יודען, געדענקט די רדיפות אויף אייערע ברידער אין דייטשלאנד

הײַנט 20 זייטען

Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem

NAJER FOLKSBLAT

פרייז 30 גראשען

נייער פאלקסבלאט

№ 47	Łódź, Piątek 23 lutego 1934 r.	צוועלפטער יאהרגאנג	לאדז, פרייטאג, ח׳ אדר תרצ״ד	№ 47

אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פעטריקאווער 21, טעל. 224-71 — Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71.

TOWARZYSTWO UBEZPIECZEŃ
„SILESIA SP. AKC.

DYREKCJA w BIELSKU

ODDZIAŁ w ŁODZI, PIOTRKOWSKA 114. = TELEFON 133-94.

DZIAŁY UBEZPIECZEŃ: ogniowy, od kradzieży z włamaniem,
RABUNKU, TRANSPORTÓW, NIESZCZĘŚLIWYCH WYPADKÓW i ODPOWIEDZIALNOŚCI PRAWNO-CYWILNEJ.
REASEKURACJA PIERWSZORZĘDNYCH TOWARZYSTW ANGIELSKICH, FRANCUSKICH i SZWAJCARSKICH.

DYREKTORZY na wojew. Łódzkie: E. MANTEY i M. CH. RUMKOWSKI.

לטובת
„מהזיקי הולים"

דער גרויסער
פורים-באל

עדלידע
אין ווילא, שענקעוויטשא 26
זונטאג, ד. 4 מערץ

חברה „נושאי המטה"
לאדז, פלאץ וואלנאשטשי 3.

זונטאג א׳ תשא ד. 25 לומי קומט פאר אין לאקאל פון פעראיין אויף פלאץ-וואלנאשטשער 3, 4 א זייגער נ.מ. צום 1-טען טערמין און 6 אזייגער צום 2-טען טערמין פאר יעדער צאהל שכחינענדע מיטגלידער

די גענעראל-פערזאמלונג

אויפ׳ן יאהר 1932/33 מיט דעם פאלגענדען טאג-ארדנונג: 1) ערעפנונג; 2) וואהלען פון א פארזיצענדען און סעקרעטער; 3) קאסע און סעקנינקאסע - בעריכט פון יאהר 1932/33; 4) בעריכט פון רעוויזיאנס-קאמיסיע; 5) וואהלען פון א פערוואלטונג און רעוויזיאנס-קאמיסיע אויפ׳ן יאהר 1934/35; 6) בודזשעט אויפ׳ן יאהר 1934/35; 7) פרייע פארשלאגען.

אלע מיטגלידער ווערען געבעטען פינקטליך צו קומען. די פערוואלטונג

ווילכטיג פאר חתנים און כלות!
לכבוד פורים

עמפפעהלט איך א רייכע אויסוואהל פון די שענסטע
דעקארירטע שלח-מנות-קויבער

פון די בעסטע און פיינסטע אויסלענדישע און פאלעסטינער פרוכטען, דעליקאטעסען און שיינע באמבאניערען צו ביליגע פרייזען
אויסוואהל פון פאלעסטינער כאלוע צו 2.40 א קילא,
פייגן און מיטלען איז צו בעקומען אין פרוכטען-געשעפט

„ITALJA" שרודמיעסקא 10
טעל. 188-01.

מעלדונג.

אונזער פעראיין מעלדעט אלע איהרע מיטגלידער, ווי אויך סימפאטיקער, פון דעם גליל גרינעם מארק דאס מיר האבען אנגאזשירט **אב׳אדוואקאט**, וואו ער וועט זיצען יעדען מאנטאג פון 7–9 אווענד, יעדע וואך, און וועט ערטיילען אומזיסטע יורידישע הילף. מיט דרך ארץ
די פערוואלטונג פון תילסס-פעראיין
„גמילת חסדים" ביי דעם גרינע מארק

Pod protektoratem Ministerstwa Przemysłu i Handlu i P. Wojewody Łódzk. Aleksandra Hauke-Nowaka

OTWARTA BĘDZIE W ŁODZI W DNIU 10 MARCA 1934 r.

WYSTAWA
RUCHOMA

Prób i Wzorów Przemysłu Krajowego

mająca na celu zobrazowanie całokształtu życia gospodarczego Polski ze szczególnem uwzględnieniem Okręgu Przem. Łódzkiego

PRZEMYSŁOWCY...
KUPCY...
RZEMIEŚLNICY... którzy chcą

Zareklamować tanio i skutecznie swoje wyroby
Pozyskać licznych nowych odbiorców
Zdobyć nowe rynki zbytu towarów
Zapewnić rozwój swym przedsiębiorstwom
winni wziąć udział

w Wystawie Ruchomej

Informacyj udziela oraz zapisy wystawców przyjmuje w godz. 9—13 i 16—20 Sekretarjat Wystawy, Aleja Kościuszki 15, tel. 144-77.

בעקאנטמאכונג.
די פאנטאווע לאטעריע,

וועלכע דער עלטערן-קאמיטעט פון רב״ס ת״ת ארדענט איין מיט דער ערלויבעניש פון דער מאכט קומט פאר זונטאג, י׳ אדר (ד. 25 פעברואר 1934) פינקטליך 5 נאכמ. אין דער קאנצעלאריע פון ת״ת, שוו. יאקובא 6.

עס ווערט העפליך געבעטען אלע, וועלכע עס האבען די צעטלען פון דער לאטעריע צו זיין אנוועזענד ביי דער ציהונג.

דער טאג נאך דער ציהונג וועט ווער'ען בעמאלדען, וועלכע נומערן ס׳האבען בעוואונען. דער עלטערן-קאמיטעט.

Dr. med. I. Gajst

האט זיך איבערגעציגען אויף
זגערזשער 40, טעל. 119-45
נעמט אן פון 10 ביז 11 און פון 5–6 אוו.

יודען לאזט אייך נישט נארען!

אזוי ווי איי׳ניגע יונגלעך פון געשעפטען רעקלאמירען זיך אין דער צייטונג, אז זיי זיינען געווען די ווערק-פיהרער. געשעפטס-פיהרער פון דער פירמע חיים מענדראווסקי אגראדאווא 8 און דאס געשעפט איז געווארען ליקווידירט, ערקלער איך, אז עס איז א ליגען, עס איז זאגאר געווארען פערבעסערט און פערגרעסערט.

איך בעזיץ א ריזען-לאגער פון
יודישע לאנגע מלבושים

ווי אויך קורצע אנציגער פון די בעסטע שטאפען זיידענע יופיצעס, אלפאגענע רעק ווי אויך מארינארקעס, זומער- און ווינטער-פאלטענס, געהעקטע אנציגער, שלאפרעק, פיזשאמעס—זומער און ווינטער ווי אויך בעזיץ איך א גרויסען אויסוואהל פון קינדער-זאכען ווי אויך א גאנצען אויסשטייער פאר 100 זל.

בעמערקונג 1) א ספעציעלער ראבאט פאר רביים, רבנים, הורט-סוחרים און שטיבעל-בחורים. 2) פאר קונדען פון פראווינץ ווערט אראפגערעכנט פאר א האלבע הוצאה. 3) אײַגענע ווערקשטעט אויפ׳ן ארט און אויפ׳ן פער-לאנג ווערט אויסגעפערטיגט אין פערלויף פון 24 שעה.

מיכל שאלדאיעווסקי
8 אגראדאווא 8.

8 אגראדאווא 8

MOSKWA, KUŹNIECKIJ MOST [illegible] TELEF. 440-95, 46-57
МОСКВА Кузнецкий мост 14 Телефон 4-40-95, 46-57

Z.S.R.R. OGÓLNOZWIĄZKOWE ZJEDNOCZENIE DLA HANDLU Z CUDZOZIEMCAMI
„TORGSIN"
С.С.С.Р. НАРКОМВНЕШТОРГ ВСЕСОЮЗНОЕ ОБ'ЕДИНЕНИЕ ПО ТОРГОВЛЕ С ИНОСТРАНЦАМИ
„ТОРГСИН"

פון דעם 15 פעברואר ד. י. האט זיך בעוויזען א נייער פרייזקוראנט פון "TORGSIN" מיט בעדייטענדע פערקלענערטע פרייזען אויף לעבענסמיטלען, אויף לעדערנע און גומי-שיך, מאנופאקטור, קאנפעקציע, וועש, טריקאטאזשען, וואל-שטאפען, זאכען פון הויזליכען געברויך א.ז.וו. סחורות, וואס געפינען זיך אין א גרויסען אויסוואהל אין די לאגערן פון די אוניווערסאלע מאגאזינען פון "TORGSIN", אין איבער 900 געגענדען און שטעט פון ז. ס. ס. ר.

פאר א קליינע סומע געלד און אלע וואלוטעס (אויסלענדישע וואלוטעס, דאלארען, פונטען, פראנקען א.ז.וו.) וואס ווערט איבערגעשיקט אין "TORGSIN", יעדער איינציגער קען צושטעלען זיין פאמיליע, קרובים און בעקאנטע סחורות פון די מאגאזינען פון "TORGSIN", אין דער פארגעהאסטער קורא ימעט.

יעדער מאגאזין פון "TORGSIN" איז פערזעהען מיט א גרויסען און רייכען אסארטימענט סחורות, וואס זענען איינגעטיילט אין אונזער נייעם פרייזקוראנט.

כדי צו צו ערמעגליכען ביליגע און שנעלע איבערווייזונגען, האט דאס צענטראל-ביורא פון מאסקווע "TORGSIN", אין מאסקווא ארגאניזירט א ספעציעלען פערקויף פון רימשאלט-פעקלען די אזוי גערופענע שטאנדארט-פעקע, וואס ענטהאלט א פרוהעראויס בעצייכענטען קאנטענט און איז אויך צו שטערעל נור צוגעקליבענע ארטיקלען.

די שטאנדארט-פאקעטען ווערען צוגעשטעלט אין משך פון 48 שעה פון מאמענט פון בעשטעלען געגען קוויטונג פון אדרעסאט. דער אבנעהמער איז בעפרייט פון יעטוועדע אפצאהלונגען און קאסטען; פערלאנגט נייע פרייזקוראנטען פון "TORGSIN", גאנץ אומזיסט.

איבערווייזונגען אויף "TORGSIN" נעהמען אן אין ווארשא און אין אלע וויכטיגע אפטיילונגען פאלגענדע אינסטיטוציעס: Poczta, Bank Gospodarstwa Krajowego, Powszechny Bank Kredytowy T-wo „Hias", ווי אויך Biuro Przesyłek, Nowogrodzka 39, Bracia Pakulscy, Bracka 22 w Warszawie i Oddział Drezdeńskiego Banku w Gdańsku.

אלערליי אינפארמאציעס ערטיילט די הויפט-פארשטעהערשאפט פון ז. ס. ס. ר. אין פוילען, ווארשא, קאשיקאווא 4, טעל. 9-06-66.

מעבעל

צום קינפטיגען סעזאן איז מיין לאגער פערזעהען מיט א גרויסען אויסוואהל פון
ווי: שלאפצימערן, עס-צימערן, גאבינעטען, ווי אויך ענצעלנע געגענשטענדען
אלץ לויט די לעצטע מאדעלען.
בעזוכט מיין לאגער און איהר וועט זיך איבערצייגען

מעבעל

I. NASIELSKI, 9 PIOTRKOWSKA 9

ערשטער שטאק tel. 147-09. ערשטער שטאק

בעמערקונג: איך בעזיץ אויף לאגער א גרויסען אויסוואהל פון שטוהלען און טישען צו אויסנאהמס ביליגע פרייזען. קיין פיליע בעזיץ איך נישט.

דער לאדזער יודישער
שעכטער-הורטאוניקעס-פאריין
10 פארושעטשנא 10

פאדערט אויף אלע מיטגלידער מאססענוויז צו קומען מוצש"ק דעם 24. פעברואר 1934, פינקטליך 7 א זייגער אוונד אי לאקאל פון יודישען פליישער- און וואורשטען-מאכער-צעך, פיעטריקאווער 24. אויף

א דרינגענדע
ארגאניזאציאנס-פערזאמלונג

פון דער גאנצער יודישער פליישער-בראנזשע אין לאדז.

צוליב דער וויכטיגקייט פון דער טאג-ארדנונג, פאדערן מיר דורכאויס אלע מיטגלידער פינקטליך צו ערשיינען.

די פערוואלטונג.

לאדזער יודישער
פליישער- און וואורשטענמאכער-צעך
פיעטריקאווער 24.

בעקאנטמאכונג.

מוצש"ס, דעם 24 פעברואר 1934, פינקטליך 7 א זייגער אוונד קומט פאר אין צעך-לאקאל

א ארגאני-זאציאנס-פערזאמלונג

פון דער גאנצער יודישער פלייש-בראנזשע,

אויף וועלכער עס ווערען אויפגעפאדערט אלע מיטגלידער אונ בעדינג צו קומען, צוליב דער וויכטיגקייט פון טאג-ארדנונג.

די פערוואלטונג פון לאדזער יודישען פליישער און וואורשטענמאכער-צעך פיעטריקאווער 24.

צו אלע גראשען-הענדלער אין לאדז

מיר רופען אלע גראשען-הענדלער צו קומען מארגן, שבת, דעם 24 פעברואר 1934, פונקט 7 אוונד אין לאקאל פון פליישער-צעך, פיעטריקאווער 24, צו דער

ארגאניזאציאנס פערזאמלונג

פון דער פלייש-בראנזשע.

איהר דארפט אונבעדינגט זיין.

די פערוואלטונג

פון יודישען גראשען-הענדלער-פאראיין אין לאדז, זשיראווסקא 8.

739

די פלייש-בראנזשע-סעקציע

ביים 2-טען יודישען קליינהענדלער-פאראיין, קאלענבאך 4

פאדערט אויף אלע מיטגלידער צו קומען מארגן מוצש"ק ד. 24/2 1934 פינקטליך 7 אוונד אין לאקאל פון פליישער און וואורשטענמאכער-צעך, פיעטריקאווער 24 אויף די

ארגאניזאציאנס-פערזאמלונג

פון דער גאנצער יודישער פלייש-בראנזשע.

די פערוואלטונג

פון דער פלייש-בראנזשע-סעקציע ביים 2. יודישען קליינהענדלער-פאראיין קאלענבאך 4.

דער לאדזער יודישער
קעלבער-שעכטער-פאריין
פארושעטשנא 10

פאדערט אויף אלע מיטגלידער מאססענוויז צו קומען מוצש"ק דעם 24 פעברואר 1934, פינקטליך 7 א זייגער אוונד אין לאקאל פון יודישען פליישער- און וואורשטען-מאכער-צעך, פיעטריקאווער 24, אויף

א דרינגענדע
ארגאניזאציאנס-פערזאמלונג

פון דער גאנצער יודישער פליישער-בראנזשע אין לאדז.

צוליב דער וויכטיגקייט פון דער טאג-ארדנונג, פאדערן מיר דורכאויס אלע מיטגלידער פינקטליך צו ערשיינען.

די פערוואלטונג.

אכטונג, לאדזער שטעפער

מיטגלידער און נישט-מיטגלידער!

זונטאג, דעם 25 פעברואר 1934, 7 אוונד קומט פאר אין לאקאל פון יובעליר-צעך, זאוואדזקא 4

אנ'אויסערארדענטליכע

פערזאמלונג

צו וועלכער אלע שטעפער-מייסטער ווערען געבעטען צין זייער אייגענעם אינטערעס צאהלרייך צו ערשיינען.

מיט אכטונג די פערוואלטונג.

חברינו היקר

אברהם מנחם נ"י קילבערט

בעלותך על במתי חייך קבל נא את ברכתינו ברכת מז"ט השרורה לך לנשואיך עם העלמה

מרת דיבה תחי' וויינבערג

תהי דרככם החדשה סוגה בשושנים.

הועד עם כל החברים
של „אגודת לומדי שעורי-ערב"
לאדז נאוואמיעסקא 4.

זר של פרחים ובתוכם ברכת מז"ט אנו מגישים לחברנו

אברהם מנחם נ"י קילבערט

לנשואיו עם בחירת לבו

מרת דיבה תחי' וויינבערג

בנה ביתך ברוח ישראל סבא.

אברהם יעקב פישאף
לייב בערקאן
ישראל יהודה קראקאווסקי

ב"ה
מזל-טוב

בברכת מז"ט חמה הרינו מברכים את חברנו

מר ישראל זאב נ"י ווייס

לאירושיו את העלמה

מרת הגדל האכמאן

יהא רעוא שיעלה מעלה מעלה עד בלי די

אפרים פישל גולדשלק
שמעון ביניש מנחם ליסם
שמואל יצחק לועל

גם אני בין המברכים בברכת מז"ט חמה ולבבה לחברנו

מר ישראל זאב נ"י ווייס

לארושיו את העלמה

הגדל האכמאן

והוא דרככם סוגה בשושנים ותזכו לבנות ביתכם על הרי ציון וירושלים עלה והצלח

יעקב ישעי' גריינסק,
שמחה קאנע, מינע קילבערט,
א. ש. מיאדעק.

738

בברכת מז"ט חמה ונלבבה הננו מב־כים את חברנו

ישראל זאב נ"י ווייס

לארושיו את העלמה

מרת הגדל האכמאן

זכה לחוג אפירינו על הרי יהודה וירושלים.

אברהם מענדעל קיבבערט
יעקב יצחק גראניעוויטש
יהושע קראוויעצקי

בית הכנסת „אהל יעקב"

18 גראנסקא 18

מחר בשבת פ' תצוה, פרשת זכור

הטפה

ע"י מטיף ביהכנ"ס המשורר והזמר מר **אהרן לובושיצקי**

וגם חגיגת „בר מצוה"

התחלת התפלה בחצי העשירית בבוקר. הועד.

קמח חטים כשר לפסח

תחת השגחת ה־בינאש דפה

אונטער דער אויפזיכט פון הי׳גען ראבינאט אין אונזער מיהל געכשר'ט און אזוי ווי ס'פאריגע יאהר וועלען מיר דאס שענסטע מעהל צושטעלען פאר אונזערע ג' קונדען, דערפאר נישט צו פערגלייכען מיט דער פראווינץ, וואס אויסער שלעכטעס מעהל און נישט שענעס, קענען זיי ביי דער ליפערונג נישט נאכקומען אזוי ווי מיר, וואס ערפילען יעדענס פערלאנג.

מיט אכטונג **„ELEKTROMŁYN"**

Łódź, Zakątna 47, tel. 147-40.

בעמ.: בעשטעלונגען ווערען אנגענומען פערזענליך אדער טעלעפאניש 147-40.

ערשטקלאס'גע שוועדישע

האנד-שטריק-מאשינען

צום פאבריצירן סוועטערן, הענדשקעס א.א.וו.

צו ביליגע פרייזען עמפפעהלט

אינזש. ג. פראשקער

לאדז, זאוואדזקא 16a 16a

טעלעפאן 127-52.

צו דער פערלאבונג פון

ה' יוסף פעדערמאן

מיט פרל. פעלא זאלצמאן

גראטולירען הערצליך און ווינשען עוויגעס גליק

725

פירמע "Błyskawica"
ליכטענשטיין און מארטשאק.

מזל טוב

און פיל גוטס ווינשען מיר אונזער טייערן מיטגליד ה'

נתן פערסיץ און פרוי

צו דער פערלאבונג פון זייער טאכטער

פרל. בתי'ה בערטא

מיט ה' שבח גאלדשטיין

און די פערלאבטע א בליהענדע צוקונפט

די פערוואלטונג פון דער „גמילת חסדים" גלובנא 62.

א הערצליכען מזל טוב ווינשען מיר אונזער געעהרטען פערוואל-טונגס-מיטגליד און מיטגרינדער פון „מחזיקי חולים"

ה' נתן פערסיץ און פרוי

צו די תנאים פון זייער טאכטער

פרל. בתי'ה בערטא

מיט ה' שבח גאלדשטיין

איהר זאלט האבען פון זיי פיל נחת און די פערלאבטע א גליקליכע צו-קונפט.

די פערוואלטונג פון „מחזיקי חולים" קילינסקעגא 120,
די פערוואלטונג פון פרויען און נאהרונגס-סעקציע.

מזל טוב להצמד הלחמר!

בברכת מזל טוב חמה עושר ואושר הנני מברך את ידידיי החשבום מר.

ברוך צבי מיעלניק ומשפחתו

לרגל נשואי בתו הבתולה הצדינה

מרת סימא מיעלניק

עם ב"ג הבחור החשוב

מר שמעון דוטקיעוויטש

תהי' דרכם בחיים, של הזוג הנ"ל צלחה כה דברי המברכת

פייגעלע וואהלמאן.

מזל טוב

א הערצליכען מזל טוב ווינש איך דעם חשוב'ן חבר

אהרן משה אדלער און פרוי

צו דער בר-מצוה-פייערונג פון זייער איינציגען ליבען זוהן

שמעון און ווינש, אז זיי זאלען דערלעבען פון איהם פיל נחת

715 מרדכי קרול.

Dr. med. Niewiażski

ספעציאליסט פאר סיפיליס, טריפער און הויט-קראנקהייטען. בעהאנדלונג פון מענער-שוואכע

אנדזשעיא, 5 טעל. 159-40

נעהמט אן פון 8—11 און פון 5—9 אוו.
זונטאג און יום-טוב פון 9—1 פארמיטאג.
בעזונדערער ווארטע-זאל פאר פרויען

Dr. med. Z. LEWINSON

כירורג

פיעטריקאווער 86, טעל. 143-64
האט בעניימט די אויפנאהמען
און ארדינירט פון 3—5 נאכמיטאג.
לעטשניצע-פריזע. היילונג פון די אדערן.

צו דער חתונה פון מיין פריינד

ישראל פעדרער

מיט פרל. שושנה סריבניק

ווינשט א הערציגען מזל טוב און א גליקליך צוזאמענלעבען

733 אברהם ראזען.

צו דער פערלאבונג פון

פרל. אסתר טאשמא

מיט ה' יוסף שווארץ

ווינשען מיר א הערצליכען מזל טוב און א גליקליכע צוקונפט

די ארבייטער פון דער פירמע „Trójkąt"

714

אחולים לבביים וברכות חמות ומאליפות הנני שולחים לחברנו היקר מר מיכאל רייס

720

לארוסיו את העלמה

מרת רבקה באנוכוואל

יזהיר להם הצלחתם כשמש בצהרים

חבריה „הדרת-צעירים" בלודז.

צו דער פערלאבונג פון מיין חבר ה' הענעך קוטנער

מיט פרל.

פעלא דארפבערגער

ווינש איך א הערצליכען מזל-טוב און א גליקליכע צוקונפט

696 ליפמאן קויפמאן.

Z intencji zaręczyn

p. Michała Rajsa

z p. Reginą Boguchwałówną

najserdeczniejsze życzenia składają

Gutrajchowie i Różka.

בעקאנטמאכונג.

די פערוואלטונג פון „ע' תלמיד-תורה" מאכט בעקאנט, אז אי"ה זונטאג פרשת תשא תרצ"ד דעם 25 לוטי 1934 קומט פאר אין לאקאל פון דער תלמוד-תורה פעפ...-גאס 17

די יעהרליכע

גענעראל-פערזאמלונג

6 א זייגער אוונד צום ערשטען טערמין און 8 א זייגער אוונד צום צווייטען טערמין ... יעדער צאהל מיטגלידער, מיט פאלגענדער טאג-ארדנונג: 1) ערעפנונג פון דער זיצונג; 2) ... לען פון א פארזיצענדען און 2 אססעסאר'ען; ... טעטיגקייטס-בעריכט און קאסע-בעריכט; ... וואהלען פון א פערוואלטונג; 5) פרייע פארשלא... גען. מיר בעטען יעדען חבר'ן דער תלמוד-תורה און מייער, צו קומען אנטייל נעהמען. ספעציעלע איינלאדונגען ווערען נישט ארויסגעשיקט.

מיט אכטונג די פערוואלטונג

Dr. med.

M. JAKOBSON

כירורג

פאליקלינישער אססיסטענט אויף K. Ch. ווארשע און לאזאן

Spec. Chirurgja Kostna

(צובראכענע און אויסגעלענקטע ביינער)

D-ra STERLINGA 22

Telefon 174-42. (נאווע-טארגאווע)

Dr. med.

Ignacy Grynberg

ספעצ. פאר אינערליכע קראנקהייטן

צעגעלניאנא 17, טעל. 174-15

נעמט אן פון 6 ביז 7 אוונט.

יודען! דער ארץ-ישראל-פאמעראנץ פאדערט זיין רעכט!

ארץ-ישראל-פאמעראנצן זענען דאס יאהר ביליגער, ווי אנדערע.
דער ארץ-ישראל-פאמעראנץ איז זיס געשמאק און גוט.

פון **50** גר. אן בעקומט איהר א גרויסע שיינע פאמעראנץ. — קויפט און איבערצייגט אייך

אין „תוצרת ארץ-ישראל", לאדז, שרודמיעסקא 3.

שטרענגע
ווארנונג פון ראבינאט!

פאלגענדע סצבים וענען געא"ר'ט דורכ'ן ראבינאט און געפינען זיך אהן מנקרים און משגיחים:

1) אפרים עפשטיין, ייידושציא 27
2) ליפמאן ראזענבלום, לאגעווניצקא 16
3) יצחק מאשקאוויטש, קעלבאך 32
4) דניאל לייב געלבארט, קעלבאך 10
5) חיים ראזענבלום, קעלמא 22
6) משה נארשקאוויטש, צושעושינער 60
7) יעקל גערשט, גענשא 2
8) דוד הערש געלבארט, סטאצעראווא 12
9) יודא גרינשפאן, פשענדזעלניאנא 34

ועד הרבנים לעדת לודז.

ה' תצוה תרצ"ד.

דאנקזאגונג.

דערמיט דריקען מיר אויס אונזער הארציגסטען דאנק די ה"ה: ליבוש ראזענבערג, זאליג, גרשון וואלמאן, דוד הערש זילבערשטיין, פעפער, ווי אויך די דע־לעגאציעס פון גמילת=חסדים=קאסע פון גרינעם מארק, לינת משמרים, משמרת החולים, בית=היתומים, זגערזשער 40 הכנסת כלה זאווארזקא 10, תומכי אורחים ווי אויך אנדערע געזעלשאפטען, בעזונ־דערס ווערט געדאנקט הארציג ה' ברוך שלאדקאווסקי און פרוי שלאדקאווסקא פאר די געלונגענע רעדע און אויך אנדערע פאר זייער אנטיילנעהמען אין אונזער יובילייי=פייערונג. א גאר הארציגען דאנק דריקען מיר אויס דער חשובער פרוי טשארנע בערגמאן, אונזער מיטגרינדערין פאר איהר 10-יעהריגער מיטארבייט לטובת אונזער פעראיין.

מיט אכטונג דער יובילייי=קאמיטעט פון פעראיין
הכנסת כלה וגמילת חסדים,
לאדז, וואלבארסקא 20.

704

Koleżance MARYLI
z powodu zgonu
B. P. Józefa
GOLDMANA
wyrazy najgłębszego współczucia składają
Zarząd i Wychowawstwo
Świetlicy „Grona-Młodzieży" przy
Stow. „Nosen-Łechem" w Łodzi.

מיר טיילען זיך מיט'ן צער פון דער
פאמיליע אסטראוויעצקי
צוליב'ן אומגעריכטען טויט פון אונפערגעסליכען
ג"ע אברהם יוסף
אסטראוויעצקי
זייט געטרייסט מיט'ן יודישליכען „המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים".
די פערוואלטונג פון חברה נושאי המיטה
אין באלוט, טלינארסקא 16.

צו דער עפענטליכקייט!

צו דער אונטאקטישער האנדלונג אויף דער נעכטיגער קאנפעקציאנערען=פערזאמלונג.

אין נעכטיגען „נ"אם פאלקסבלאט" איז געווען פער־עפענטליכט אנ'אנאנס פון דער קאנפעקציאנערען=סעקציע ביים צענטראלען סוחרים-פעראיין (פיעטריקאווער 10), אין וועלכער די סעקציע רופט אלע קאנפעקציאנערען, מיטגלידער און נישט מיטגלידער, צו א דרינגענדער פאך-פערזאמלונג.

איך, אונטערגעשריבענער לאדזער קאנפעקציאנער, בין קומענדיג נעכטען צו דער דערמאנטער פערזאמלונג אויף א זעהר אונטאקטישען און בעליידיגענדען אופן פערהאלטען געווארען ביי דער טיר דורך דעם מיטגליד פון דער דער־מאנטער סעקציע, א געוויסען איצעק כימאוויטש, וועל־כער האט אויף אנ'אומווירדיגען אופן מיך נישט צוגעלאזט צו דער פערהאנדלונג, איך ערקלער דערום, אז צוליב דעם ווארף איך מיך נישט אונטער די בעשלוסען, וואס זענען אנ־גענומען געווארען אויף דער נעכטיגער פערזאמלונג בנוגע די דאמען-שניידער.

גלייכצייטיג ערקלער איך, אז צוליב דעם דאזיגען אונ־טאקט, האבען זיך מיט מיר סאלידאריזירט א גרעסערע צאהל קאנפעקציאנערען פון דער דאמען-בראנזשע, וועלכע ווארפען זיך אויך נישט אונטער די דערמאנטע בעשלוסען.

מיט אכטונג י. מארקאוויטש.

קאנקורענץ!

שוין פון היינט אן, נאך א גרינדליכען רעמאנט אין מיין פריזיער=אנשטאלט פאר דאמען און הערען

מ. קופקא, לאדז

פאלודניאווא 12 (רוג פילסודסקיעגא) טעל. 119-40

מענער=סאלאן:		דאמען=סאלאן:	
ראזירען מיט קאלאנסקע	15 גר.	שערען	40 גר.
שערען	30 גר.	אנדולאציע	80 גר.
שערען א יונגעל	20 גר.	אנדולאציע מיט שערען	1 זל.
קאפ=וואשען	20 גר.	וואסער=אנדולאציע	
מאסאזש	20 גר.	מיט קאפ=וואשען	1.50 זל.
א חוץ פרייטאג און שבת		מאניקיור 30 גר. שבת	40 גר.

בעמערקונג: פרייטאג, שבת און יום-טוב וענען די פרייזען פון ראזירען 20 גר. שערען 40 גר. אין דאמען-סאלאן זענען די פרייזען פרייטאג, שבת און יום-טוב עטוואס געהעכערט.

דער דאמען- און הערען - סאלאן ווערט געפיהרט דורך די בעסטע פאכמענישע קרעפטען.

ערשטקלאסיגע בעדינונג! ביטע קומט און איבערצייגט אייך!

שפארען געלד
דורך קויפען רעיעלע סחורה
צו די ביליגסטע פרייזען
לאזט זיך נור ביי דער פירמע
„בארוין"
לאדז, נאוואמיעסקא 30 טעל. 210-58
וועלכע איז די איינציגע
ביליגע און רעיעלע קוועלע
פון גוטען קידוש=וויין
ביז די געשמאקסטע פ א ל ע ס ט י נ ע ר,
אונגארוויינען, ווי אויך אלע סארטען
ליקיער, בראנפען'ס און מעהד.

Dr. med.
Haltrecht
ספעציאל-ארצט פאר הויט-און געשלעכטס-קראנקהייטען
פיעטריקאווער 10, טעל. 245-21
נעמט אן פון 8—1 טיטאג און פון 5—9 אווענט, זונטאג פון 10—1 בייטאג.
א ל ע א ר ט א נ א ל י ז ע ן.
פאר ארבייטסלאזע לעטשניצע-פרייזן

לאדזער!
ווען איהר פארט קיין ווארשא
טא ווייסט, אז גוט צו עסען, גוט זיך ווייילען און פערברענגען די פרייע שעה'ן אין אנ'אנגע־נעהמער סביבה, קאן מען נאר
אין באר
„מעטראפאל"
טלאמאצקע 13.
זאמעל-פונקט פון יודישע ליטעראטען, זשורנאליסטען און קינסטלער; פון 8 אוו.
קאנצערט און דאנסינג.
געשמאקע און נארהאפטע מיטאגען פון 4 שפייזען (מיט פיש) 2 זל.; 3 שפייזען-1.50, 2 שפייזען-1 זל.
געדענקט-זשע: אייער ארט אין ווארשא איז אין „מעטראפאל" טלאמאצקע 13

רופטורען
(ברוך=קראנקהייטען)!!

ספעציעלע הייל-גומי-באנדאזשען פון מיין מעטאדע לאקאליזירען ראדיקאל אונטער גאראנטיע אהן אפעראציע אפילו די עלטעסטע און געפעהרליכסטע רופטורען (ברוכען) פון אלע מינים ביי מענער, פרויען און קינדער.

דאס אראפלאזען זיך פון מאגען און קישקעס בעזייטיג איך דורך אנלייגען ספעצ־יעלע צוגעפאסטע בויך-באנדאזשען.

אויף אויסגעקרימטע רוקען=ביין (הויקערס) הייל-ארטאפעדישע גארסעטען. אויף אויסגעקרימטע פים און קניהען.

ביינער=שווינדזוכט הייל-ארטאפעדישע אפאראטען, אויף פלאט־שיגע וועהטאגליכע סטאפעס (פלאטפים)

ספעציעלע ארטאפעדישע ווקלאדקעס לויט גיפס-מאדעלען, קינסטליכע הענד און פים.

ספעציעלע לאנשטאלט פאר הייל=ארטאפעדיע
Spec. Ortop. O. Petrykiewicz אוים לעמבערג
לאדז, פיראמאוויטשא 9 (פראנט פארטער) טעל. 177-09
בעמערקונג: דאס פערזענליכע ערשיינען פון די קראנקע איז נויטווענדיג.
(אין זגערזש אויף סלאווצקא № 2 און № 4 אייגענע הייזער)

ארטאפעדישע אנשטאלט
ר. קאוואלסקי,

11 ליסטאפאד 26, טעל. 132-59

ווי אויך דער ווהן ז. קאוואלסקי, פעטריקאווער 62 טעל. 243-93 — עלטסטער ארטאפעדישער אנשטאלט גע־גרינדעט אין יאהר 1895 עמפפעהלט פאר קראנקע אויף ברוכען, נארמעפען אויף זעטטליכע פערקרימונגען פון רוקען־ביין, אלערליי ארט פראטעזען אויף פים און הענד, אויך פערשידענע פערקרימונגען, נאך-אפעראציאנס-בויך-פאסען אויף גארטעס, אויף פראפאזען זיך פון מאגען ווי אויך שלאפען אויף פלאטפים א. ז. וו.

דער אנשטאלט ווערט אנגעפיהרט אונטער דער פערזענליכער פאכמענישער לייטונג, צאהלרייכע אנקוואנגנען פאר גלענ־צענדע אויסקורירונג פון פערעלטערטע פערקרימונגען.

Fabryka wyrobów gumowych
„SATELIT"
Sp. z o. o.
Łódź, Wólczańska 168, tel. 148-29
האט געלאזט אין בעטריב די אפטיילונג
צו גומירען געוועבען אויף לויז.

וואס לאדזער יודען דארפען וויסען!
דו פרעגסט ביי מיר מיין ליבער פריינד, פארוואס פרומע, עהרליכע יודען איבעראל מאכען התונה די קינדער דוקא אין בערלינער זאל.

ערשטענס, דארטען איז בעקוועהמליך, ריין און שעהן און עלעגאנט, אלעס וואס מען קען פערלאנגען, האט מען דארטען צו דער האנד.

צווייטענס, וויסען פרומע יודען, דא אין לאדז אויף יעדען טריט, אז פון אלע לאדזער זאלען ווערט שבת דארט נאר אפגעהיט.

אויך די פרייזען זענען ביליג האבען אלע אנערקענט, דארטען קען מען שטענדיג דינגען בילינער מיט פיל פראצענט.

בערלינער זאל
זאכאדניא 26, טעל. 281-55

אויפ'ן גרונד פון אפמאך מיט דער האנדעלס-פארשטעהערשאפט פון ז.ס.ס.ר. אין פוילען שיקען מיר ארויס דירעקט פון ווארשא אין אלע געגענדען

נאך רוסלאנד
מצה און מצה-מעהל

דער גאנצער פרייז פון א פעקל פון 5 קילא פיטרעפט מיט מצה 37 זל., מיט מצה-מעהל 35 זל. דעם בעטראג שיקט מען אינצאהלען אויף P.K.O. 23547

Biuro Posyłek, Warszawa
Nowogrodzka 39.

פאר גאלד,
בריליאנטען
און לאמבארד-קוויטען
צאהלט די העכסטע פרייזען
אליזיאר פיאלקא
פיעטריקאווער 7.

אויגען - קליניק
מיט שטענדיגע בעטען פון
Dr. B. Donchin
פיעטריקאווער 90, טעלעפ. 221-72
נעהמט אן שטענדיגע אויגען-קראנקע (צוועק אפעראציע א. ז. וו.), ווי אויך אמבולאטאריש פון 9 ביז 1 און פון 4 ביז 7.30 אוונד.

Zakład Leczniczy
POŁOŻNICZO-GINEKOLOGICZNY
ul. EWANGELICKA 18
(Sienkiewicza 83)
Ordynują: Dr. med. Sz. Eigerowa
i Dr. med. J. Baum
Zapisy na porody I, II i III klasy.
TELEFON 107-23.
כשר'ע קוך.

וועגן אטרעטיזם און רעומאטיזם
פון דאנציגער דאקטאר
איז צו ערפאהרען פאמארסקא 19,
טאגליך 30 פון 3 ביז 6.

אכטונג! אויבערוועש-קראגען און לעכער-ביי'ער
זונטאג, דעם 25-טען פעברואר ה. י. פינקטליך 7 אווענט קומט פאר אין לאקאל פון הענטווערקער-פעראיין, ציגעל-גאס 4
א גרויסע פערזאמלונג
פון אלע אויבערוועש-קראגען און לעכער-בייער. אין אייער אייגענעם אינטערעס מוזען אלע קומען. די פאך-קאמיסיע.

פערלאנגט אין די טאבאק-געוועלבער די ביליגע און דאך די אויסגעצייכנטע
גילזען מיט וואטע
צו פאפיראסען א. פ.
KRYZYSOWE
PASCHALSKIEGO
א שאכטעל 25 שטיק - 5 גר.
" 50 - 10 "

Właściciel
biura podań
przyjmie administrację domu
oferty sub „Energiczny".

Dr. med.
B. Robinzon
אינערליכע און קינדער-קראנקהייטען
פיעטריקאווער 10,
טעל. 131-86.
נעהמט אן פון 3—4 נאכמיטאג און פון 7—8 אווענד.

Dr
Wajnberg
ספעצ. פון לונגען, הארץ און סקלעראז-קראנקהייטען
וואוינט יעצט פיעטריקאווער 145
טעל. 126-02.
נעמט אן פון 9—10 פריה, 3—4, 8—9 אוו.

LECZNICA
chorób
uszu, nosa i gardła
מיט שטענדיגע בעטען
עס ארדינירען די דאקטוירים:
Dr. IMICH, Dr. WOŁYŃSKI
PIOTRKOWSKA 55
fr. I p., tel. 174-74.

Mentopinol-Glob
א מיטעל געגען סובאטעס, אסטמע און לידען פון עטעם-וועגעו
„Uniwersal"
היילט רעוומאטיזם און אלערליי נערוען-וועהטאגען.
„Hebrolin"
א מיטעל געגען לישייעס, עגזעמע און הויט-שיילונג.
Bobo - Glob
פודער פאר קינדער.
Proszek „Glob"
בעזייטיגט קאפ-וועהטאג.
ע ט א פ ע ה ל ם
Laboratorjum przy Aptece
Dr. Far. ST. TRAWKOWSKIEJ
w ŁODZI.

אונטערגעצונדענע יודישע ווירטשאפטן אין בירא-בידזשאן?

מעלדונג פון דער רוסישער פאשיסטישער פרעסע אין כארבין

כארבין, 22. (יט"א טעלעגראפיש). דער ארגאן פון די רוסישע פאשיסטן „נאש פוט" טיילט מיט, אז אין בירא-בידזשאן זענען אויסגעבראכן גרויסע שריפות פון אונטערצינדונגען. א סך יודישע ווירטשאפטן זענען פערברענט געווארן.

די דאזיגע ידיעה איז נישט באשטעטיגט, מען דארף זיך דערצו באציהען מיט א פארבעהאלט.

800 ארעסטירטע אין וויען

וויען, 22. (ספ. טעל.) „וועלטבלאט" איז מודיע אז די צאהל ארעסטירטע פאר אנטיילנעהמען אין די לעצטע געשעהענישען דערגרייכט 800.

ד"ר שאכט איז געגען א דעוואלואציע פאר'ן דייטשען געלד

בערלין, 22, (ספ. טעל.) דער פרעזידענט פון דער דייטשער באנק ד"ר שאכט האט ערקלערט אויף א זיצונג פון דער צענטראל-קאמיסיע פון די דייטשע באנק אז ער איז נישט מסכים אויף קיין שום וואלוטע ענדערונגען און אז ער איז פאר דערהאלטען דעם איצטיגען פאריטעט פון דייטשען מארק. 70 פראצענט פון די דייטשע באנק-קאפיטאלען שטעהען אונטער דער השגחה פון דער מלוכה.

פערשארפט די סאוויעטיש-יאפאנישע באציהונגען

טאקיא, 22, (ספ. טעל.) די יאפאנישע סאוויעטישע באציהונגען ווערען מיט יעדען טאג אלץ מעהר פערשארפט. דער פארשטעהער פון אויסערן-מיניסטעריום האט ערקלערט אז די יאפאנישע רעגירונג פארערט אויספיהרען די טראקטאט-באשטימונגען. די יאפאנישע רעגירונגס-פארשטעהער באקלאגען זיך אויך אז די יאפאנישע דיפלאמאטישע פארשטעהער אין מאסקווע ווערען איגנארירט פון דער ראטען-מאכט. דער יאפאנישער אמבאסאדאר אין מאסקווע האט די לעצטע צוויי טעג זיך בעמיהט צו בעקומען אודיענצען ביים אויסערן-קאמיסאר ליטווינאוו און מיט'ן שעף פון דער סעקציע פאר'ן ווייטען מזרח, דער יאפאנישער פארשטעהער איז אבער נישט אויפגענומען געווארען.

פערמאכט פוילישע ארבייטער-לאקאלען אין וויען

וויען, 22, (ספ. טעל.) נעכטען איז פער־שלאסען געווארען דורך דער וויענער פאליציי דאס לא[קאל] פון דער פוילישער ארבייטער-געזעלשאפט „שילא". אויף אזא אופן זענען שוין פערמאכט גע־ווארען דריי פוילישע ארבייטער-געזעלשאפטען — „שילא", „פראלעטאריאט" און „פאפשוד".

יודישער אינזשיניער פערמשפט אויף 20 יאהר שווערע תפיסה

פאר אנטיילנעמען אין אויפשטאנד אין עסטרייך

וויען, 22. (יט"א טעלעגראפיש). דער שוץ-בונד-פיהרער דער יודישער אינזשיניער פריעדריך קוואקלער איז דורכ'ן שטאנדגעריכט פערמשפט גע־ווארען אויף 20 יאהר שווערע תפיסה, פאר אנ־טיילנעהמען אין אויפשטאנד.

די תליות אין עסטרייך

וויען, 22. (ספ. טעל.) אין לינץ זענען נעכטען דריי סאציאל-דעמאקראטען פערמשפט געווארען צום טויט. ווערענדיג באשולדיגט אין דערהרגענען א פאל־קאווניק און 2 זעלנער. איינעם פון די צום טויט־פערמשפטע האט מען באלד געהאנגען און די אנ־דערע צוויי האט מען אויסגעטוישט די טויט-שטראף אויף אייביגע תפיסה.

היינט ווערט געקרוינט דער נייער בעלגישער קעניג לעאפאלד דער דריטער

בריסעל, 22, (ספ. טעל.) היינט פרייטאג 11 א זייגער פארמיטאג וועט פארקומען אין פארלאמענט דאס פייערליכע פראקלאמירען דעם פרינץ לעאפאלד אלס קעניג פון בעלגיען.

9 א זייגער מיט 15 מינוט פריה וועט קעניג לעאפאלד דער דריטער ארויספאהרען אויף א פערד אין שלאס ארײן ביי דער בעגלייטונג פון א גרופע בעלגישע גענעראלען. נאכדעם וועט ער טריאומפי־רענד אדורכפאהרען איבער דער שטאט.

אין מאמענט ווען דער נייער קעניג וועט אריינ־פאהרען אין שטאט, וועט מען אפגעבען 101 הארמאטען-שאסען, און צוזאמענהאנג מיט דער קרוינונג וועט אין בעלגיען אפגעשטעלט ווערען דער טרויער היינט און מארגען.

ספארט

ס.ק.ס. — ווימא

זונטאג דעם 25 ד.ח. 11 פארמיטאג וועט אויפ'ן שפיל-פלאץ פון „ווימא" פארקומען א פריינדשאפט מעטש פון ס.ק.ס. מיט ווימא.

דאס וועט זיין דער דריטער פוסבאל-מעטש פון ס. ק. ס.

ס'וועט שוין איינמאל זיין פרעהליך!

דאנערשטאג, דעם 1, מערץ, 10 אווענד

פורים-באל

אין פרעהליכסטען לאקאל אין לאדז

„טאבארין"

18 נארוטאוויטשא 18

אחשורוש, המן, מיט גרעגערס און המן-טאשען!

אכטונג!

מיידלעך פרייען

גרייט אייך צו דער קרוינונג פון דער לאדזשער אסתר המלכה

אייבטריט פריי!

דאס וועט זיין די פרעהליכסטע נאכט אין שושן הבירה.

איבערראשונגען קומען נאך!

די לויה פון בעלגישען קעניג

בריסעל, 22. (ספ. טעל.) די לויה פון בעל־גישען קעניג איז געווען א גראנדיעזע.

11.25 איז די טרומנע ארויסגעטראגען געווארען פון קעניגליכען פאלאץ, פאראויס זענען געגאנגען די מיליטער-אפטיילונגען מיט די פאהנער, ווערא נען, גען. פאלאטישע ארעסטאנטע א. אנד. אין צוג האבען זיך אויך באטייליגט מיליטערישע פארשטייער פון פראנקרייך און ענגלאנד. דער קאנדוקט איז גע־פענט געווארען דורך דער קאוואלעריע. די טרומנע איז ארומגערינגעלט געווארען דורך די העכערע גייס־טליכע, נעבען ארון איז געגאנגען די קעניגליכע משפחה, די קעניגין, דער טראנספאלגער און דער אידעם — דער איטאליענישער טראנספאלוער. נעבען ארון איז אויך געפיהרט געווארען דעם קעניג אל־בערטס בעליבטע פערד.

צווישען די מלווים האט מען געזעהען דעם פראנ צויזישען פרעזידענט לעברון, פירש וואלי, די ירש־טען פון שוועדען, נארוועגיען, דענעמארק, רומע־ניען און יוגאסלאוויען. דער בולגארישער קעניג און אנדערע, צווישען די הויכגעשטעלטע פערזענליכקיי־טען האט מען אויך געזעהען איגנאץ פאדערעווסקי.

אונטער'ן קלאנג פון די גלעקער איז דער ארון אוועקגעפיהרט געווארען אין דער קאטעדרע, וואו ס'איז אפגעריכט געווארען א גאטעסדינסט.

ווארשא, 22, (טעלעפאניש). אין דער קירך פון „היליגען קרייץ" איז היינט פארגעקומען א פייערליכע גאטעסדינסט צוליבן טויט פון בעלגישען קע־ניג צו וועלכער ס'זענען געקומען אפיציעלע פאר־שטייער פון פוילען און אויסלאנד. די עהרען-וואך האט געהאלטען אנ'אפיצירען-אפטיילונג. דעם שפא־ליער האט געהאלטען דער 36-טער פיעכאטע-פולק.

די פייערליכע גאטעסדינסט האבען בייגעוואוינט דער בעלגישער קאנסול מיט אלע באאמטע פון בעל־גישען קאנסולאט. דער דיפלאמאטישער קארפוס. דעם מלוכה-פרעזידענט האט רעפרעזענטירט דער שעף פון דער ציוויל-קאנצעלאריע דר. שווידש און־סקי, דעם פרעזעס פון מיניסטארען-ראט האט פער־טרעטען דער אינערן-מיניסטער פיעראצקי. דער קריגס-מיניסטער, וויצע-קריגס מיניסטער און אנדערע מיניסטארען. דער סיים איז געווען פערטרעטען דורכ'ן מארשאלעק דר. שוויטאלסקי. דער סענאט-מארשא־לעק ראטשקיעוויטש, דעפוטאטען און סענאטארען און גענעראלען.

די פייערליכע תפילה, האט אפגעריכט דער ביסקופ קאקאווסקי.

בראש פון דער פוילישער דעלעגאציע זענען געשטאנען גענעראל קאנאזשעווסקי און דעפ. יאנצ־קאווסקי.

היינט פרעזענטירען מיר! די רייצענדע MARGARETTE SULIVAN און דעם פרעכטיגען אקטיאר און זינגער JOHN BOLES

— ווי אויך —

BARRY NORTON

אין מייסטערווערק א. נ.:

„קוים נעכטען..."

פאסצינירענדע דראמע, וואס ענטפלעקט די פרויען-נשמה, איהר ליבע און אפפערונג

קלאנג-קינא

CAPITOL

זאוואדזקא 16

היינט און פאלגענדע טעג!

גרויסע פילם-פראדוקציע א. נ.

„די בעצווינגער פון דער לופט"

אין די הויפט-ראלען: Wallace Beery און Clark Gable

אויסערן פראגראם: א 2 אקטיגע קאמעדיע ווי אויך דער מעטש דייטשלאנד-פוילען 1—0. אנהויב פון די סעאנסען 4 נאכמ., שבת און זונטאג 12 בייטאג.

פערשטקלאסיגער קלאנג-קינא-טעאטער

„AMOR"

89 פאמארסקא 89

טעל. 248-05

גרויסער דאפעלטער שלאגער-פראגראם!

היינט און פאלגענדע טעג!

1) Robinson Crusoe

(מאדערנער ראבינזאן) מיט Douglas Fairbanks און Maria Alba

2) צום ערשטען מאל אין לאדז!

„פאהרער אהן פחד"

אין דער הויפטראלע: דער קעניג פון דער פרעריע TOM KEENE

הומאר און גרויל! ליבע און נקמה!

אויסערן פראגראם: וואונדערשעהנער פארס אין קאלירען א. נ. „יאש און מאלגאשא" ווי אויך פאט-צוגאבע.

קלאנג-קינא-טעאטער

„CORSO"

זשעלאנא 2-4

היינט די לאנג-ערווארטעטע סענסאציאנעלע פרעמיערע! צום ערשטען מאל אין לאדז! קלו פון דער נייעסטער פראדוקציע פון 1934 „פאראמאונט"

„אונבעקאנטער פערברעכער"

Frances Del, Jean Herskolt i Vynne Gibson

ארציפילם, געשאפען אויפ'ן גרונד פון אמעריקאנער פראצעס Gorgonowa א.נ.

דראמע פון אן אויסטערליש פערברעכען, רעאליזירט אויפ'ן גרונד פון אן אמת'ן פראצעס אין אמעריקא. — אין די הויפט-ראלען:

אויסער'ן פראגראם: קלאנג-צוגאבע צייכנונגס-קאמעדיע א.נ. „און דאס קענט איהר?"

אנהויב פון די סעאנסען 4 א זייגער נאכמיטאג. אויפ'ן ערשטען סעאנס זענען די פרייזען פון 54 גר.

CZARY

גרויסע חתונה אין אלעקסאנדערער רבינ'ס הויף

צו דער חתונה אין אלעקסאנדערער הויף, וועלכע איז פארגעקומען היינטיגען מיטוואך, האט מען זיך שוין לאנג געגרייט. דער גרויסער יחוס פון ביידע צדדים האט אנגעוויזען דערויף, אז צו דער דאזיגער חתונה וועלען קומען טויזענדער אנהענגער, סיי פון אלעקסאנדערער רבי און סיי פון סלאנימער אנהענגער. ווי באקאנט, איז דער חתן דער סלאנימער רבי אליין.

שוין עטליכע טעג פאר דער חתונה האט מען אין „הויף“ אנגעהויבען, אז מען גרייט זיך צו א וויכטיגע געשעהעניש. די כלה סימא'לע, איז שטארק באליבט אין הויף, צוליב איהר קלוגשאפט און גייסטקייט. דעריבער איז מען געווען צופרידען פון דעם יחוס'דיגען שידוך, וואס סימא'לע האט געטון מיט דעם סלאנימער רבי אליין, ר' שלמה דוד יהושע.

אין הויף האט מען אלץ איבערגעקעהרט, אויסגעוואשען, געפוצט, באצירט די שטובען און געטון אלץ מעגליכע אז די חתונה זאל זיין וואס שענער און פרעהליכער.

מיטוואך אינדערפריה איז דאס גאנצע שטעטל אויפגעשטאנען גאנץ פריה. אין אלעקסאנדער האבען זיך שוין געפונען הונדערטער אלעקסאנדערער און סלאנימער חסידים, וועלכע זענען געקומען פון ווייטערע געגענדען, אזוי, אז דאס שטעטעל האט בעקומען אן אנדער אויסזעהען. די בחורים פון דער אלעקסאנדערער ישיבה האבען זיך געגרייט צום גרויסען קבלת-פנים פארן חתן. די באהן-פארבינדונג האט אבער נישט ערלויבט צו קומען דעם חתן פריהער, ווי 5 א זייגער אין אווענד. א גאנצען מיטוואך'דיגען טאג זענען קיין אלעקסאנדער אנגעקומען פילע טראמוואיען, אויטאבוסען און פוהרען מיט חסידים, כדי ביישטייערן די חתונה.

פיר א זייגער נאכמיטאג זענען די חסידים און ישיבה-בחורים

אקעגענגעפאהרען דעם חתן

ביז א העלפט וועג פון לאדז.

ווען דער רבי האט באגעגענט די הונדערטער מענשען, וועלכע זענען איהם אקעגענגעפאהרען, האט זיך דער אויטא, אין וועלכער דער חתן איז געפאהרען, אפגעשטעלט און האט אפגענומען שלום.

דאן זענען אלע אריינגעפאהרען אין שטעטעל אריין, וואו ס'האט שוין אפגעווארט דער גרויסער לאדזשער ארקעסטער אונטער דער אנפיהרונג פון יצחק יעקב מעלאדיסט. דער ארקעסטער האט געשפילט פארן חתן פון מאמענט, ווען ער האט אויסגעשטיגען פון אויטא, ביז ער איז אריין אין דער וואוינונג, וואס איז געווען צוגעגרייט פאר איהם, ביים אלעקסאנדערער רבינ'ס א ברודער, ר' אברהם חיים.

דאן איז ערשט דער ארקעסטער אוועק אפשפילען פאר דער כלה.

די אנגעקומענע רבים און רבנים האבען זיך דערווייל צונויפגענומען אין אויפנאהמס-צימער פון אלעקסאנדערער רבין, וואו דער רבי האט געזאגט תורה.

אויפ'ן הויף איז א געשטופ און א געשטויס. יעדער וויל זיך אריינבעקומען אין אויפנאהמס-צימער, ס'איז אזא געדראנג, אז עס שמעקט פשוט מיט סכנות-נפשות. די בחורים שטעהען אויף די פלויטען, שטעלען זיך צו שטוהלען, כדי כאטש אריינצוקוקען אין דעם צימער.

די אייגענטליכע חתונה האט זיך אנגעהויבען ווען ס'איז געווארען פינסטער. אין צימער, וואו די כלה איז געזעסען אויף דעם ספעציעל צוגעגרייטען טראן, האבען זיך פארזאמעלט די חברטעס, געקומענע פרויען. ביי דער רעכטער זייט איז די גאנצע צייט געזעסען די קעלצער רביצין. מ'האט צו ביסלעך געטאנצט און זיך משמח-געווען.

ארום 12 א זייגער בייניאכט האט דער אלעקסאנדערער רבי שליט"א פארארדענט, מ'זאל שטעלען די חופה. מ'קען זיך נישט פארשטעלען דעם טומעל און די ענגשאפט, וואס איז געווארען אין „הויף“, אויפ'ן ארט גופא.

די חופה

האט געדארפט געשטעלט ווערען. ס'האט זיך גערוכט, אז דער חתן מיט דער כלה וועלען זיך גארנישט ארויסבעקומען צו דער חופה. דער כלה האט אקעגענגעטאנצט עטליכע יודענעס אין טיפע קאפקעס מיט ליכטלעך און גרויסע חלות. די כלה האבען אונטערגעפיהרט די אלעקסאנדערער רביצין און די קעלצער רביצין, דעם חתן — דער אלעקסאנדערער רבי און דער קעלצער רבי.

מסדר קידושין איז געווען דער אלעקסאנדערער רבינ'ס א שוואגער ר' אליעזר.

נאך דער חופה האבען אלע געטאנצט אויפ'ן הויף. טויזענדער חסידים ארומגענומען, ארים ביי ארים, פלייצע ביי פלייצע האבען געטאנצט און געזונגען אלעקסאנדערער און סלאנימער ניגונים. ס'האט געדויערט א לאנגע צייט ביז דער עולם האט זיך געזעצט צו די אויסגעהויערע גרויסע טישען, וואו ס'איז פארגעקומען

די חתונה-מאהלצייט

בעת'ן טיש האט געהאלטען א גרויסע דרשה דער חתן אליין ר' שלמה דוד יהושע. תורה האבען געזאגט נאך אנדערע אנגעזעהענע רבנים און רביים.

נאך קיינמאל נישט, בעת א חתונה אין אלעקסאנדער איז נישט געפאלען אזויפיל דרשה-געשאנק, ווי היינטיגעס מאל, זעהר ברייט האבען זיך אויפגעפיהרט די סלאנימער חסידים, וועלכע זענען מיטגעקומען צו דער חתונה.

דער ארקעסטער האט ביים טיש געשפילט דעם באקאנטען „צוועלפער“ ניגון, וואס איז פערפאסט געווארען דורך דעם אלעקסאנדערער חסיד און מנגן ר' געצל זיידע. דאן האט מען געשפילט די בעריהמטע אלעקסאנדערער ניגונים פון ר' ישכר קעריש. דער גאנצער עולם האט מיטגעזונגען דאס הערליכע געזאנג פון „הויף“.

נאך דעם מאהלצייט האט מען געטאנצט

דאס „מצוה-טענצער“

און א פאטשער משמח געווען דעם עולם האט דער באקאנטער טשענסטאכאווער בדחן חיים מוגאוויטש.

קלאנג-קינא-טעאטער
„MUZA“
(dawn. „Luna“)
היינט און פאלגענדע טעג!
דער שענסטער עגזאטישער פילם
פראד. Fox
„פערבאטענע מעלאדיע“
עגזאטיש ליבענס-בילד, וואס איז דערלויבט געווען צו זינגען איינמאל אין לעבען און נור א געליבטע פרוי.
קאמף פון 2 פרויען.
אין די הויפטראלען דער רייצענדער:
Jose Mojica,
Mona Maris,
C. Montenegro
אויסערן פראגראם!
אנהויב פון די סעאנסען 4 נאכמיטאג,
שבת און זונטאג 12 בייטאג

יודיש קאמעראל-טעאטער אל. 1. מאי № 2
נאכמשפילן פון אנסאמבל פון ווארשאווער
„פאוויליאן“-טעאטער אנפירונג: חיים סאנדלער
צוזאמען מיט די באליבטע ארטיסטינס
הנה לעוויז און ראזא סאנדלער
ווערט געשפילט דער שפאנענדער ביהנע-רעפערטואר
פרייטאג, שבת, זונטאג — 6 אזייגער — דער „אורטייל“ — (פרייזען פון ...)
אונזער אנסאמבל (לויט א.ב.): א. בלאט, פ. האגינבוים, ל. האניגבוים, ק. הערבסט, י. וויינבערג, ה. סאנדלער, ר. סאנדלער, ה. לעווין, מ. רובין, ס. ראזענצווייג.
אכטונג! ארבייטער און ארבייטער-אינטעליגענץ
שבת, 12 בייטאג, שבת, 4 נאכמיטאג און זונטאג, 12 בייטאג
3 גרויסע הנחה-פארשטעלונגען
פרייזען פון 50 גראשן ביז 1 זלאטי
בילעטן צו באקומען פון 11—2 מיטאג און פון 5 נאכמ. אין טעאטער-קאסע.

געוועהלט א פערוואלטונג אין הכנסת כלה וגמילת חסדים

וואלבארסקא 20

אויף דער גענעראל-פערזאמלונג וואס איז פאר געקומען דעם 11 פעברואר ד.י. איז געוועהלט געווארען: פרוי גיטל נאטאנזאהן פרעזעס, פרוי געלא לעהמאן וויצע, פרוי גאלדע ציטרין וויצע, פערוואלטונג: פרוי חיי לעווטשיצקא, פרוי סימא ראזענמאן, פרוי ביילע גיטל שלאדקאווסקא, פרוי חוה זילבערמאן, פרוי חנה קוביץ קאסירערין, פרוי פייגע לאנדוי עזה רעוויזארין-סעקרעטארין. קאנדידאטען: פרוי עטל ראזענוואלד, פרוי פעסע שאלדאיעווסקא, פרוי חיי העלמאן, רעוויזיאנס-קאמיסיע. פרוי חמה שטאהל, פרוי רבקה אלטמאן. פרוי הענדל ראראוויטש. קאנדידאטען אין רעוויזיאנס-קאמיסיע: פרוי קאץ, פרוי שיינדל בערלינער, פרוי ברענזעל, ס'איז אויך גלייכצייטיג געוועהלט געווארן א פרויען-פינאנץ-קאמיטעט, הרבנית ליפשיץ, הרבנית קנאפף, פרוי רייזעל צענדער, פרוי טשארנא בערגמאן, פרוי פרענקעל, פרוי יהודית פרידמאן, פרוי חוי לאטא, פרוי ציפא קושער, פרוי מאשא קושער, פרוי זלאטא ווייקסעלפיש, פרוי חוי אסתר ווינטרויב, פרוי גושא בלאוואט, פרוי לעווענשטייך, פרוי רייזעל לענגא, פרוי פרידמאן, פרוי ווארגאפט, פרוי צירל ראזענבערג.

דער מפעל אוסישקין ווערט ענערגיש אדורכגעפיהרט

מען שרייבט אונז, אז די גרויסע קאלאניזאציע אקציע פון קרן קימת אין צוזאמענהאנג מיט'ן 70-יעהריגען יובל פון ציוניסטישען וועטעראן מ. מ. אוסישקין וואס איז אין לאדז פראקלאמירט געווארען בעתן בעזוך פון דירעקטאר יבסטריצקי, ווערט געפיהרט אין א שטארקען טעמפא און אין א ברייטען מאסשטאב דורך ציוניסטישע און נאציאנאלע עסקנים.

די בעדייטונג פון דער גריבדונג פון א ביישוב אין ארץ ישראל אויפ'ן באדען פון קרן קימת וואס איז בעשטימט פאר דער קאלאניזירונג הויפט זעכליך פאר עלעמענטען פון מיטעלשטאנד, איז געענג בולט, דאס פערשטעהען אלע יודיש נאציאנאלע קרייזען און דעריבער איז די דערמאנטע אקציע אזוי פאפולער, עס איז צו ערווארטען אז די זאמלונג פארן כפר אוסישקין וועט ארומנעהמען די ברייטסטע קרייזען און וועט צוהעלפען שאפען די נויטיגע מיטלען פארן גרויסען קאלאניזאציע-ווערק.

מענשען, וועלכע לײדען פון א שווערן שטוהלגאנג
און ווערען פון מאסטדארם-קראנקהייטען, טומפעלן געקווענלט, נעהמען פריה און אווענד צו א גלאז נאטירליך ביטערוואסער
Franciszka Józefa
עמפפעהלם פון דאקטוירים

מיטינג פון „בונד“

דער מיטינג וואס ס'ארדענט איין דער „בונד“ שבת 10 פריה אין פילהארמאניע זאל וועגען די אינטערנאציאנאלע לאגע פון ארבייטער-קלאס האט א גרויסגערופען איבטערעס צווישען דער יודישער ארבייטערשאפט. דער מיטינג וועט זיין געווידמעט די לעצטע שטורמישע געשעהענישען אין עסטרייך. די שטורמישע קאמפען אין פראנקרייך און די לאגע אין שפאניען.

מיט רעדעס וועלען ארויסטרעטען לאזניק נ. אלטער (ווארשא) און א רייה לאדזער רעדנער.

דעביוט פון א יונגען לאדזער שריפטשטעלער

די טעג איז ערשינען א בוך באוועלען אין דער פוילישער שפראך „יוגענד היבטער קראטעס“ פון יונגען לאדזער שריפטשטעלער ראפאל לעו (א נאהן פון פערשטארבענעם ראטמאן ישראל ליכטענשטיין).

דאס איז דאס ערשטע בוך פון דעם יונגען שריפטשטעלער. הגם געדרוקט האט ער זיך שוין פון לאנג אין פערשידענע צייטשריפטען און די ארבייטען פון לעו'ען האבען זעהר אויסגענומען ביים לעזער-עולם.

דאס בוך איז זעהר זארגפעלטיג און עסטעטיש ארויסגעגעבען געווארען. די צייכנונג פון דער הילע איז געמאכט געווארען דורך דעם באקאנטען לאדזער מאלער קארל הילער.

Dr. REICHER
פאלודניאווא 28, טעל. 93-201
ספעציאליסט
פאר מענער-שוואכע-בעהאנדלונג,
סעקסועלע בעראטונגען און פסיכא-אנאליזע.
נעהמט אן פון 8 – 11 פריה און פון 5 – 8 אווענד
זונטאג און חגאות פון 9–1 פארמיטאג.

דער אריער-פאראגראף 43

ר. איזראעל

שפאנענדער ראמאן פון דער איצטיגער ווילדער צייט

— ס'איז אפשר שוין צו שפעט, האט פריצי געזאגט. איצט האב איך זיך איבערגעלעגט דעם ענין. איך וויל מעהר נישט שפילען די ראל פון א דעטעקטיוו. ס'וועט אפשר טאקע גלייכער זיין מיטצוטיילען וועגען דעם דער פאליציי, אבער איצט שוין גאר קאנקרעטע זאכען.

בעהמע האט פערביסען די ליפען. ער האט געזעהען, אז ער איז אריינגעפאלען, און אזוי ווי יעדער פערברעכער, האט בעהמע געזוכט ווי אזוי צו בענעהמען א נייעם פערברעכען, כדי דאס ערשטע צו פערדעקען. ער האט פערשטאנען, אז פריצי האט זיך געמוהט פיל הערויסען פון דעם טעלעפאן-געשפרעך. ער ווייסט וואו העלען געפינט זיך, נור וועט איצט גלייך דארט אהין אוועק מיט פאליציי און דאן איז בעהמע פערלוירען. בעהמע האט געזוכט מיטלען, ווי אזוי צו פערהאלטען פריצין ביי זיך, וואס לענגער און אין זעהר צייט געפינען א מיטעל איהם אונשעדליך צו מאכען, אדער זיך צו פערשטעדיגען מיט זיין הויז, אז העלען זאל איבערגעפיהרט ווערען ערגעץ אנדערשוואו.

— איהר האט שוין בעוויזען צו ענדערען אייער מיינונג? האט בעהמע געפרעגט.

— איך האב געטון דאס איינענע, וואס איהר, וועלכער האט אויך געביטען אייער מיינונג אין דער לעצטער מינוט.

— איך האב אבער געביטען די מיינונג לטובת א בעסערען ענין און איהר פערקעהרט. איהר האט געוואלט טון א גוטע טאט און ציהט זיך צוריק הערפון.

נישט בעהמע האט געוואוסט, וואס ער זאל רעדען צו פריצי און נישט פריצי האט געוואוסט, וואס ער זאל רעדען צו בעהמע, דאס איז געווען אזא געצוואונגען געשפרעך, וועלכעס האט קיין איינעם פון די צדדים נישט געבראכט קיין נוצען, א-ינער דעם אנדערען האט נישט געגלויבט, אייגט צום אנדערען האט נישט געהאט קיין צוטרוי, איינער האט געוואלט כאפען ביים ווארט דעם אנדערען, ס'איז געקומען דערצו, אז פאר ביידע איז דאס געשפרעך געווארען פיינליך. פריצי האט זיך געוואלט ארויסבעקומען פון דאנען פאר יעדען פרייז, הגם ער האט נאך נישט אנגעהויבען צו וויסען, וואס ער וועט ווייטער אונטערנעהמען. ער האט געהאט די השערה, אז העלען איז געפאנגען געווארען דורך בעהמע'ן גופא, און אז זי געפינט זיך ביי איהם אין הויז, האט טאקע פריצי מורא געהאט, אז ווען ער וועט פון דאנען אוועקגעהן, וועט בעהמע זיך פערשטענדיגען און מ'וועט העלען ארויספיהרען פונם ארט, וואו זי געפינט זיך איצט.

— אלזא גוט, האט פריצי זיך ענדליך ענטשלאסען, וואס רעכענט איהר ווייטער צו טון?

דערווייל האט דער טעלעפאן נישט אויפגעהערט צו קלינגען, בעהמע האט נישט געוואלט רעדען, ווייל ער האט געוואוסט ווער עס קלינגט און ווער עס וויל רעדען. בעהמע האט דעריבער אראפגענומען דאס טרייבעל און עס אוועקגעלייגט אויפן טיש.

— איך מיין, אז מיר וואלטען טאקע געדארפט נעהמען צו הילף א פריוואטען דעטעקטיוו, אהן דעם וועלען מיר נישט אויסקומען.

— איך האלט אויך אזוי, האט פריצי געענטפערט, אבער פארוואס רעדט איהר נישט דורכ'ן טעלעפאן?

— ערשטענס, ווייל איך בין פערנומען מיט אן אנדער ענין, אונזער ענין איז א זעהר וויכטיגער, וויל איך נישט, אז אימיצער זאל מיר פערדרעהען דעם קאפ מיט עפעס אנדערש. איבריגענס, האבען מיר אזעלכע געשעפטס-סודות, אז ס'איז גלייכער אז מ'רעדט נישט וועגען געשעפט דורכ'ן טעלעפאן, ווער ווייס דארף עפעס קען דא אריינקומען.

— אהא! — האט פריצי זיך געטראכט — דו ביזט דער אמת'ער פויגעל, ווער ס'קען זיך נישט אויף דיינע שטיקלעך, איך וועל דיך פאקען און דאס גאר איבגיכען, ברודער.

— אלזא, בלייבט אזוי ביי אונז, איך געה תיכף אוועק צו א פריוואט-דעטעקטיוו און מיר וועלען זיך נעהמען צו דער ארבייט.

— גוט, איהר זאלט אבער שטעהן אין א שטענדיגען קאנטאקט מיט מיר. אויב איהר וועט דארפען געלד אדער ארבייט צו דעם צוועק, בין איך שטענדיג גרייט.

— גוט, איך וועל אויסנוצען אייער גרייטקייט צו טון עפעס אין דער הינזיכט.

פריצי איז ארויס אין גאס. באלד ווי ער איז אפגעגאנגען עטליכע שריט, איז ער איבערצייגט אין אנ'אויטא און האט זיך געהייסען אוועקפיהרען קודם-כל צו זיך אהיים, פון וואנען ער האט צו זיך גענומען א רעוואלווער און דאן האט ער זיך גערהייסען אפפיהרען צו בעהמען אין דער פריוואט-וואוינונג. די אדרעס האט ער גוט געקענט. דאס אלץ האט געדויערט ארום 10 מינוט. ווען ער איז אויסגעשטיגען פון אויטא מיט א גאס פאר בעהמעס וואוינונג, דאס איז געווען אנ'אפגעלעגענע געגענד און מ'האט נאר דארט געזעהען אדורכגעהן איינצעלנע מענשען. פריצי האט נישט געהאט בדעה אריינצוגעהן אין דעם הויז און געהאלטען פאר נויטיג נאר צו אבסערווירען און זעהען, וואס דא קומט פאר.

אין דעם אויגענבליק האט ער דערהערט דעם גערויש פון אנ'אויטא, וועלכער האט זיך דערנעהנטערט צום ארט, וואו ער איז געשטאנען. באלד איז דער אויטא האט פערקירעוועט אין גאס אריין, איז פריצי אריין אין א טויער און פערבאהאלטען דעם אויטא, ער האט נישט געוואלט, אז ס'זאל אימיצער זעהען, אז ער ווארט דא אויף עפעס. פריצי איז צוריק ארויס אין גאס און מיט דער גרעסטע פערוואונדערונג, האט ער געזעהען, אז דער אויטא שטעלט זיך אפ פאר בעהמעס הויז. פריצי האט זיך נישט בעמיהט צו אריענטירען. ווי ער האט בעמערקט, אז פון אויטא געהט ארויס נישט קיין אנדערער ווי בעהמע אליין. שנעל, אזוי ווי ער וואלט נישט בעוואלט, אז אימיצער זאל איהם זעהען, איז ער פערשוואונדען געווארען איבער טויער.

(פארטזעצונג קומט)

אלגעמיינע פערזאמלונג פון דער ים- און קאלאניאל-ליגע אין לאדז

(—) די טעג איז אין אייגענעם לאקאל אויף קי־לינסקי 109 פארגעקומען די אלגעמיינע פערזאמלונג פון דער ים־און קאלאניאל־ליגע אין לאדז. ס'איז זאל איז געווען איבערפולט. די פערזאמלטע האבן אנגע־נומען אריה־רופ־אלציגע און וועלכע עס איז גע־שאדעלט געווארען די גליכבילטיגקייט פון דער לאד־זער בעפעלקערונג וועלכע האבן ביז איצט נאך נישט געהאט די פערשטענדניש צו פערשרייבען זיך אלס מיטגלידער פון דער ים און קאלאניאל־ליגע.

די פערזאמלונג איז געעפענט געווארען דורך ד״ר. פיליכאווסקי, אלס פארזיצער איז אויסגעוועהלט געווארען ד״ר. קאלינאווסקי, נאכן אפגעבען דעם טעטיגקייטס־בעריכט פאר 1933, האט ריכטער יוזעף נאוויצקי אפגעגעבען דעם קאסע־בעריכט, דערנאך איז אויסגעוועהלט געווארען א נייע פערוואלטונג מיט ד״ר. פיליכאווסקי אלס פרעזעס, ד״ר. אסטראויסקי אלס וויצע־פרעזעס, ריכטער ראמאן מע־סאן — 2־טער וויצע־פרעזעס, מאיאר ד״ר ניעמטשיצקי — 3־טער וויצע־פרעזעס, אינזש. אלפרעד פרענצעל — סעקרעטאר, ריכטער נאוויצקי — קאסיר, באטשעל־ניק עדוארד קופקע — געהילפס־קאסיר און אדוו. זאפיא דעטשינסקא, פולק, אדאם האמערלינג, ד״ר. מיעטשיסלאוו קאלינאווסקי, מאיאר קאזשימיעזש קא־זשישטש, פלוטאנאווע יאן קרישקעוויטש, פרוי גע־נעראל אלשינא—ווילטשינסקא, ד״ר זול. פוכאלסקי, פעליקס שוויעטשקא, סט. זשימינסקי, י. זשעלינסקי. רעווידיר־קאמיסיע: ריכטער ווישניעווסקי, ריכטער ראמאן לעוואנדאווסקי, פראפ. יאן גאליבסקי און פראפ אסקאר טארגא.

יודיש טעאטער „פילהארמאניע“ נארוטאוויטשא 20 טעל. 213-84

נאך לאנגע פרוואַרטונגען!
גאסטאויפטריטען פון די בעריהמטע אמעריקאנער אפערעטען־סטארס

מעי שיינפעלד און אירווינג דזשייקאבסאן

צוזאמען מיט'ן גאנצען „פילהארמאניע“־אנסאמבל.

היינט פרייטאג, 9 אווענט, מארגען שבת, 4 נאכמ. (פרייזען פון 70 גר. ביז 2.20)
און מארגען שבת 9 אווענט **פייערליכע פרעמיערע!**

פון גרעסטען אמעריקאנער שלאגער, וועלכער איז געשפילט געווארען אויף אלע אמעריקאנער
און אייראפעאישע בינעס מיט'ן גרעסטען ערפאלג. **צום ערשטען מאל אין לאדז!**

„אוי, אמעריקא!“

אפערעטע אין 3 אקטען פון נ. שטושמאן. מוזיק: ש. סעקונדא. רעזשי: אירווינג דזשייקאבסאן
ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון לעאן זעלמאן. בילעטען צו בעקומען אין קאסע פון טעאטער.

אויפרוף צו דער יודישער בע־פעלקערונג אין לאדז

די תלמוד תורה „מחזיקי אמונה“ פעטער־אַס. 17, וואו ס'לערנען 300 אָרימע קינדער און אויך יתומים ר״ל פון אָרימסטע שיכטען פון לאדז, געפינט זיך אין א קריטישער לאגע און האלט חלילה ביי פערמאכט ווערען, דערום ווענדען מיר זיך צו דער יודישער בעפעלקערונג אזוי ווי מיר שיקען א־רויס מיטגלידער מיט פורים־קארטען זאל זיך קיינער נישט אפזאגען צו שפענדען לויט זיין יכולת בכדי די ת״ת זאל קענען ווייטער לערנען מיט'די קינדער און דערמיט מקיים זיין די מצווה מתנות לאביונים.

מיט אכטונג — די פערוואלטונג.

8-יעהריג יונגעלע ארויסגע־רופען א שרפה

(2) אין דער וואוינונג פון דער פאמיליע מאטשעיעווסקי (נאוואט 100) איז נעכטען אויס־געבראכען א שרפה, וואס איז ארויסגערופען גע־ווארען דורכ'ן 8־יעהריגען יעזשי.

ווען די עלטערן זענען נישט געווען אינ־דערהיים, האט דאס יונגעלע געוואלט איינהייצען דעם אויווען, אבער נישט וויסענדיג ווי אזוי זיך אומצוגעהן מיט פייער, האט ער אנגעמאכט א חורבן. די שכנים זעהענדיג ארויסשפארען א גע־דיכטען רויך פון דער וואוינונג פון די מאטשע־יעווסקי'ס, האבען אלארמירט די פייערלעשער. דער היזק איז בעדייטענד. צום גליק האט דער קליינער יעזשי נישט געליטען פון דעם פייער.

די אסעקוראציע־געזעלשאפט „סילעזיא“ האט געוואונען דעם צוטרוי פון דער לאדזער יוד. געזעלשאפט

די אסעקוראציע־געזעלשאפט „סילעזיא“ איז געגרינדעט געווארען פאר דער מלחמה, די צענטראלע געפינט זיך אין ביעלסק. די אפטיילונג אין לאדז עקזיסטירט צעהן יאהר.

פון דעצעמבער פ.י. אן, איז דער געזעלשאפט געלונגען צו אנגאזשירען אלס דירעקטאר פון דער לאדזער אפטיילונג דעם אין די לאדזער יודישע קרייזען בעקאנטען עסקן מרדכי חיים רומקאווסקי.

ס'איז דערום קיין וואונדער נישט, וואס די אסע־קוראציע געזעלשאפט האט דערמיט געוואונען דעם צו־טרוי פון די ברייטסטע קרייזען פון יודישען לאדז.

Dr. med. J. BETTE
ספעציאליסט פון אינערל. און קינדער־קראנקה.
צוריקגעקעהרט
Piotrkowska 6, tel. 144-95
נעמט אן פון 8 ביז 11 פריה און פון 6—8 אוו.

Dr. med. H. LUBICZ
ספעציאליסט פאר ווענערישע און געשלעכטס־קראנק
צעגעלניאנא 7, טע. 141-32.
נעהמט אן פון 8—10 פריה, פון 12—2 נאכמ. און פון 5—8 אווענד, זונטאג פון 9—11 בייטאג.

ארטיסט דוד האמבורגער

פייערט זיין 25 יעהריגען ארטיס. יובל

דעם 11־טען מערץ פייערט דער אין לאדז בע־ליבטער ארטיסט דוד האמבורגער זיין 25־יעהריגען ארטיסט'שען יובל.

כדי די יובל־פייערונג זאל אויספאלען אימפא־זאנט האט זיך אין לאדז געגרינדעט א יובל־קאמי־טעט אין פאלגענדען צוזאמענשטעל:

י. אונגער, לאזאר פוקס, משה בראדערזאן, ישר־אל קאהאן, אסתר בעטהער, י. אבערזשאנעק, י. ראזענבערג, ל. לייזעראוויטש, מאקס ברין, ק. גוט־מאן, ק. קאבאקער, מ. פעהער, פיאטר כארי, ליי־ביש נייטמאן, חיים ווייץ און דוד ליטמאן.

ס'איז צו דערוואַרטען אז דער לאדזער יודי־שער טעאטער־עולם וועט בעהמען א ווארעמען אנטייל אין דער פייערונג פון דעם פערדינסטפולען לאדזער יודישען ארטיסט.

אדולף דימשא אין לאדז

דער זעהר פאפולערער ארטיסט פון די פוילישע עקראנען אדולף דימשא ארבעט איין אין אונזער שטאט צוזאמען מיט זיין בעריהמטען אנסאמבל א זעהר פרייליכען אווענד פון געזאנג און הומאר, וועל־כער קומט פאר זונטאג דעם 25 פעברואר 6 אווענד אין פילהארמאניע זאל.

קאנאלד

די טעג איז ערעפענט געווארען אין לאדז אויף פעטריקאווער 111 אנ'אייגענעם לאקאל פון דער וועלט בעריהמטער צוקערלעך־פאבריק „קאנאלד“, אקצ. געז. ס'איז ווערט צו בעצייכנען אז די אויסארבייטונגען פון דער פירמע קאנאלד האבען א גרויסען ערפאלג צווישען די קאנסומענטען און דאס האט באקע גער־אורזאכט צו עפענען די אויבענדערמאנטע פלאצובקע.

שפענדען

די פרוי פון פערשטארבענעם ב״ע אברהם יוסף אסטראוויעצקי האט געשפענדעט 50 זל. לטובת דער תלמוד תורה לימאנאווסקא 13; טאכטער פרל. אס־טראוויעצקא האט געשפענדעט לטובת הכנסת כלה אין באלוט זגערזשער 127 — 50 זל.; ברודער אבע אסטראוויעצקי האט געשפענדעט פאר משמרה החו־לים, לימאנאווסקא 6 — 50 זל.; זוהן אסטראוויעצקי האט געשפענדעט פאר נושאי המטה 50 זל.; די גאנ־צע פאמיליע אסטראוויעצקי האט געשפענדעט פאר דער תלמוד תורה לימאנאווסקא 13 — 25 זל. און פאר דער גמלות חסדים קאסע 25 זל. צוזאמען 250 זל. דאס געלד איז אפצונעהמען ביי פרוי אסטרא־וויעצקא זגערזשער 43־45.

ארטאפעדישער אנשטאלט

בראטעזען, גארסעטען, אר־טאפעדישע אפאראטען אלער ארט, לייכטע פלאט־פוס־איינלאגען בעגען פיס־שמערצען אלס נאך גיפס־אבדרוק.

Dr. med. Lubicz u. Villy Simonović
פעטריקאווער 119, טעל. 231-81

געגעז רכילות פון בייזוויליגע מענשען

פאראן מענשען, וואס זענען געבוירען צו טון בלויז שווארצע ארבייט און פארא אזעלכע, וועלכע עס איז בעשערט געווארען לעבען לאנג צו הא־בען א גוטען שם פאר ...גארנישט טון, פאר זייער פעהיגקייט צו פראלען, צו ריהמען זיך און זוכען כבוד.

צום מין מענשען, וועלכע עס איז בעשערט גע־ווען צו טון שווארצע, נאר נוצליכע ארבייט און זוכ־ען נישט דערשאצט, האט געהערט דער פלוצלונג פערשטארבענעם אברהם יוסף אסטראוויעצקי, א בא־לוטער בירגער, וועלכער האט גע'שם'ט בלויז פון זיין פערמעגליכקייט, דאגעגען זיין וויכטיגע כלל־טוערישע ארבייט וואס ער האט געטון בסתר איז דורכ'ן ברייטען עולם נישט בעמערקט געווארען ארויס־גענומען האט — בכיוון פערמאכט די אויגען אויף דעם.

מ'דארף נישט האבען די ספעציעלע כוונה צו פערשרייבען פאר דער צוקונפט די מעשים־טובים פון א מענש וואס געהט אוועק פון לעבען אין מיטען פון זיינע בעסטע יאהרען; מ'דארף אבער אויך נישט פערשטאפען די אויערען און פערקלעבען די אויגען אויף דער בייזוויליגקייט, וואס ווערט בכיוון פער־שפרייט אויף א פריהצייטיג־פערשטארבענעם — מיר מיינען דא די שענדליכע רכילות וואס זענען דורך בייזע צינגער צוטראגען געווארען על חשבון המנוח נישט געענג וואס דאס געשעהענע איז נישט יודיש, איז נישט מענשליך, נאר אויך געגען די עלעמענטאר־סטע בעגריפען פון עטיק. נאר צו וואס זאל מען דרער־העהען מיט'ן גראבען פינגער און רעהרען אין דער וועלט אריין? צום בעסטען קענען עדות־זאגען פאר דער טובה פון פערשטארבענעם אברהם יוסף אסטרא־וויעצקי, זיינע ווירקליך־יודישליכע ביישפיל־לאזע טאטען, וועלכע קענען בעקרעפטיגט ווערען דורך א רייהע אנגעזעהענע כלל־טוער און באלוטער ראיאן, ווי אויך דורכ'ן באלוטער רב ר' ישראל פרידעל שליט״א און דעם מורה־הוראה ר' מאירל פון אלעק־סאנדער גאס 15, זאלען זשע רעדען די לעבעדיגע פאקטען: אין די גרויזאמע מלחמה־יאהרען, ווען ברויט איז א לעפעל וואסער עסען איז געווען דער חלום פון טויזענדער פער'חושך'טע יודישע פאמיליעס אין פעראָרימטען ארבייטער־קווארטאל, האט א. י. אסטראוויעצקי, זייענדיג גוט סיטואירט אויף אייגענעם חשבון אויסגעבאקען טאג־טעגליך ברויט און עס אר־בערגעגעבען דעם רב פרידעל ע״ר זאל עס פערטיי־לען צווישען די נויטבעדערפטיגע. פרוי אסטראוויע־צקא האט מיט איהרע אייגענע הענט און פון אייגען מיטלען געקאכט מיטאגען פאר ארימע פאמיליעס, פאר וועלכע די שפייז איז געווען די איינציגע חיונה אין יענע ביטערע צייטען, כמעט אלע יודישע הילפס־אינסטיטוציעס, אויך באלוט האבען א. י. אסטרא־וויעצקין געצעהלט צווישען די איינציגע מיטגלי־דער אויף וועלכע די אינסטיטוציעס בויען זייערע בודזשעטען, אסטראוויעצקיס מינדסטע גאב (און דאס גאנץ אפט) האט בעטראפען הונדערטער זלא־טעס. „משמרת החולים“ (לימאנאווסקי 6) האט אין איהם געהאט א וויכטיגען פינאנציעלען אנלעהן דאסגלייכען די ת״ת אויף לימאנאווסקי 13, דער מורה הוראה ר' מאירל אויף לימאנאווסקי 15 איז לאנג יאהרען פולשטענדיג אויסגעהאלטען געווארען דור דעם פשוטען יוד, ווענמענס לעבענס־ציל עס איז געווען צו טון פאר נויטבעדערפטיגע עפעס גוטס. דען אליין איז ער געווען יונגעלווייז פעראָרעמט פערשטעהט זיך, אין דעם זין, ווי ער האט עס פער־שטאנען. זינט 18 יאהר, וואס ער'האלט דאס רייזס הויז אויף זגערזשער 43־45 האט ער פון צווישען די 140 לאקאטארען וואס די גרעסטע צאהל א הינטערשטעליג מיטן דירה־געלד נישט אויסגעפיהרט קיין איין עקסמיסיע; ער האט בוכשטעבליך נישט גענומען קיין דירה־געלד פון א גאנצע רייהע אייבווא נער זינט לענגערע יאהרען, ער האט אויף אייגענע חשבון חתונה געמאכט ארימע מיידלעך און זיי פ זארגט מיט אלעם גוטען, אורחים אין באלוט האבן ביי איהם געפינען א גוטע היים, זיין לעבענס־וואו איז געווען אויפצובויען אויף אייגענעם באדען שוהל. דאס איז געווען אין 1928. צו דעם חנוכת הבית פון דער שוהל „עץ החיים“ אויף זגערזשער 43־45 זענען זיך צונויפגעפאהרען מעהרערע רבנ און רביים פון נאהנט און ווייט. צוגעל צו דער שוהל מויער האט א. י. אסטראוויעצקי מיט זיינע אייגענע הענט געטראגען.

מעהר שבחים אויפ'ן טויט פון א פשוטען יוד דארף מען נישט אויסרעכענען בכדי פון איהם זאל ראפאלען דער שמוץ וואס איז אויף איהם געוואו פען געווארען מיט בייזוויליגקייט, מיט'ן גרימצא פון פערדארבענע.

יואל גוטפינד.

פון דער לאדזער בערזע

באנק פאלסקי	— — —		87.00
3 פראצענטיגע	בודאוולאנע	—	41.50
4 „	דאלארובקא	—	53.85
7 „	סטאביליזאציע (אמ.)		57.38
8 „	ווארשאווער פאנד־בריף		54.25
8 „	לאדזער	„ „	49.75
ענגלישער פונט	— — —		27.20
דאלאר — אפיצ.	— 5.35 — נישט אפיצ. —		5.32
גאלד־דאלאר	— — — —		8.98
גאלד־רובל	— — — —		467
דייטשער מארק	— — —		2.09

ראדיא־פראגראם

פרייטאג, ד. 23־טן פעברואר 1934

7 צייט־סיגנאל, 7,05 גימנאסטיק, 7,20 גראמאפאן, ידיעות, 7,40 גראמאפאן, 7,55 הויז־ווירטשאפט, 11,40 פרעסע, ידיעות, 11,57 צייט־סיגנאל, 12,05 גראמאפאן, ידיעות, מוזיק, 12,55 ידיעות, 3,25 עקספארט, קאמוניקאט, 3,40 קאנ־צערט, 4,10 קאנצערט, 4,55 גראמאפאן. 5,25 אוקראינישער קאנצערט, 5,50 רעפערטואר פון די טעאטערן, קאמוניקאט פון לאדז, 6 רעפעראט, 6,20 פוילישע פאלקס־מוזיק, 6,50 לאדזער פאסט־קעסטעל, 7,10 פערשידענעס, 7,25 פעליעטאן, 7,40 ספארט, ידיעות, 8,02 מוזיק, שמועסען, 8,15 סימפ. קאנצערט, 9 טראנסמיסיע פון בעל־גראד, 20 פעליעטאן, 10,15 קאנצערט, 10,40 מוזיק, 11 ידיעות, קאמוניקאטען, 11,05 טאנץ־מוזיק.

פון אויסלאנד

7,15 ריגא — סימפ. קאנצערט, 8 מאסקווא — אפערע פון טשייקאווסקי, 9 מיילאנד — סימפ. קאנצערט, 9 דאווענטרי — אפערעטע, 10 לאנ־דאן — רעליגיעזע מוזיק, 10 לוקסעמבורג — סימפ. קאנצערט.

שבת דעם 24־טען פעברואר

7 צייט־סיגנאל, 5,07 גימנאסטיק, 7,20 פליטען, 7,35 בעריכטען, 7,40 פליטען, 7,55 ווירטשאפטליכער־בעריכט, 8 ידיעות, 11,40 פרעסע בעריכט, 11,50 ידיעות, 11,55 צייט־סיגנאל, 12,05 קאנצערט, 12,30 מעטעראלאגישער בע־ריכט, 12,35 קאנצערט, 12,55 פרעסע בעריכט, 3,25 עקספארט־ידיעות, קאמוניקאט, 3,40 לידער, 4,55 לוסט־און אנטיגאז־פערטיידיגונג, 5,50 רע־פערטואר פון די טעאטערן, קאמוניקאט פון לאדז, 5 רעפעראטען, 6,20 פערשידענעס, 6,35 פוילישע דזשעז־מוזיק, 7,00 טראנסמיסיע פון ווארשאווער שטאט־ראט, 7,25 פאעזיע, 7,40 ספארט, ידיעות, 8,02 מוזיק, 9 פאסט־קעסטעל, 9,15 פוילישע מו־זיק, 10 טאנץ־מוזיק, 11 ידיעות, קאמוניקאטען, 11,05 ווילנער קאקולע.

היינט ערשטער אויפטריט פון מעי שיינפעלד און אירווינג דזשייקאבסאן אין „פילהארמאניע“

היינט פרייטאג אווענט טרעטען אויף צום ערשטען מאל די בעריהמטע אמעריקאנער אפערעטען־סטארס מעי שיינפעלד און אירווינג דזשייקאבסאן אין די אפערעטע א.נ. „אוי אמעריקא“.

דער לאדזער טעאטער־עולם וועט זעהען צום ערשטען מאל די אמעריקאנער סטארס אין אן אפערע־טע וועלכע איז ספעציעל פאר זיי געשריבען גע־ווארען. מארגען שבת 4 נאכמיטאג און 9 אווענד די היינטיגע אפערעטע ווידער־האלט.

* * *

נעכטען האבען די ארטיסטען שיינפעלד דזשייקאבסאן בעזוכט די רעדאקציע פון „נייער פאלקסבלאט“ און אין א שמועס מיט די מיטארבייטער זיך געטיילט מיט זייערע איינדריקען פון די לעצטע און וועלכע זיי איז אויסגעקומען צו שפילען.

„דער אורטייל“ אין קאמערנ טעאטער

דער בינע־רעפארטואזש „דער אורטייל“ מיט ערפאלג אין „קאמעראל“־טעאטער

די פיעסע ווערט ווייטער געשפילט היינט מארגען אווענד, מאנטאג 12 א זייגער מיטאג 4 א זייגער נאכמיטאג.

עס נעהמט אנטייל דער גאנצער אנסאמבל

מעלדונגען

פון דער ציוני. ארבייטס־פארטיי „התאחדות“ פילסודסקיעגא 76.

היינט 8 אווענד קומט פאר אין אייגענעם לאקאל א גרויסער תל־חי אווענד מיט דער בעטייליגונג פון די חברים: ד״ר בערלאס, האהעס און ד״ר לי־כטענפעלד. שבת דעם 24 ד.ח. קומען פאר פון שיחות פון די חגגים און פון 9—7 די העברעישע לעקציעס.

אין די לעצטע טעג איז די ביבליאטעק פון ד. גארדאן בערייכערט געווארען מיט א גאנצע רייע ביכער אין דער העברעאישער, יודישער און פוילישער שפראך. אבאנענטס־פרייזען צוגענגליך.

הנחה־בילעטען אין קינאס און אין קאמעראל־טעאטער

די קולטור־קאמיסיע ביי דער בארא־ביבליאטעק גיט ארויס הנחה־בילעטען אין קינאס אין קאמעראל־טעאטער אויף דער ביה־נע פיעסע „דער אורטייל“ מיט סאנדלער דער הויפט־ראל.

די הנחות זענען זעהר בעדייטענדע זענען שטענדיג גילטיג.

שבת, דעם 24־טען ד. ח. ארדענט איין בארא־ביבליאטעק אין קינא „ראקסא“ קעווימש 40 3 הנחה סעאנסען פון פרעכ פילם Bunt Młodzieży. אנהויב 10.30 15 און 2 נאכמ. בילעטען צו 30 גר. שוין צו בעקומען.

שבת, דעם 3 מערץ 12 פריה קומט אין טעאטער „רזמאיטאשטשי“ ציגעל־גאס א גרויסער טורן־פעסט פון די ארבייטער־ספארט „שטערן“ הנחה בילעטען שוין צו בעקומען.

דער סעקרעטאריאט פון דער ביבליאטעק איז טעטיג אויף אל. קאשטשושקי 9 טעל. 50 יעדען טאג פון 10—2 און פון 4—10 אין

כוליע רשע'קע און זיינע בנים

(ענדע פון דער 10־טער זייט)

— אט הערט, יודען, יעדער קראנקער מעג לאזען א צוואה און מיין צוואה איז, אז מען זאל מיר אין קבר אריין מיטגעבען אט דאס קוויטעל. און ערשט יעמאלט האט זי זיך בערוהיגט און טוביה איז ווייטער געווארען דער גוטער, דער דימענטיגער טוביה, דער מזל־טוב און זי האט זיך ווייטער געלאזט פון איהם מסביר זיין דעם ענין יענער וועלט און ווען טוביה האט זיך אויף אן־עניין לענגער אפ־ע־שטעלט, כדי איהם ווי געהעריג צוצעק־יען, האט איהם פייגע אונטערגעיאגט:

— איך פערשטיי, איך פערשטיי, טוביה, די ווייסט אזויפיל און איך ווייס גארנישט, דער־צייל מיר ווייטער, הערציל, עס זענען מייגע שעהן געציילטע און איך וואלט וועלען בעווייזען אלעז צו וויסען...

אין איינע, א טיפע און שטאק־פינסטערע נאכט האט זיך טוביה פון זיין דרימעל אויפגעכאפט. עס האט זיך אויסגעדוכט, אז פייגע האט איהם גערופען, ער האט א ליכט אנגעצינדען, צו פייגעס בעט צוגע־גאנגען, זי איז געלעגען מיט פערטריעהרטע אויגען:

— דו האסט מיך גערופען פייגע?

פייגע האט איהם, א קאלטע, ביינערדיגע האנד אויסגעשטרעקט:

— שוין טוביה, שוין, מען איז געקומען נאך מיר, מיין כשרע מאמע, די מומע מרים, א דארט שטייען זיי אלע!

טוביה איז א ציטער דורכ'ן קערפער אדורך, דער ציטער איז איהם איינגעפרוירען געוואר'ען אין קאפ און עס האט איהם צו רוישען, און די אויערן אנגעהויבען:

— וואו לאזט מיך, פייגע? — איך וויל ניט בלייבען אליין!

— טוביה זאג מיט מיר ווידוי.

האט טוביה אליין נישט געוואוסט, וואס מיט איהם איז געווארען, עפעס האט ער בעקומען אזא קלאפ איבער'ן הארץ, עפעס האט עס איהם גע־עבען אזא שנייד איבער'ן מוח, ער איז געשטאנען און האט זיך פון ארט נישט גערירט, די פיס זיינע האבען זיך איהם איינער איבער'ן צווייטען געשטרויכלט און פייגע האט איהם אונטערגעיאגט:

— שנעלער, שנעלער, טוביה, אט איז די באבע מאשע אויך שוין דא, וואס מיר די הענד, זאג מיט מיר ווידוי, טוביה!

האט טוביה דאס מויל געעפענט, ווי א פיש אויף דער יבשה, געגאפט נאך לופט, געוואלט א ווארט ארויסברענגען, איז עס איהם, ווי א ביין אין האלז שטעקען געבליבען און אנשטאט „אשמנו" איז ארויסגעקומען א טעמפער קרעכץ:

— א... ש... און מיט דעם גאנצען קליינעם קערפערל איז ער א־ויפגעפאלען אויף פייגעס שוועדען און גרויסען קערפער, פון וועלכען די נשמה איז אקארשט וואס ארויס, איבערלאזענדיג א שמייכעל אויף איהרע ליפען — זי איז אפגעשטארבען א צו־פרידענע, פייגע און א זיכע־ע, אז טוביה וועט קיין צווייט פיסענבענקעלע נישט האבען. — — —

אוודאי איז זייער טויט געווען א געשעהעניש, אן אטראקציע אין שטאט, באר מעהר נאך געשעהע־ניש איז געווען, וואס עס האט דער רב געהייסען ארויסשלעפען כוליען פון זיין נארע, באכגיין נאך דער לוויה און ביי די אפענע קברים זאגען קדיש נאך זיי און אהיימגייענדיג, האט כוליע, ווי אן עלענ־דער יתום נדבות פון רעכטס און פון ליגקס בע־קומען.

(סוף פון צווייטן טייל)

CASINO

היינט און פאלג. טעג!
די וואונדערבארע שעהנהייט
JEAN HARLOW
און דער רייצענדער
CLARK GABLE
אין פילם א. נ.:
איז דיינע ארימס
מייסטערווערק פון אונגע־וועהנליכען טעמפא, — מיטרייסענדען אינהאלט.
אויסערן פראגראם:
לאנד־אקטואליטעטען פון „FOX"
ביז 6.30 זענען די פרייזן פערקלענערט.
פרייקארטען און הנחה־בילעטען אונגילטיג.
אנהויב 4 נ"מ, שבת און זונטאג 12 בייט.

ד"ר העלצער
ספעצ. פאר הויט און וענערישע קראנקהייטען און מענער־שוואכע
8 טראוגוטא 8, טעל. 179-89
נעמט אן פון 8—11 און פון 4—8 אוונט.
זונטאג פון 11—2 מיטאג.
פאר פרויען א ספעציעלער ווארטע־זאל.
אונבעמיטעלטע — לעטשניצע־פרייזן

Ubezpieczenia Społeczne
Rozporządzenia wykonawcze — zł. 1.80
Ustawa o ubezpieczeniach Społecznych
zł. 1.60
Tabele opłat
na rzecz Ubezpieczalń Społecznych
gr. 30
Nowy Kodeks Handlowy
zł. 1.20
Nowe prawo o Spółkach
z ograniczoną odpow. zł. 1.—
Nowe Ustawodawstwo Pracy
obowiąz. od 1 stycznia zł. 5.—
Wydawn. Księgarni Łódzkiej „Czytaj"
Łódź, Prez. Narutowicza 2.

פאבריק פון שפולען און האלץ־אויסארבייטונגען
Bracia SCHOLZ, dawn. (F. SCHOLZ)
גרינדונגס־יאהר 1900 Łódź, Nawrot 82 גרינדונגס־יאהר 1900
דערמיט מאכען מיר בעקאנט, אז אונזער אונטערנעהמונג אונטער דער פירמע „פאבריק פון שפולען און האלץ־אויסארבייטונגען" נעבר. שאלץ פריהער פ. שאלץ איז פון דער קילינסקיעגא 145
צוזיף נאווראט 82 איבערגעטראגען געווארען
נידריגסטע פרייזען.
אונזער לאגער איז מיט אלע האלץ־אויסארבייטונגען אלער ארט פאר אינ־דוסטרי און האנדווערקער שטעטס רייך פערזעהן. נידריגסטע פרייזען
מיר עמפפעהלען זיך דער ג' קונדשאפט מיט אכטונג
פאבריק פון שפולען און האלץ־אויסארבייטונגען
B-cia Scholz (dawn. F. Scholz)

Chcesz mieć zapewniony byt i usamodzielnić się?
Pospiesz się dopóki jest jeszcze kilka wolnych miejsc na II-gie półrocze i ZAPISZ SIĘ na półroczne zawodowe
KURSY Kroju, Szycia i Modelowania
damskiego i dziecinnego zatwierdz. przez Minist. W. R. i O. P. za nr. 3247 Mistrzyni Łódz. Izby Rzemieślniczej, PROFESORKI MÓD dypl. przez AKADEMJĘ PARYSKĄ
P. SZEJNFINKIEL
Aleja I Maja nr. 20 (róg Żeromskiego)
Metoda nauczania łatwa, dostępna, praktyczna i wyrabiająca samodzielność.
Po ukończeniu dyplomy. Opłata przystępna.
Informacje i zapisy w kancelarji kursów od 10—20 godz.
Prospekty bezpłatne.

אכטונג טוריסטן
אלע טוריסטן, וועלכע שטרעבן ציפאהרן
קיין פאלעסטינע אויף פסח
און אויף די
לעוואנטינישע ירידן
דארפען זיך זאפארט ווענדען אין טוריס־טישען ביורא ביי דער „יורענשטאאטס־פארטיי", ווארשא, לעשנא 8/37, וואס ארגאניזירט אין מערץ און אפריל גרופען־רייזעס קיין פאלעסטינא.
בעדייטענדע פערקלענערטע פרייזען.

Lek. D-ta Knopfowa
נעהמט יעצט אן
אויף זאכאדניא 66
פראנט, 1-טער שטאק
עמפפאנגט פון 10—1 און פון 4—7 נאכמ.

איך בעהם אן
טישלער־ארבייט, געוועלב־ארבייט און אויך פערשידענע רעמאנטען. אויך צו בעקומען קוכען־מעבעל, מאדערנע זאכען צו בילינע פרייזען. פילסודסקיעגא 47,
שמואל טריפלער. 712

אן'ארענטליכער יונגערמאן
זוכט וואס עס איז סאר א בעשעפטיגונג קען זיין אויך אלס נאכט־וועכטער. צו ווענדען זיך אין פראנט־געוועלב, וואלבארסקא 22.

עס ווערט געזוכט
א לאקאל אויף א שולע
פון 10—12 צימערען
געגענד פון פאלודניאווא ביז נארוטאווי־טשא. ס'קען זיין אין הינטערגאסען. אפערטן אונטער „שול לאקאל" אין אדמינ.

ברוך הבא
דער ראדאשיצער רבי וואס וואוינט אין פיעטרקאוו הה"צ אדמו"ר ר' יצחק שמואל אלי' שליט"א.
בן ההצוה"ק ר' מאיר מנחם זצ"ל בהה"צ"ק סבא קדישא ר' הלל זצ"ל מראדאשיץ איז געקומען נאך לאדז און שטייט איין ביי ר' מאנעלי פיאטקאווסקי זגערזשער 17 פראנט. 734

כעמיש־באקטעריאלאגישער לאבאראטאריום
מ. שאץ
לאדז, פעטריקאווער 37.
פיהרט אדורך זעמטליכע ערצטליכע אנאליזען פון אורין, בלוט, פלעג מע, א.

מעטאל־בעטען
קינדער־וועגעלעך
מאטראצען אלע־ארט
אין א רייכען אויסוואהל.
וויזשימאטשסעס, אייז־קאסטענס, פעל ד בעטען פאטענט „Perfekt" א. ד. גל. קויפט מען אמביליגסטען אין דער עלטסטער און רעיעלסטער פירמע
J. B. WOŁKOWYSKI
עקזיסטירט פון יאהר 1896
פאבריקס־לאגער:
לאדז, נארוטאוויטשא 11
טעל. 70־137
געדענקט דעם אדרעס!

לעהרערין
גוטע פעדאגאגין
ערטיילט אונטעריכט פאר דערוואקסענע, אין פוילישע, יודישע און דייטשע שפראכען צו ביליגע פרייזען.
לאסמאז, בזשעזשינער 15.

וויבאלד פאר דאמען נאר 2 זל. ווערען פאר 2 איבערגע־מאכט די עלטעסטע
היטע!
אויף גאנץ ניי און אויף נייע היטען צו 3.50
געדענקט די אדרעס
„TOLA"
23 Zawadzka 23
II wejście parter.

עלעגאנטע דאמען און עלעגאנטע הערן
קויפען שיך נור ביי
A. Ogórek
ŁODŹ, ZAWADZKA 11.

Dr. med. J. PIK
Al. Kościuszki 27 tel. 175-50
נערוועזן־קראנקהייטען.
ספעציאליסט פון נערוועזן־קראנקהייטען און סעקסועל־נערוועזן־ליידען.
עמפפאנגס־שעה'ן פון 5—7 נאכמ.

Dr. med. WIKTOR MILLER
choroby wewnętrzne,
spec. CHOR. REUMATYCZNE
przeprowadził się
AL. KOŚCIUSZKI 13
przyjmuje 5—6. Leczn. Vita 12—1.
Tel. 146-11.

„REGON" FABRYKA ŻARÓWEK
Sienkiewicza 25, tel. 184-51
מאכט עפענטליך בעקאנט וועלכע פרייזען, וואס זענען ביז איצט נישט געווען:
וואטט 25 ביז ושארובקעס — גר. 75
40 — גר. 85
60 — זל. 1.20
75 — זל. 1.50
100 — זל. 1.70
פערקויפס־פונקטען: ש. שווארץ, פולנאצנא 17, אמאטאר, פיעטרקאווער 116, קאטשמארסקי, פיעטרקאווער 286, אין דער פאבריק שענקיעוויטש 25
די ושארובקעס „REGON" — איז א גאראנטירטע קוואליטעט.
פערלאנגט נור זשארובקעס „REGON"

CAFE „CRISTAL"
wł. J. Ratner
7 ZAWADZKA 7
עמפפעהלט אלס רעקלאמע: פרישטיקע. — אבענדברויט'ס פון 5 געגג מיט 80 גר. | טהיי נור 15 גר.
אייער־שפייזן
קאמפארט. — היגיענע.
ראדיא־קאנצערטען.

Dr. med. D. WAJSKOPF
אינערליכע קראנקהייטען
ספעציאליסט פון מאגען, דארם און לעבער, רענטגען
האט זיך איבערגעצויגען אויף פיעטריקאווער 101, טעל. 82־114.
עמפפאנגט פון 4—7 אוונט.

Dr. ŁAGUNOWSKI
Piotrkowska 70 i róg Traugutta
Telefon 181-83.
choroby skórne, weneryczne i moczopłciowe.
Gabinet Roentgenoleczniczy.
Przyjmuje od 8³⁰ do 10 1 — 2³⁰, od 6 do 8³⁰ w. w niedzielę i święta od 10—1.
Oddzielna poczekalnia dla pań.

Dr. L. Suchowczycki
כירורג
וועלכער נעהמט אן אין „משמרת החולים"
נעהמט אן פריוואט
זגערזשער 1 (אנגענג אלטער מארק 15)
טעל. 47־123. נעהמט אן פון 6—8 אוו.
לעטשניצע־פרייזן.

זיכערע הילף און א רפואה!
אהן אפעראציע, אהן בלוט, אהן א מעסער און אהן בלוט־פער־גיסונג פאר קראנקע אויף ברוכען, פאר מענער, פרויען און קינדער, פערשידענע קאליקעס אין גוף, פאר הויקערס אהן פים.

פערלאזט נישט די קראנקהייט, ווייל דער ווינקעל־ברוך ווערט גרויס ווי א מענטשן־קאפ, און עס פאלט אריין אין דעם פים איז דער קראנקער אין א גרויסער סכנה, דורך פערדרייען די קישקעס ווערט ער בראנדיג און שטערבליך. ספעציעלע גומענע הייל־באנדאזשען בעזייטיגן זיכער דעם שוערסטען ברוך, אויך פאר הויקערס, לייטגונגען ספעציעלע הייל־גארסעטן און אפאראטען פאר פערקרומטע פים און פלאטפים, ווי אויך קונסטליכע גומענע פים.
עמפפאנגט טעגליך פון 9 פריה ביז 7 אוונט.

אכטונג
זייט דעם ערשטען אקטאבער ד. י. ווערען אלע קראנקע אין מיין ארטאפעדישע הייל־אנשטאלט נור פון מיר פערזענליך בעהאנדעלט.
איינציגע ארטאפעדישע הייל־אנשטאלט
Specialist Dyr. J. RAPAPORT, Ortoped
פון לעמבערג
Łódź, Wólczańska 10, tel. 221-77, front, parter.
מיר נעהמען אויך אן פערזיכערטע פון דער קראנקען־קאסע.

הערצליכען דאנק!
הערמיט דריק איך אויס מיין הערצליכסטען דאנק דעם ארטאפעד. ספעציאליסט ה' דיר. י. ראפאפארט אין לאדז, וואולטשאנסקא 10, פראנט, פארטער, פאר'ן איינ־העלטען מיר מיין דאפעל־ברוך, וועלכעס האט מיר פיל יאהרען זעהר שווערע שמערצען פערשאפט. איך ערקלער דא מיט צופרידענהייט: דאס א דאנק ה' דיר. י. ר. האט מיט זיין אויסגעצייכנטע מעטאדע זעהר פיל געהאלפען און איך פיהל מיך זעהר גוט און ארבייטספעהיג, פאר וועלכעס איך דאנק איהם בעסטענס
Herman Dylion. (13)

ADRIA 1 גלובגא 1

היינט און פאלגענדע טעג! — צום ערשטען מאל אין לאדז!

BUSTER KEATON, Polly Moran i Inny Durande

אין פילם „ליבעס־פערמיטלער“ — א. ג.

די נייעסטע און פרעהליכסטע קאמעדיע פון 1934.

METRO 2 פּזשעיאזד 2

RAKIETA Sienkiewicza 40 Tel. 141-22

היינט און פאלגענדע טעג!

קלאנג־קינא

נעניאלע אינסצעניזאציע. אמת פון לעבען. קארופציע און פערברעכערישקייט א. ג.:

„בונט פון יונגע“

CECIL B. de MILLE‘A מייסטערווערק

אנהויב טעגליך 4 א זייגער נאכמיטאג. שבת און זונטאג 12 א זייגער בייטאג

PRZEDWIOŚNIE קלאנג־קינא־טעאטער, זשעראמסקיעגא 74/76 (רוג קאפערניקא)

היינט און פאלגענדע טעג

מעכטיג פילם־מייסטערווערק

„Kawalkada“

אין די הויפטראלען: **DIANA WYNYARD i CLIVE BROOK**

אנהויב 4 א זייגער נאכמ. זונטאג 12 בייטאג.

נעכסטער פראגראם: „ווען נישט זיין קיין קורטיזאנע“.

שבת, דעם 24 ד. ח. 12 בייטאג, זונטאג 11 פארמיטאג ווערט געגעבען פריהמארגען־פארשטעלונגען פאר יוגענד.

PALACE קלאנג־קינא־טעאטער, Piotrkowska 108.

היינט און פאלגענדע טעג! פילם, וואס פערכישופט די גאנצע וועלט! גיגאנטישער ארציפילם, רעזשי פון געניאלען שעפער פון „פראנקענשטיין“ James Whale לויט דער בערימטער ערצעהלונג פון H. G. Wells

„דער אומזיכטבארער מענש“

רעוואלוציאנס־מייסטערווערק פון טעכניק און ארטיזם. דאס גרעסטע געשעהעניש פון 20־טען יאהרהונדערט.

אין די הויפטראלען: **GLORIA STUART i CLAUDE RAINS** — אויסערן פראגראם: נייעסטער קלאנג־וואכעזשורנאל פון „FOX“

אנהויב פון די סעאנסען 4 נאכמ. שבת, זונטאג און יום־טוב 12 בייטאג. פאספארטוס און פרייקארטען אונגילטיג.

SZTUKA קלאנג־קינא־טעאטער, קאפערניקא 16

היינט און פאלגענדע טעג! ריהרענדע טראגעדיע פון א פרוי אויף וועמענס וועג ס'האט זיך געשטעלט א מאנספערשוין וועלכען מ'האט שוין גערעכענט פאר געשטארבען. א. ג.:

„היינט לעבען מיר“

אין די הויפטראלען: **Joan Grawford** i **Gary Cooper**

נעכסטער פראגראם: „POD PRĘGIERZEM“ אין די הויפטראלען: **Nancy Carroll i Gary Grant**

פרייז פון אנ'אנאנס ביז 15 ווערטער **נור 1 זלאטי**

קליינע אנאנסען

פרייז פון אנ'אנאנס ביז 15 ווערטער **נור 1 זלאטי**

ראקאלען

וואוינונגען פון 1, 2, 3, 4, 5 שטיבען און קוכען מיט אלע בעקוועהמליכקייטען אין צענטרום שטאט אהן אבטרעט־געלד, ווי אויך מעבלירטע צימערן מיט בעזונדערע איינגאנג אויף מאנאטליכען דירה־געלד, בעוועלבער, געשעפטען און טאבריקס־לאקאלען, דינגט און פערדינגט. הייזער, ווילעס, פלעצער, קויפט און פערקויפט יעדער נאר דורך דער איינציגער פערמיטלונגס ביורא „פאלאנרוך“ וואס ערלעדיגט פינקטליך און סאליד. Biuro „Polonruch“ Piotrk. 81 w podw., tel. 132-01. טעגליך פון 9 פרי ביז 8 אוונט.

אנ'ארט צו שלאפען פאר איינע אדער 2 פריילינס פאר 5 זל. א מאנאט. צו ערפאהרען זגערזשער 43/45 ביים קאמאשען־שטעפער זילבערבערג, צו טרעפען פון 9—10 אוונט. 790

אפצוגעבען א צימער אויף א פראצאוניע גלייכצייטיג צו שלאפען. צו ערפאהרען 11 ליסטאפאד 24 וו. 19. 710

א לאקאל אין צענטרום פון 2—3 צימער פארן „קרן היסוד“ ווערט געזוכט. אפערטען אפצוגעבען ביי ה' טשערניאווסקי, פאלודניאווא 2. 685

1 צימער מיט א בעזונדערן איינגאנג זאפארט צו פערמיטען, בזשעזשינער 15. וו. 31 לאסמאן. 719

צוליב אפרייזען ביליג צו פערקויפען א שלאף צימער און איין צימער מיט איין קוך ביליג דירה־געלד זגערזשער 44 יי קוואשניעווסקא. 697

זאפארט איבערצוגעבען 2 דירות צו שטובען מיט קוך מיט ביליגען קראפט טאריף. ביי רובין נאוואמיעסקא 21. 707

צו פערמיטען א גרויס געוועלב מיט א וויסטאווע ווסכאדניא 17, צו ערקינדיגען ביים וועכטער אדער טעל. 230.73. 709

צו פערדינגען א פאבריקס־לאקאל מיט עלעקטרי און וואסער אויף דער בזשע זשינער גאס 11, צו ערפאהרען ביים ווירט. 732

פון זאפארט איבערצוגעבען צוויי צימערן מיט א קוך רוג פיעטריקאווער און זשעלאנא, צו ערפאהרען זשעלאנא 6. אין פאפיר־געשעפט. 735

צו פערדינגען 4 צימער מיט א קוך מיט אלע בעקוועמליכקייטען פראנט 1 שטאק באלקאן, אויף דער בזשעזשינער גאס 11, צו ערפאהרען ביים ווירט. 732

לאזשי קענען בעקומען 2 אנשטענדיגע יונגעלייט ביי אנ'אינטעליגענטע פאמיליע נעבען ביליגען חורש־געלד. צו ערפאהרען פאמארסקא 14, פראנט 2־טער שטאק, וו. 4/5. 730

א יונג פארפאלק זוכט א צימער ביי א בעסערע פאמיליע, מיט אלע בעקוועמליכקייטען אין געגענד פאמארסקא, קאנסטאנטינער, פיעטריקאווער ביז ציגעלגאס. אפערטען אונטער „F“ אין אדמיניסטראציע. 666

פרייע פאסטענס

א טאמבורירער־ארבייטער קוואליפיצירט אויף קישעלעך ווערט געברויכט, ביי קאהאנע, קילינסקיעגא 64. 705

ריינזענדער פון שטרימפ־בראנשע ווערט געזוכט, אפערטען אין אדמינ. אונטער L. C. 714

שאכטעל ארבייטער! עס ווערט געזוכט א צושניידער־נעזעלען אין דער שאכטעל־פאבריק גדאנסקא 15. צו ווענדען זיך אין דער פריוואט־וואוינונג פון 2—3 מיטאג. 726

Potrzebna starsza panna do kapeluszy damskich. Wiadomość Brzezinska 3 Winter pryw. mieszk. 701

פערשידענעס

א קוואליפיצירטער האלץ־דרעקסלער זוכט ארבייט, מיעלטשארסקיעגא 33, וו. 15 ביי ווילנער. 677

די ביליגסטע קוועלע פון פערשידענע גאלאנטערי שאכטלען צו מצה־טאשען מאניקור־שאכטלען מיט מכשירים, ווי אויך פערשידענע שאכטלען צו גאלד און זילבער בעקומט מען אויף לאגער ביי ס. פלעקער זאוואדזקא 12 ערשטער איינגאנג לינקס 2־טער שטאק. 727

א 156־ער האנד־זאקען־מאשין, נייעסטער טיפ, דאפעלוויל מיט מוסטער, טרייב־רעדל מיט פיל שפולען ביליג צו פערקויפען, וואלטשאנסקא 37, וו. 10. 721

איך דארף 3000 זל. די פירמע, וועלכע נעמט מיך אן אויף א פאסטען אלס בוכהאלטער, ביוראליסט, אינקאסענט, רייזענדער א.ד.גל. אפערטען אין אדמינ. אונטער „בוכהאלטער“ Nr. 68

צו פערקויפען 2 שליטען־מאשינען אויף רענדלעך, צו קינדער שקארפעטלעך א 12־ער און א 16־ער ביי ליזעווסקי 70 צמ. פעפערגאס 6. 723

איך זוך א שוכן וועלכער פערקעהרט אין בעסערע הייזער. די אדרעס צו ערפאהרען אין אדמינ. 731

עס ווערט אנגענומען אויף לוין שאטקאווע העמדער שטאף אויף ראשל־מאשין 24 פיין ווי אויך אנדערע ראשל שטאפען. אפערטען אפצוגעבען אין אדמ. סאב. A. B. 733

א יונגערמאן וועלכער בעזיצט 1000 זלאטעס און גוטע רעפערענצען זוכט א פאסטען, אפערטען ביטע אפצוגעבען אין אדמינ. אונטער ליטערע „A“ 732

א גוט איינגעפיהרטער פערטרעטער אין דאנציג, פאזען און פאמערן מיט ערשטקלאסיגע רעפערענצען, זוכט אנגעזעהענע פירמעס אין דער טעקסטיל־בראנזשע. אפערטען אונטער „G. K.“ 723

א טיכטיגער בראנזשיסט אין דער קאלאניאל־בראנזשע וועלכער ארבייט מיט די רעעלסטע קונדען וויל אננעמען א רעעלען ארטיקעל אדער א גוטע מארקע מעהל צו ארבייטען נאר געגען פראוויזיע, אפערטען פיר „קאלאניאל“ אין אדמינ. 687

אנ'ענערגישער יונגערמאן פעהיג צו אלעם זוכט א פאסטען אלס מאגאזינער, עקספעדיטאר, אינקאסענט, וואיאזשאר אבער דאסגלייכען. די בעסטע רעפערענצען כ'לייג איין א סומע געלד אלס פערזיכערונג. אפערטען אין אדמ. פאר א „פעהיגען“. 691

א פעהיג מעדעל פון דער [illegible] ווינק, זוכט בעשעפטיגונג ביי וואס [illegible] זאל נישט זיין פאר א קליינעם בעהא[illegible] צו ערפאהרען 11 ליסטאפאד 20 וו. [illegible]

א פעהיגער יונגערמאן וואס [illegible] בעקאנט אין גאלאנטעריע בראנזשע, [illegible] איז אויך גוט בעקאנט אין קאלאני[illegible] בראנזשע זוכט וואסערע בעשעפטיג[illegible] איך בעזיץ ערשטקלאסיגע רעפערע[illegible] ווי אויך קויציע, אפערטען אפצוג[illegible] פאר „ענערגיש“

אנ'אויספערטיגעריי מיט א [illegible] אבערלאק ווערט געזוכט. צו מעלדען זיך [illegible] יודקעוויטש, פיעטרקאווער 254.

א ווילע אויף א פענסיאנאט טעאדארי צו פערדינגען. צו ווענדען זיך ביי ה' ראזענטאל קילינסקיעגא [illegible] צו טרעפען פון 10 ביז 4 נאכמ.

קיין פעלעסטינע וועל איך [illegible] נעמען איינעם, וועלכער האט 1250 צלטמאן, אל. 1 מאי 38 פון 10 1 אינדערפריה אחוץ שבת.

שטריק־מאשינען, הענדשקע־ט[illegible] נען און ראשעל־מאשינען צו גאנץ בי[illegible] פרייזען. צו פערקויפען קוראנט צ[illegible] גאס 37.

איך נעהם אן זייגער צו ט[illegible] מיט מעסיגע פרייזען זקן דאבוש[illegible] זאוואדזקא 27 וו. 10.

צו פערקויפען איין קארבאנ[illegible] מאשין צוויי רייסערס, איין גרפ[illegible] איין שליידערמאשין. צו ערפאהרע[illegible] שארף 11 ליסטאפאדא נומר 103 [illegible]

[illegible]o aparat 4 lampowy do sieci [illegible]tr. w nowym stanie okazynie [illegible]rze'ania. wiadomość Pomor[illegible] 11 w podw. poprz. ofic. [illegible]tro, m. 12. 713

אנאנסען־פרייז פאר א מילימעטער־שורה

פאר'ן טעקסט־18 גר. פרייטאג און ערב־יו"ט־24 גר. אין דער זייט שפאלטען	
אין טעקסט־40	60— 4
נאכ'ן טעקסט־12	18—

קליינע: לויט דער טאבעלע 50 פראצ. טייערער, אויסלענדער 100 פראצ. טייערער. מעלדונגען — 10 גר. א ווארט

נעקראלאגען־20 גר. א מ/מ (אין דער זייט שפאלטען) קליינע אנאנסען ביז 15 ווערטער 1 זל. יעדעס ווייטערדיגע ווארט — 10 גר.

אבאנאמענטס־פרייז: אין לאדז — 4 זלאטעס א חודש מיט אפטראגען א היים. אויף דער פראווינץ — 5 זל. א חודש; אין אויסלאנד 7 זל. אמעריקא—1 דאל.

[illegible] פעהלערן, וועלכע ענדערן נישט פרינציפיעל דעם אינהאלט פון דער אנאנס בערעכטיגען נישט צום איבערדריקען די אנאנס אדער צוריקצוצאהלען פאר דעם אנאנס

פאר'ן אינהאלט און פאר מין פון די אנאנסען איז די פערלאג נישט פעראנטווארטליך. די אדמיניסטראציע אין פיינא[illegible]

[illegible] wydawnictwo „Najer Folksblat“, spółdz. z odp. udz. Ch. J. Brzustowski i D. Silberberg — Redaktor odpowiedzialny: Ch. Kaufman
Czcionkami i druk. rotac. „Najer Folksblat“, Piotrkowska 81.

דער פויפסט ווענעגן [sic] דער יודען=פראגע

דייטשער פרינץ הובערט לעווענשטיין וועגען דער שטעלונג פון וואַטיקאַן צו די יודען-רדיפות אין דייטשלאַנד. — „דאָס בלוט, וואָס איז פערגאָסען געוואָרען אונטער דער היטלער-דיקטאַטור, פעראייניגט די קאַטאָליקען און יודען אין קאַמף פאַר פרייהייט און גערעכטיגקייט“

לאָנדאָן (יט"א) אין לאָנדאָנער „בני־ברית“ איז די טעג אַרויסגעטרעטען מיט אַ רעפעראַט דער פּרינץ הובערטוס צו לעווענשטיין, אַ פיהרענדע קאַטוילישע פּערזענליכקייט, וואָס איז גוט באַקאַנט מיט די שטימונגען אין וואַטיקאַן.

דער פּויפּסט, האָט דער פּרינץ ערקלערט, האָט אַ טיפען אינטערעס פאַר דער יודען־פראַגע, און איז ערנסט באַזאָרגט איבער דעם, וואָס געשעהט אין דייטשלאַנד. פון פּערזענליכער אינפאָרמאַציע קען איך איבערגעבען, אַז דער וואַטיקאַן גרייט איצט צו אַן ענציקליקע איבער דער פראַגע.

דאָס יודישע פּראָבלעם אין דייטשלאַנד, האָט פּרינץ הובערטוס ערקלערט, איז נישט בלויז אַ דייטשע פראַגע. עס האָט אויך אַ וועלט־באַדייטונג. יודען און קאַטאָליקען מוזען זיך האַלטען צוזאַמען, ווייל מיר שטעהען פּנים אל פּנים מיט די זעלבע באַזאָרגענישען. איטליכער, וואָס רופט זיך קריסט, מוז זיין טיף געריהרט צוליב דער איצטיגער טיראַניע און באַדריקונג אין דייטשלאַנד. עס איז אַ קאַמף צווישען גאָט און דעם שטן. אין דעם דאָזיגען קאַמף מוזען מיר זיך האַלטען צוזאַמען. מיר קעמפען פאַרן פּרינציפּ פון גאָט, די מעטאָדען פון די נאַציס זענען נישט געווענדעט געגען איין ראַסע אָדער רעליגיע, נאָר געגען דעם עצם רעליגיע גופא. דיקטאַטורען הויבען אָן פון אָנגרייפען דעם שוואַכסטען אָרט און אַזוי האָבען די נאַציס אָנגעהויבען פון די יודען. און איצט, ווען זיי זעהען, אַז די יודען וועלען זיי אפשר קענען באַזיגען, האָבען זיי זיך גענומען צו דער קריסטליכער קירך.

די רדיפות פון די דייטשע יודען ווערן געפיהרט טאָג איין, טאָג אויס, דער חילוק איז בלויז, וואָס היינט ווילען עס די נאַציס נישט טון אַזוי אָפען, זיי מאַכען עס מעהר געהיים. מיר וואָלטען קיינמאָל נישט בעגלויבט, אַז אין צענטער פון אייראָפּא זאָלען קענען געשעהען אַזעלכע זאַכען. עס איז שוין היינט נישט מעהר דאָס אמת׳ע דייטשלאַנד.

איך ווייס נישט וויפיל יודען זענען דערמאָרדעט געוואָרען. איך ווייס אָבער, אַז זייער צאָהל איז גרויס. איך דערמאָהן בלויז דעם טויט פון איינעם, דעם יודישען אַדוואָקאַט ד"ר גינטהער יאָאַכים. עס פעהלען מיר ווערטער צו באַשרייבען די פּייניגונגען און צרות, וועלכע ער האָט געמוזט אויסשטעהן. און אַזעלכע הרגות זענען געווען פיל, פיל אַנדערע. און די איבעריגע — די, וואָס מען האָט נישט דערהרג׳עט, האָט מען פולשטענדיג רואינירט, רואינירט שאַנטאַזשירט און בעראַבט.

היטלער האָט מבטיח געווען זיינע אַנהענגער אַ גן־עדן אויף דער ערד. אָבער ביז איצט האָט ער נישט געמאַכט קיין איין קאָנסטרוקטיווע זאַך. די ביזנעס אין דייטשלאַנד איז נישט געוואָרען קלענער, זי ווערט בלויז פּערזעקט מיט געפעלשטער סטאַטיסטיק. היטלער און זיינע לייט אַרום איהם ווייסען — און זיי האָבען עס געוואוסט מיט יאָהרען צוריק — אַז זיי זענען נישט ביכולת צו פאַרבעסערן די לאַגע. זיי האָבען דעריבער געזוכט בלויז אַ זיכערהייטס־קלאַפּע, און אַזוי איז דער אַנטיסעמיטיזם געוואָרען דער פילאַר פון נאַצי־סיסטעם. און דערפאַר איז נישט מעגליך, אַז די נאַציס זאָלען זיך ווען עס איז אָפּזאָגען פון זייער אַנטיסעמיטיזם, ער מוז זיך ווייטער האַלטען ווייל דער אַנטיסעמיטיזם איז דער פונדאַמענט פון דער דייטשער דיקטאַטור, און דעריבער זענען די נאַציס אַזוי ווילד עמפּערט ווען אימיצער האָט די העזה אָנצוגרייפען דעם אַנטיסעמיטיזם, דערפאַר זענען זיי אַזוי משוגע־אויפגערעגט צוליב דעם קאַרדינאַל פאָולהאַבערס קירכען־הרשות אין מינכען, און מחמת דעם איז אויך געמאַכט געוואָרען אַן אַטענטאַט אויפ׳ן לעבען פון קאַרדינאַל פאָולהאַבער.

דאָס קריסטליכע עוואַנגעליום, האָט פּרינץ לעווענשטיין פאָרטגעזעצט, אַנערקענט נישט קיין אונטערשיידען פון ראַסע אָדער נאַציאָנאַליזם, ערשט מיט אַ גאַנץ קורצער צייט צוריק האָט דער פּויפּסט פאַראורטיילט דאָס בוך פון אַלפרעד ראָזענבערג, אַלס אַזאַ, וואָס שטעהט אין סתירה מיט די פונדאַמענטאַלע אידעען פון קאַטאָליציזם און קריסטענטום.

איך וויל איך מאַכען אַ ההראה. איהר מוזט אָפּשאַצען די סכנה אין יעדען לאַנד אויף דער וועלט גיט אַכטונג אידער עס ווערט צו שפּעט, מיר מוזען אינפאָרמירען די אַלע, וואָס גיבען זיך נישט אָפּ קיין חשבון פון דער סכנה און מיינען, אַז זיי זענען מיט זיך זיכער. מיר טאָרען קיינמאָל נישט פאַרגעסען דאָס, וואָס איז געטאָן געוואָרען אונטער דער דאָזיגער דיקטאַטור. מיר טאָרען נישט פאַרגעסען דאָס בלוט — דאָס קריסטליכע ווי דאָס יודישע — וואָס איז פאַרגאָסען געוואָרען, און דאָס דאָזיגע בלוט פאַראייניגט אונז, קאַטאָליקען און יודען, אין קאַמף פאַר פרייהייט און גערעכטיגקייט.

די יודען אויף דער וועלט זאָגט ווייטער פּרינץ לעווענשטיין, וועלען זיין צו שוואַך געגענצושטעלען זיך דער סכנה ביז זיי וועלען נישט האָבען זייער אייגען לאַנד.

אנטיסעמיטישער ארויסטריט פון אנ׳עסטרייכישען מיניסטער

ווין, 22. (יט"א טעלעגראַפיש). דער פיהרער פון די קריסטליכע סאָציאַלען, מיניסטער [illegible], האָט אויף אַן עפענטליכער פאַרזאַמלונג בעהאַלטען אַ רעדע אין וועלכער ער איז שאַרף אַרויסגעטרעטען געגען די יודישע פיהרער פון די סאָציאַל־דעמאָקראַטען און געגען דער יודישער פּרעסע.

אראבער דעמאליר[ע]ן א יודישען ארבייטער-קלוב אין דמשק

ירושלים, 22. (יט"א טעלעגראַפיש). די אַראַבישע פּרעסע טיילט מיט פון דמשק, אַז אַ גרופּע אַראַבער איז באַפאַלען דעם יודישען אַרבייטער־קלוב און דעמאָלירט די גאַנצע איינריכטונג. די סיבה פון דעם אָנפאַל זאָל זיין, וואָס דער קלוב פיהרט אַ ציוניסטישע פּראָפּאַגאַנדע.

אנטיסעמיטישע בראשורען אין ארץ-ישראל

ווערען פערטיילט פון בעאמטע פון א דייטשער שיף

ירושלים, 22. (יט"א טעלעגראַפיש). באַאַמטע פון דער דייטשער שיף „ערפעל“ וואָס שטעהט אין חיפה׳ער פּאָרט, האָבען פאַרטיילט אַנטיסעמיטישע בראָשורען אין ענגלישער און דייטשער שפּראַך. די בראָשורען זענען אויך פאַרטיילט געוואָרען אויף די גאַסען פון חיפה דורך אַראַבישע יונגלעך.

דער דאָזיגער פאַקט האָט אין [illegible] אַרויסגערופען אַ גרויסע אויפרעגונג.

טראנספער-אפמאך בעניייט אויף 3½ מיליאָן מארק

בערלין, 22. (יט"א טעלעגראַפיש). דער טראַנספער־אָפּמאַך איז בעניייט געוואָרען. ער נעהמט איצט אַרום אַ סומע פון 3½ מיליאָן מאַרק (פריהער 2 מיליאָן).

טוריסטען=רייזעס קיין ארץ=ישראל
מיט דער שיף „פאלאניא“
אינדיווידועל און גרופּענווייז
דעם 7 און 21 מערץ אויף פסח
„ 4 „ 18 אַפּריל — צום מזרח־יריד
אָרגאַניזירט די טוריסטען־אָפּטיילונג ביי דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע.
אינפאָרמאַציעס און איינשרייבונגען אין ציוניסטישען ביוראָ, שרודמיעסקאַ 29.

VARIETE - DANCING
TABARIN
Narutowicza 20
Tel. 150-66 i 154-60.
היינט און פאלגענדע טעג
פרעמיערע!
פון 5 ביז 9 אָוונט „FIVE“ פון 5 ביז 9 אָוונט
פון 9 א גאנצע נאכט
Kabaret - Dancing
10 וועלט= אטראקציעס 10
פרייזען רעדוצירט!
איינטריט פריי!
30 פּראָצענט בילינער!
קומט און איבערציי[ג]ט אייך

דער יודישער וועלט-קאנגרעס

פון נח פרילוצקי.

הווילענדיג די טעג אין לאָדז, האָט ה' נח פרילוצקי אונז איבערגעגעבען זיין שטעלונג צום יודישען וועלט־קאָנגרעס, וואָס מיר ברענגען דאָ ווייטער פאַר אונזערע לעזער — די רעדאַקציע.

באַלד ווי מ׳האָט אָנגעהויבען צו רעדען וועגען אַ יודישען וועלט־קאָנגרעס איז מיין מיינונג געווען אַז עס איז אַ ברענענדיגע נויטווענדיגקייט איהם צונויפצורופען וואָס גיכער, אַז דהאָב דעמאָלט אַרויסגערוקט בלויז איין באַוואָרעניש, אַז קיין שום יודישע פּאַרטיי זאָל זיך נישט שטעלען פון פאַראויס פאַר אַ ציל צו פאַרכאַפּען דעם קאָנגרעס פאַר איהר ענגען פּראָגראַם־אינטערעסען, און אַ חוץ דעם, אַז די וואַהלען צום וועלט־קאָנגרעס זאָלען אָדורכגעפיהרט ווערען אויפ׳ן מעגליכסטען דעמאָקראַטישסטען אופן.

דעם שטאַנדפּונקט האָב איך אַרויסגערוקט אויך אויף דער קאָנפערענץ אין גענף אין אויגוסט 1932, ווערענדיג אין נאָמען פון אַלע 11 נישט־ציוניסטישע דעלעגאַטען אויס פּוילען. ס׳איז געווען די ערגסטע קורצזיכטיגקייט און די גרעסטע לייכטזיניגקייט דאַמאָלס אָפּצולעגען דעם קאָנגרעס אויף 2 יאָהר. בלויז דערפאַר וואָס דער ציוניסטישער קאָנגרעס האָט געדאַרפט פאָרקומען אין אַ יאָהר אַרום, אַז ס׳איינס האָט נישט געדאַרפט זיין קיין שטערונג פאַר׳ן צווייטען זעהען מיר באַשיינפּערליך דערפון וואָס די עטוויקלונג פון די געשעהענישע האָט נישט געוואַרט ביז די יודען וועלען זיך צוגרייטען, און אַז דער היטלער־פּאָגראָם האָט געטראָפען נישט בלויז די יודען אין דייטשלאַנד, נאָר אויך דאָס וועלט־יודענטום לגמרי נישט צוגעגרייט.

דאָס וואָס איז געשעהען מיט די יודען אין דייטשלאַנד קען מאָרגען אָדער איבערמאָרגען זיך איבערחזרן אין עסטרייך, די ראַסיסטישע פּראָפּאַגאַנדע, ווי מיר ווייסען האָט זיך איבערגעוואָרפען אויך אין פיל אַנדערע לענדער און ס׳איז שווער פאָראויסצוזעהן די רעזולטאַטען אויב דאַרפען וועלען מיר זיך נישט פיהלען שטאַרקער ווי מיר וואָלטען דאָס וועלען.

ס׳איז די העכסטע צייט צונויפצורופען דעם יודישען וועלט־קאָנגרעס כדי ענדליך צו קאָנסאָלידירען די שוואַכע פּרובען פון זעלבסטפאַרטיידיגונג און זעלבסט־הילף און שאַפען די גרויסע באַזע פאַר יודישער פּאָליטיק אין וועלט־פאַרנעהם.

די יודען אין די איינציגע לענדער, וואו זיי וואוינען אין קאָמפּאַקטע מאַסען קענען זיך שוין נישט געבען אַליין קיין עצה מיט זייערע ליידען אַפילו ווען אין דעם אָדער יענעם לאַנד איז דער אָפיציעלער קורס פריינדליך צום [illegible]. די ווירטשאַפטליכע עקספּערימענטען, מיט וועלכע מען מיינט צו בעקעמפען דעם עקאָנאָמישען קריזיס, שלאָגען זיך ווערמאַכליך אָפּ אין דער יודישער עקאָנאָמיק, און די נויטיגע הילף קען קומען נאָר דורך צונויפרייען זיך פון אַלע פּראָאינטערעסירטע יודישע קיבוצים.

עס איז אויך וויכטיג צו בעהאַלטען אין אַכט, אַז דער ענין פון יודישע נאַציאָנאַלע מינדערהייטס־רעכט איז אין די לעצטע יאָהרען שטאַרק פאַרנאַכלעסיגט געוואָרען, און אַז די תקנות פון די מינדערהייטס־טראַקטאַטען ווערען נישט אויסגעפיהרט דאָרט, וואו די יודען זענען אין דעם אַמערסטען אינטערעסירט. עס געהט דעריבער אַ דענאַציאָנאַליזירונגס־פּראָצעס אין די קעהלהאָפּסטע פאָרמען. דער מאַנגעל אין אַ נאַציאָנאַל־אויטאָנאָמער אָרגאַניזאַציע איז גורם די צושטערונג פון דער יודישער פּאָליטיק און אַפילו כמעט אַ פולשטענדיגע ליקווידאַציע פון אַ זעלבסטשטענדיגער יודיש־פּאָליטישער טעטיקייט. ווי מיר זעהען דאָס ביי אונז אין לאַנד, ווי אויך אין רומעניען. ס׳איז אַ פעהלער זיך צו רעכענען דערמיט, צי די, אָדער יענע יאָהרדישע אָרגאַניזאַציע אין די לענדער, וואו יודען זענען אַ נישטיגער מינדערהייט, זענען יאָ מסכים אָדער נישט מסכים אויף דעם וועלט־קאָנגרעס.

קודם־כל וואָלטען זיך די ציוניסטען נישט געדאַרפט רעכענען מיט די דאָזיגע גרופּען, ווייל ווען הערצל וואָלט זיך געוואָלט אומקוקען דעריויף, ווי עס באַציהען זיך צו איהם די יאַהודים אין מערב־אייראָפּא, וואָלט ער קיין קאָנגרעס נישט צונויפגערופען און קיין ציוניסטישע אָרגאַניזאַציע נישט געשאַפען. צום בעדויערן קומט צום אויסדרוק אַ נעגאַטיווע באַציהונג צו אַ יודישען וועלט־קאָנגרעס אויך אין געוויסע ציוניסטישע קרייזען. פון איין זייט האָט אַזאַ ציוניסט ווי ד"ר סטעפען ווייז אויף זיך גענומען די איניציאַטיווע דעם קאָנגרעס צו רעאַליזירען און אַרבייט ענערגיש — און פון דער אַנדער זייט, האָט ער געזעהן זיך, די ציוניסטישע אָרגאַניזאַציע אין די פאַראייניגטע שטאַטען און אויך צווישען די פּוילישע ציוניסטען טרעפט ער אָן אויף געגנער, פון וועלכע ס׳איז גענוג אָנצורופען, למשל, דעם ד"ר טהאָן אין קראָקא.

אין דער טיף פון אַזאַ נעגאַטיווער באַציהונג שטעקט געוויס די מורא, אַז אַ ברייטע יודישע וועלט־אָרגאַניזאַציע איז עלול אָפּצושוואַכען די איינפלוסען פון דער ציוניסטישער וועלט־אָרגאַניזאַציע און אויך אָפּציהען אַ טייל פון דער יודישער פינאַנציעלער אָפּפערווילליגקייט אויף אַנדערע צוועקען ווי ארץ־ישראל.

פון ענג פּאַרטייאישען שטאַנדפּונקט גענומען, וואָלט די ציוניסטישע אָרגאַניזאַציע, גלויבענדיג אין דעם, אַז ארץ־ישראל איז די איינציגע לעזונג פון דער יודען־פראַגע, אפשר געמעגט פאַרנעהמען אַזאַ פּאָזיציע, לגבי דער אידעע פון וועלט־קאָנגרעס. דאָס וואָלט געווען בלויז איינע אַ פאָרם פון זייער קאַמף מיט די נישט־ציוניסטישע פּראָגראַמען. אָבער ווען וואָלט דאָס געווען גערעכט? ווען די צייטען זאָלען זיין רוהיגע און נאָרמאַלע. ווען דאָס יודישע לעבען אין פאַרשידענע לענדער זאָל זיך נישט געפינען אין אַזאַ קאַטאַסטראָפאַלען מצב און ווען עס זאָל אויפ׳ן גאַנצען יודענטום נישט לויערען די סכנה פון דער ראַסיסטישער מגפה. אין אַזעלכע טרויעריגע, היסטאָרישע מאָמענטען אָבער, ווי די, וועלכע מיר לעבען איצט איבער, איז יעדער פּאַרטייעגאָאיזם שעדליך, מעג ער אַפילו קומען פון די אידעאַלסטע מאָטיוון.

די געגנערשאַפט צום וועלט־קאָנגרעס מצד געוויסע ציוניסטישע עלעמענטען איז היינט צו טאָג נאָך ווייניגער פאַרשטענדליך, ווען מען ווייסט, אַז ארץ־ישראל האָט אין דער איצטיגער מינוט נישט געקענט זיין קיין תרופה פאַר דעם צודריקטען דייטשען יודענטום. ווען מען זאָל אַפילו פאַרמאָגען די טיפסטע איבערצייגונג, אַז ארץ־ישראל וועט אַ מאָל אימשטאַנד זיין אויפצונעהמען אַלע, יענע יודען, וואָס מוזען פאַרלאָזען די אַלט־באַזעצטע היימען זייערע אין אייראָפּא און אַנדערשוואו, קען מען אָבער דאָך נישט פאַרמאַכען די אויגען אויף דעם אַבסאָלוטען פאַקט, אַז ביים היינטיגען טאָג איז ארץ־ישראל אָפען בלויז פאַר אַ שמאָלען שטראָם פּריווילעגירטע עמיגראַנטען (קאַפּיטאַליסטען, אָדער סערטיפיקאַט־בעקומער). און דעריבער וואָלט אַפילו די ציוניסטישע פּאַרטיי, פאַר וועלכער דאָס יודענטום, אויסער ארץ־ישראל איז אַ רעזערוואַר פון לעבעדיגע כוחות און געלד־מיטלען אויף צו בויען ארץ־ישראל — געדאַרפט זיין ביהילפיג אין דער אַרבייט, וואָס שטרעבט נישט צו דערלאָזען צום אונטערגאַנג פון דעם דאָזיגען רעזערוואַר.

„ROXY“
היינט און פאלגענדע טעג!
ריהרענדער פילם פון דער גאַנצנוואָרט פון דער נייעסטער אייראָפּאישער פּראָדוקציע 1934
Arcydzieło filmowe produkcji francuskiej
TUNEL
pg. powieści B. KELLERMANA
טונעל
פרוהער
לויט דער בעריהמטער ערצעהלונג פון בעקאַנטען B. Kellerman וואָס איז בעשאָנקען געוואָרען מיט אַ גאָלדענעם מעדאַל.
דאָס מייסטערווערק האָט אַריינגעפיהרט אין ערשטוינונג די גאַנצע וועלט, אַזאַ מייסטערווערק טרעפט זיך איינמאָל אין צענדליגער יאָהרען.
אויסער פּראָגראַם: דער נייעסטער וואָכען־זשורנאַל פון „FOX“
אָנהייב 4 נאָכמ., שבת און זונטאָג 12 בייטאָג.

יודען ווערען רייך פון קריזיס

די „אָבסערוואַציעס" פון אַן אוניווערזיטעט־פּראָפעסאָר

סאָציאַליסטן פון כל המינים זענען פערנומען מיט פאַבריצירן אַלערליי אַרגומענטן אויף צו באַעמפּיגען די כוואַליע פון האַס, וואָס פערגיסט ביים הייבטיגען טאָג די גאַנצע וועלט. עס קומט פאַר אפילו אַ מין געיעג אין דער פאַבריקאַציע פון די דאָזיגע אַרגומענטען. עס קאָנקורירען אין אַט דעם געיעג, דעמאַגאָגען, פּאָליטיקער, און מענשען, וועלכע פערנעהמען קאַטעדרעס אין די אוניווערזיטעטן, בראש פון זיי שטייען די פּראָפעסאָרען פון די הויכשולען. די אָפּפערען די וויסענשאַפט און די לעהרען וואָס פליסען פון איהר אַרויס, אַבי נאָר צו פערטומלען די מאַסען. עס דערגייט דערצו, אַז אַנשטאָט צו פאָרשען ציפערן און צו ציהען פון זיי קאָנסעקווענצען, ווילען זיי ליבער זשאָנגלירען מיט ציפערן און אויב עס פעהלען אויס ציפערן, איז מען גרייט צו זשאָנגלירען מיט פאַקטען.

מיר האָבען עס געקאָנט אָבסערווירען בעת דער בודזשעט־דעבאַטע אין סיים. דער פּראָפעסאָר פון וואַרשאַוער אוניווערזיטעט, דער ענדעקישער דעפּוטאַט ריבאַרסקי האָט ערקלערט פון דער סיים־טריבונע אַז יודען ווערען רייך פון קריזיס. אמת, ער האָט זיך מודה געווען אַז ער האָט נישט קיין ציפערען אויף צו בעווייזען די דאָזיגע טעזע, אָבער נישט שטענדיג איז סטאַטיסטיק נויטיג, אויף צו קאָנסטאַטירען דעם אמת זענען גענוג אָבסערוואַציעס און פאַקטען. און די אָבסערוואַציעס פון פּראָפעסאָר בעווייזען אַז די יודען בערייכערען זיך פון קריזיס.

וואָס האָט עס דער הער ריבאַרסקי אָבסערווירט? ער אַלייך גיט אָן אַז אויף דער מאַרשאַלקאָווסקאַ גאַס אין וואַרשאַ. עס איז גענוג, זאָגט ריבאַרסקי, אַ שפּאַציר צו טון איבער דער מאַרשאַלקאָווסקאַ גאַס צו פעסטצושטעלען די צאָהל יודישע געשעפטען.

מיר האָבען נישט גערעכענט אַז אַ פּראָפעסאָר פון עקאָנאָמיע וועט זוכען דער ווירטשאַפטליכער לאַגע פון אַ געזעלשאַפט אורטיילען לויט די שילדען אויף דער פּרינציפּאַלער גאַס פון דער הויפּט־שטאָט. מיר זענען געווען אַזוי נאַיוו, אַז מיר האָבען גערעכענט דאָס אַ פּראָפעסאָר פון עקאָנאָמיע וועט געפינען אַן אַנדער קריטעריום צו מעסטען די ווירטשאַפטליכע לאַגע, איידער ווי די האַנדעלס־בעוועגונג אויף דער הויפּט־גאַס בפרט, אַז ער האָט נישט אַריינגעקוקט אין די געשעפטען. אונז, אַ שטייגער, דאַכט זיך אויס, אַז אויפ'ן סמך פון די פּענסיעס וועלכע עס קריגען די פּראָפעסאָרען, קאָן מען נישט אורטיילען וועגען די פּענסיעס פון בעאַמטע בכלל.

מיר וואונדערען זיך, וואָס אַ פּראָפעסאָר פון עקאָנאָמיע גיט זיך נישט אַזוי פיל מיה, ווען ער פאָרשט די ווירטשאַפטליכע בעציהונגען און גייט נישט אַוועק אַ ביסעל אָן אַ זייט פון דער הויפּט־גאַס, ווייל דענסטמאָלט וואָלט ער כאָטשבי אויף דער גזשיבאָווסקע, פינף מינוט פון דער מאַרשאַלקאָווסקע, געזעהן, וואָסער נויט עס הערשט צווישען די יודען, ווי אַפט אַ שטיקעל טרוקען ברויט איז דאָרט אַ לוקסוס וועלכען זיי קאָנען זיך נישט ערלויבען.

אָבער ס'איז מעגליך, אַז די שנאה צו די יודען טרייבט אַזוי פּראָפ. ריבאַרסקי, אַז ער שפּאַצירט נישט גערן איבער די גאַסען, וואו יודען וואוינען, אָבער עס איז זעהר מעגליך, אַז אַלס עקאָנאָמיסט גלויבט ער נישט זיינע אָבסערוואַציעס, דאַן ראַטען מיר איהם, אויב ער וויל זיך איבערציגען וועגן וואוקס פון יודישען קאַפּיטאַל, ער זאָל אַ קוק געבען אין די אָפיציעלע סטאַטיסטיקעס.

אמת איז, אַז דער סטאַטיסטישער אַמט פיהרט נישט די סטאַטיסטיק לויט די רעליגיעס. אָבער מיר ווייסען אַלע, אויפ'ן סמך פון סטאַטיסטיק ווי גרויס עס איז דער אַנטייל פון די יודען אין האַנדעל און דאָס וועט לייכטער מאַכען דאָס צוקומען צו די ציפערען, ווי גרויס עס איז דער וואוקס, אָדער דאָס פאַלען פון יודישען האַנדעל אין די לעצטע יאָהרען. און „די סטאַטיסטיק פון די האַנדעלס־אונטערנעהמונגען אין פּוילען" איז ערשינען מיט אַ יאָהר צוריק און נעהמט אַרום די האַנדעלס־אונטערנעהמונגען פון 1 מערץ 1932.

די דאָזיגע סטאַטיסטיק ווייזט אַרויס, אַז די גרעסטע פּראָצענטועלע פערקלענערונג פון דער צאָהל פּאַטענטען פאַלט אויס אין די וואָיעוואָדזטוועס, וואו די יודען בעטרעפען צוויי דריטעל פון גאַנצען סוחרים־טום. און די פערקלענערונג איז פערהעלטנישמעסיג נישט אַזוי גרויס, וואו דער אַנטייל פון די יודען אין האַנדעל איז נישט קיין בעדייטענדער.

פּראָפעסאָר ריבאַרסקי וועט דאָך מיט אונז מסכים זיין אַז מען ליקווידירט נישט קיין געשעפט, וואָס ברענגט וועלכען עס איז נישט איינקונפט, אַז ווען מען האָט נישט קיין אַנדערע מעגליכקייטען צו פערדינען וואַרפט מען נישט אַוועק אַ געשעפט, אַבי מען האָט נאָר מיט וואָס דאָס געשעפט צו פיהרען. און אויב עטליכע און דרייסיג פּראָצענט יודען האָבען ליקווידירט זייערע האַנדעלס־אונטערנעהמונגען, האָבען זיי עס געטון דערפאַר, ווייל דער קריזיס און די שטייער־לאַסט האָבען די געשעפטען ליקווידירט. ווען פּראָפעסאָר ריבאַרסקי וואָלט פערגלייכט די קאַטעגאָריעס פון די אויסגעקויפטע פּאַטענטען, וואָלט ער זיך איבערצייגט אַז דאָס פאַלען פון די העכערע פּאַטענטען איז גרעסער אין יענע ראַיאָנען וואו יודען דאָמינירען אין האַנדעל.

מיר גלויבען, אַז נישט קוקענדיג אויף זיין אַנטיסעמיטיזם וועט דער הער ריבאַרסקי נישט בעהויפּטען אַז דער „דראַקאָן פון עטאַטיזם און פון שטייער־לאַסט ווי ער האָט זיך אויסגעדריקט אין סיים, האָט אויפגעפרעסען די זון פון וואוילשטאַנד", אָבער נישט פון פּוילישען וואוילשטאַנד.

אויב ריבאַרסקי וועט דאָס לייקענען ראַטען מיר איהם ער זאָל זיך פרעגען ביי די ענדעקישע מיטגלידער פון די שאַצונגס־קאָמיסיעס, דעמאָלט וועט ער געוואויר ווערען אויפ'ן סמך פון זעהר טרויעריגע פאַקטען אַז מ'האָט די יודען אויסגעמאָסטען אַזעלכע הויכע שטייערען וועלכע זיי זענען נישט געווען אומשטאַנד צו בעצאָהלען, אַז טיילמאָל פלעגען יודען בעקומען אַזעלכע אויסמעסטונגען פון שטייער, וואָס פלעגען זיי אינגאַנצען ליקווידירען, אַז די ענדעקישע מיטגלידער פון די שטייער־קאָמיסיעס האָבען רעזיגנירט פון זייערע מאַנדאַטען, ווייל זיי האָבען נישט געקענט איינגיין אויף אַזעלכע הויכע שטייער־אויסמעסטונגען, אַפילו לגבי יודען.

און ווען הער ריבאַרסקי וואָלט זיך מטריח געווען אין פּוזנער קאַנט דאַן וואָלט ער געהערט וואָס מען רעדט דאָרט אויף אונזער אַדרעס. דאָרט בעהויפּט מען אַז די סיבה פון די הויכע שטייער־לאַסטען זענען די יודען. דאָרט רעדט מען אַז די רעגירונג האָט איינגעפיהרט די נייע שטייער־אָרדינאַציע כדי צו רואינירען די יודען, און אויב עס ליידען דערביי די קריסטליכע סוחרים, זענען אין דעם שולדיג די יודען.

און אויב דאָס אַלעס איז אמת, און עס איז ווירקליך אמת, דאַן פרעגען מיר, צי קאָן זיין אַ רייד וועגען בערייכערען זיך פון די יודען אין דער אַלגעמיינער פעראָרימונג.

און אויב ה' ריבאַרסקי וואָלט נישט וועלען גלויבען דער אָפיציעלער סטאַטיסטיק פון דער רעגירונג און נישט זיינע אייגענע פּאַרטיי־חברים ראַטען מיר איהם, ער זאָל אויסנוצען די פרייע צייט זיינע און זאָל אַרומפאָהרען איבער דער פּוילישער פּראָווינץ, נישט צוליב אַגיטאַציע־צוועקען און דאַן וועט ער זיך איבערצייגען ווער עס זיצט אין די פוסטע געוועלבער און וואַרשטאַטען, ווי ער האָט געזאָגט אין סיים. לייַדער וועט ער געפינען אַז אַכציג פּראָצענט פון די יודען זיצען ביי די ליידיגע וואַרשטאַטען און אין די ליידיגע געוועלבער. ער וועט דערפון אפשר האָבען פערגעניגען, אָבער גלייכצייטיג וועט ער געוואויר ווערען אַז פון אַ ליידיגען וואַרשטאַט קאָן מען נישט רייך ווערען.

און נאָך איין זאַך וועט הער ריבאַרסקי געוואויר ווערען, אַז נישט די צו גרויסע פערמיטלונג פון די יודען איז די סיבה, פאַרוואָס עס איז נישטאָ קיין גלייכגעוויכט אין די פרייזען פון דער לאַנדווירטשאַפט און פון דער אינדוסטריע, נאָר אַז דאָרט, וואו קיין יודען איז בכלל נישט פערהאַן, איז דער אונטערשייד אין די פרייזען נאָך גרעסער, איידער אין די ערטער, וואו יודען דאָמינירען אין האַנדעל.

אָט דאָס און נאָך פיל אַנדערע סמנים וועלכע בעווייזען בולט, אַז יודען זענען נישט רייכער געוואָרען פון קריזיס, נאָר אַז זיי זענען אינגאַנצען פעראָרימט געוואָרען. עס איז פאַראַן עמיצער, וואָס ווערט פּאָליטיש רייך פון קריזיס, וועלכען ס'לעבט דורך די וועלט און אין דער ערשטער ריי דאָס יודענטום, דאָס זענען די הערען ריבאַרסקי און זייערע חברים. און דער דאָזיגער שטרעבונג צו שלאָגען פּאָליטישע קאַפּיטאַל זענען די ריבאַרסקיס נישט איבערקלויבעריש אין די מיטלען.

ד"ר פ. ראַטענשטרייך.

קיין שום אידעע, נאָר זידלערייי און זעלבסטרעקלאַמע

ענגלישע צייטונג וועגען גערינגס אַרטיקלען וואָס האָבען זיך אין דער צייטונג געדריקט

דער אָרגאַן פון די ענגלישע קאָנסערוואַטאָרען „מאָרנינג פּאָסט" האָט אָפּגעדרוקט אַ סעריע פון 6 אַרטיקלען פון נאַצי־פיהרער גערינג, וועגען מהות פון נאַציאָנאַל־סאָציאַליזם. דער פאַקט, וואָס די אַלטע לאָנדאָנער צייטונג האָט געעפענט איהרע שפאַלטען פאַר'ן באַהעסטען מיטאַרבייטער פון היטלער'ן האָט אַרויסגערופען שטוינונג ביי איינע און פרייד ביי די אַנדערע.

מ'דאַרף אָבער בעמערקען, אַז באַלד ביים אָנהויב האָט די רעדאַקציע בעגעבען אַן ערקלערונג, אַז זי איז נישט מסכים מיט די אַנטיסעמיטישע אויספיהרונגען פון מחבר.

איצט זענען די אַרטיקלען אָפּגעדרוקט, און די „מאָרנינג פּאָסט" ברענגט אַ נאָכוואָרט, אין וועלכען די רעדאַקציע נעהמט אָן אַ שטעלונג צו דעם, וואָס גערינג האָט געשריבען. פאַר דעם נאָכוואָרט וועט גערינג זיכער נישט זיין דאַנקבאַר דער רעדאַקציע, די צייטונג שרייבט:

דאָס בילד, וואָס איז אָנגעוואָרפען געוואָרען דורך גערינגען, איז פילשטענדיג קלאָר און בולט. מיר ערלויבען זיך אָבער צו דענקען, אַז דאָס בילד וועט אַרויסרופען ביים לעזער גאָר אַנדערע געפיהלען, ווי די, אויף וועלכע עס האָט גערעכענט דער מחבר: מיר מיינען, אַז דער ערגסטער שונא פון נאַציאָנאַל־סאָציאַליזם וואָלט נישט געקאָנט פאַר דער דאָזיגער בעוועגונג מאַכען אַן ערגערע רעקלאַמע, ווי איהרע אייגענע שעפער.

פונ'ם ערשטען ביז צום לעצטען וואָרט אָטעמען די אַרטיקלען פון גענעראַל גערינג מיט פאַנאַטיזם, וואָס איז גאָרנישט אָנגענעהמבאַר פאַר'ן ענגלישען אינסטינקט. דאָס איז אַן אויפהערליכע קייט פון בעליידיגונגען, מיט וועלכע דער מחבר פערוואַרפט זיינע געגנער און אין דער זעלבער צייט האַלט ער זיך אין איין לויבען, אַזוי אַז עס ווערט נישט צו דערטראָגען. און ביי דעם אַלעמען געפינען מיר נישט אין די אַרטיקלען אַפילו אַ רמז אויף אַ קאָנסטרוקטיווע שעפערישע אידעע.

דער שטורמישער שטראָם פון זידלערייען און דראָהונגען, וואָס טראָגט זיך פון גערינגס אַרטיקלען קאָן נישט פערשטאַרקען אונזער אַכטונג צום נאַציאָנאַל־סאָציאַליזם, אַפילו ווען דאָס דאָזיגע סיסטעם וואָלט בערעכטיגט געוואָרען דורך פאַקטען. אָבער מיר מוזען קומען צום בעשלוס, אַז אויב די נאַציס שאַפען געשיכטע, פערנעהמען זיי זיך מיט נישט קיין קלענערער ליידענשאַפט מיט פערקריפּלען די געשיכטע.

* * *

דער ליידער פון דער קאָנסערוואַטיווער פּאַרטיי אין ענגלאַנד באַלדווין האָט אין פּרעסטאָן געהאַלטען אַ גרויסע רעדע. באַלדווין האָט געוואָרענט ענגלאַנד, זיך נישט צו לאָזען מיטרייסען פון די דיקטאַטאָרישע אידעען, פיהרערס האָבען זיך בעוויזען סיי אויפ'ן לינקען, סיי אויפ'ן רעכטען פליגעל: סער אָסוואַלד מאָסלעי, און סער סטאַפאָרד קריפּס, זייערע לעצטע פּאָליטישע אַרויסטרעטונגען, דער טומעל, וועלכער האָט זיך אַרום זיי אויפגעהויבען, זאָגט עדות, אַז אין ענגלאַנד איז נישט אַלץ אין אָרדנונג.

אָבער, האָט געזאָגט באַלדווין, אונזער לאַנד דאַרף בעזונדערס טייער האַלטען די דעמאָקראַטישע פרייהייט, פאַר וועלכער עס האָבען געקעמפט און וועלכע איז ערעבערט געוואָרען דורך אונזערע אבות. אויב מיר וועלען פערלירען די פרייהייט, וועלען מיר גלייכצייטיג פערלירען אונזער נאַציאָנאַלען כאַראַקטער און גייסט.

מ'דאַרף נישט פערגעסען, אַז די דיקטאַטאָרישע טענדענצען אין ענגלאַנד ווערען דורך געוויסע קרייזען אין אויסלאַנד אָבסערווירט מיט גרויס סימפּאַטיע. פרייע לענדער אין איראָפּע ווערען אַלץ וועניגער.

מ'רעדט וועגען שאַפען אין ענגלאַנד אַן איינהייטליכע נאַציאָנאַלע פּאַרטיי. באַלדווין זעהט דערין נישט קיין נויטווענדיגקייט. די עקזיסטענץ פון פּאַרטייען שליסט נישט אויס קיין מעגליכקייט פון פערשטענדיגונג צווישען זיי.

די היסטאָרישע קאָנפערענץ

די יודישע קאָנפערענץ אין דייטשלאַנד דאַרף בעטראַכט ווערען פאַר אַ געשעהעניש פון גרויסען היסטאָרישען בעטייט נישט בלויז פאַר די דייטשע יודען, נאָר פאַר יודען בכלל.

נאָר קודם כל וואָלטען מיר זיך געדאַרפט אָפּזאָגען פון אונזער גאווה־געפיהל לגבי די דייטשע יודען. אַמאָל, מיט אַ סך יאָהרען צוריק, זענען די פּוילישע יודען פערעכענט געוואָרען ווי מינדערווערטיגע לגבי די הויכגעבילדעטע יודען פון דייטשלאַנד און בכלל מערב־איראָפּע. זינט אָבער ביי אונז האָבען זיך אָנגעהויבען די בעוועגונגען פון סאָציאַליזם און ציוניזם און ס'האָבען זיך גלייכצייטיג ביי אונז ענטוויקעלט ליטעראַטורען אויף אונזערע אייגענע שפּראַכען, זענען מיר געוואָרען פערריסען ביי זיך און האַלטען זיך בערעכטיגט, צו לערנען דרך־ארץ די מערב־איראָפּעאישע און אַמעריקאַנישע יודען. דעם דאָזיגען שאָוויניזם מוזען מיר אָנערקענען פאַר אַ שקר. מיר האָבען זיך שוין טאַקע אויסגעלערנט קעמפען, אָבער מיר קענען נאָך נישט די קונץ פון געווינען; און שלעכטע אַרכיטעקטען זענען מיר אויך, אויב משפּטן לויט אונזער אחדות־געפיהל ביים בויען די נאַציאָנאַלע היים...

און דאַמאָלס, אויב מיר וועלען מודה זיין, אַז דער דייטשער יוד פערדינט אונזער אויפמערק, וועלען מיר אפשר קענען אָפּשאַצען די ריזיגע גרויס פונ'ם אויפטו מיט אַט דער קאָנפערענץ.

מיר, פּוילישע יודען, שטייען שוין יאָהרען־לאַנג אויפ'ן ראַנד פון אונטערגאַנג און אונזערע פּלענער וועגען אַ יודישען צוזאַמענפאָהר, אַ וועלט־קאָנגרעס, זענען נאָך אַלץ געשריבען מיט ווי לעז אויפ'ן וואַסער; און זיי האָבען אונטער היטלערס בייטש זיך צונויפגעפירט און געשאַפען אַן איינהייטליכען פראָנט.

און איצט די רעוואָלוציע גופא, אויב מיר זאָלען לאָזען אָן אַ זייט די טראַגישע סיבות פון דער אחדותדיגער פּאָזיציע און בלויז רעכענען זיך מיט די האַרטע אייזערנע פאַקטען פונ'ם דאָרטיגען לעבען, זעהען מיר אַט וואָס:

נאָך אַלע היטלערישע שוידערליכע גזרות, גירושות און גירושים, וואָס האָבען איבערגעשטיגען די ווילדע רשעות'ן פון אַלע המנס און טאָרקוועמאַדעס אין אַלע דורות, האָבען די דייטשע יודען נישט געפונען קיין אַנדער פאָרמול פאַר זייער ווייטערדיגען קיום, ווי פערפעסטיגען זיך אויפ'ן אָרט. מיר זענען איינגעוואוינט צו מיינען, אַז היטלער האָט געגעבען דעם לעצטען טויט־קלאַפּ דער אמונה אין דערהאַלטבאַרקייט פונ'ם גלות און דעם גרעסטען טרומף אין דער האַנט פון די גלות־פערניינערס.

ווייזט זיך אַרויס גראָד דער היפּוך, דווקא היטלער האָט בעוויזען, אַז אַפילו מיט פייערדיגע בייטשען קען מען אין דער היינטיגער איראָפּע נישט אַרויסטרייבען די יודען פון אַ לאַנד, און נאָך אַלע טומלענישען זענען נאָך אַריבער אַ האַלבער מיליאָן יודען געבליבען אין דייטשלאַנד און זיי האָבען נישט קיין שום אַנדערע אויסזיכטען, חוץ זיך איינקלאַמערן מיט הענט און פיס אין זייער היימישער פּאָזיציע.

אַ פשיטא שוין, אַז אַ יודענפרעסערישע רעדע פון אַן ענדעק ריבאַרסקי, אָדער פון אַ סאַנאַציע־רעפערענט מיעדזשינסקי קען נאָך נישט אויסראָטען פון פּוילען די דריי מיליאָן יודען און וועט זיי נישט אויסראָטען.

און סוף כל סוף, נאָך אַלע פּרובען, וועלען אויך די חציפדיגע פאַקטאָרען אין די לענדער מוזען זוכען מיטלען, ווי אַזוי צו לאָזען לעבען די יודען, וועלכע מ'קען נישט אויסמאָרדען.

דאָס האָט מען שוין פריהער געקענט בעמערקען. די איצטיגע קאָנפערענץ האָט עס בלויז פערפיקסירט.

די רעליגיעזע פאָדערונגען פון מזרחי

ענטפער פון דער מזרחי־לייטונג אויפ'ן „בריף" פון דער עקזעקוטיווע פון דער יודישער אַגענץ

ירושלים (יט"א) אויף דעם בריף פון דער עקזעקוטיווע פון דער „יודישער אַגענץ" צו דער מזרחי־לייטונג אַלס ענטפער אויף דער מזרחי'ס רעליגיעזע פאָדערונגען, האָט די מזרחי־לייטונג איבערגעשיקט דער עקזעקוטיווע אַ בריף מיט פאָלגענדען אינהאַלט:

צו אונזער איבעראַשונג איז אייער בריף פון 9־טען יאַנואַר נישט אונטערגעשריבען געוואָרען דורך קיינעם פון די עקזעקוטיוו־מיטגלידער, נאָר דורך אייערען אַ בעאַמטען, אויך דער אינהאַלט פון אייער בריף האָט אונז פערוואונדערט.

א) קיינער איז נישט מחולק וועגען דעם רעכט פון דער מעהרהייט אָפּצוואַרפען פאָרשלאַגען, וואָס זענען פאַר איהר נישט אָנגענעהמבאַר. מיר זענען בלויז מחולק וועגען דעם, צי די מעהרהייט אויפ'ן קאָנגרעס האָט רעפּרעזענטירט די מעהרהייט פון דער ציוניסטישער בעוועגונג און צי די דאָזיגע קאָנגרעס־מעהרהייט האָט פערטרעטען דעם ריכטיגען און אויפריכטיגען שטאַנדפּונקט, לויט אונזער מיינונג דאַרף מען אויף ביידע פראַגען ענטפערען נעגאַטיוו.

ב) וואָס שייך אונזער טענה, וואָס איהר זאָגט וועגען איהר, אַז זי איז ענטשטאַנען מחמת פּאָליטישע און נישט מחמת רעליגיעזע חילוקי־דעות, האַלטען מיר ענטפער פאַר איבעריג, איהר ווייסט פּונקט אַזוי ווי אַלע וואָס זענען בעקאַנט מיט די איבערליכע ענינים פון קאָנגרעס, אַז אונזערע פאָדערונגען וועגען דער נייער עקזעקוטיווע זענען געווען דייטליכע. עס איז אָבער ווען זיי נישט דיסקוטירט געוואָרען, ווייל מיר האָבען געפאָדערט פריהער אַ בעשלוס וועגען אונזערע רעליגיעזע פּאָסטולאַטען.

ג) ד.ה. די דאָזיגע ווייטיגסטע פונקטען פון אייער בריף קענען באין אופן נישט צורעכטמאַכען אונזערע טענות. עס איז אמת אַז „דער שבת ווערט אין אונזער לאַנד אָפּגעהיט שטרענגער ווי אין יעדער אַנדער יודישען קיבוץ". דאָס מיינט אָבער גאָרנישט, מחמת א"י אַלס לאַנד פון אונזערע האָפנונגען און גייסטיגע און מאָראַלישע ווערטען, קען נישט פערגליכען ווערען מיט'ן גלות, וואו עס עקזיסטירט אַ ירידה אין אַלע געביטען, און אויב עס קען באמת געזאָגט ווערען אַז „די שטעלונג פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע לגבי רעליגיעזע פראַגען האָט זיך אין קיין פאַל נישט געענדערט" קען מען אָבער נישט אָפּלייקענען אַז דער לעבענס־שטייגער אין א"י האָט זיך די לעצטע יאָהרען געענדערט לרעה, חילול־שבת איז נישט בלויז מופקר אָדער פעראיינצעלט, נאָר סיסטעמאַטיש און עפענטליך. און איז אַזוי אויסגעשפּראָכען. דאָס עס זיינען דאָ קיבוצים וואָס בויען, פלאַנצען און אַרבייטען אין שבת און יום־טוב, וואו אין די שטעט ווערט דער שבת פערשוועכט דורך פערזאַמלונגען און פערוויילונגען, אויטאָמאָביל־פאָהרען, רייטען וכדומה. דאָס זעלבע איז נוגע דעם מאכל־טריפה, וואָס איז געוואָרען מעהר ווי אַ זאַך פון פּריוואַטען אַפּעטיט און איז אַריינגעדרונגען אין עפענטליכע רעסטאָראַנען.

דאָס איז נישט קיין „פּרוב אויפצוצווינגען" ווי איהר שרייבט, עס איז אויך נישט קיין ענין פון „געגענזייטיגער טאָלעראַנץ און רעספּעקטירען אַנדערע" עס האַנדעלט זיך וועגען פולע פערשטענדניש פאַר די פּרינציפּען פון נאַציאָנאַלען אויפבוי אין לאַנד, און יעדע איבערשרייטונג פון די דאָזיגע פּרינציפּען איז פאַר זיך אַליין אַ לעבעדיגער בעווייז פאַר דעם צייטווייליגען כאַראַקטער פון דער סטרוקטור און יודישער בעזעצונג פון לאַנד, מאַכענדיג זי ווערטלאָז.

מיר פאָדערען דעריבער, — וואָס מיר האָבען שוין געשריבען צו דער עקזעקוטיווע פון דער יודישער אַגענץ אין לאָנדאָן — אַז אונזערע רעליגיעזע פאָדערונגען זאָלען געשטעלט ווערען אויפ'ן סדר היום פון דער נעכסטער סעסיע פון ציוניסטישען אַקציאָנס־קאָמיטעט.

דעם בריף האָבען אונטערגעשריבען הרב מ. בערלין און העשל פאַרבשטיין.

לאָדז | **נייער פאָלקסבלאַט** | לאָדז
23 פעברואר 1934 | | 23 פעברואר 1934

היטלער'ס קאַזאַרמע-היגיענע

פון לעאָ קעניג

די נאַציִשע היגיעניסטען, די אָפיציעלע שומרים פאַנים נאַציִשען קולט פון ראַסען־ריינקייט האָבען זיך איצט אַרויסגעזאָגט געגען געבורט קאָנטראָל, געגען דער צוויי צו דריי־קינדער סיסטעם.

אוּן זיי זענען געקומען צום בעשלוס, אַז יעדע געזונטע און ריינע דייטשע פּאָרל דאַרף האָבען פיר קינדער אַמווייניגסטען. וכל המרבה הרי זה משובח.

פאַר וואָס די נאַציִשע היגיעניסטען זענען גע־ קומען צו דעם בעשלוס, ווייסט די גאַנצע וועלט: די גאַנצע וועלט ווייסט און פיהלט אַז אונטער די אַלע נאַציִשע פאַשיסטישע „אידעאָלאָגיעס" במחילה איז דאָ איין הויפּט־כוונה — מיליטאַריזם, דאָס דייטשע פאָלק זאָל ווערען דאָס שטאַרקסטע אין דער וועלט, „דייטשלאַנד איבער אַלעס".

אָבער די נאַציִשע „טעאָרעטיקער" און „אי־ דעאָלאָגען" האָבען זיך, ווייזט אויס, שוין אַראָפּגע־ נומען אַ מוסר פון דעם סוף וואָס זייער מעהר אויפ־ ריכטיגער גענאָסע פּראָפעסאָר באַנזע האָט געהאַט מיט זיין „תּורה" און זיי זענען געוואָרען פאָרזיכ־ טיגער.

און זיי שפּילען שוין נישט, ווי דער תמימות'די־ גער פּראָפעסאָר באַנזע, מיט אָפענע קאָרטען.

זייערע אָפיציעלע עפענטליכע מאָטיווירונגען פון זייער געגנערשאַפט צו געבורט־קאָנטראָל זענען שוין רייך־אידעאַליסטישע, פערשטעהט איהר מיך...

די נעהמען זיך אָן, איך בעט איבער אייער כבוד, פאַר דעם גרויסען נישט־געבוירענעם...

זיי האָבען זיך ערשט געכאַפּט און אַרומגעזעהען אַז אונטער דער צוויי־ צו דריי־קינדער סיסטעם וואָל־ טען אַזעלכע בעריהמטע גרויסע דייטשען ווי ביס־ מאַרק און קאַנט, בליכער, מאָצאַרט, שובערט (דאָס זיבעטע קינד) און וואַגנער (דאָס אַכטע קינד ביי זיי־ נע עלטערען) גאָרנישט געבוירען געוואָרען.

און די נאַציִשע טעאָרעטיקער האָבען פּלוצלונג רהמנות געקראָגען אויף גרויסע מענשען, אויף גרוי־ סע גייסטער... זיי, די נאַציס וועלכע קענען אַזוי בי־ טער און באַרבאַריש פערפאָלגען אַזעלכע לעבעדיגע גרויסע מענשען ווי אַ איינשטיין, אַ האַבער, אַ טהאָ־ מאַס מאַן, זיי זאָרגען זיך שטאַרק פאַר די נאָך נישט געבוירענע גרויסע מענשען, פאַר די צוקונפטיגע באַך'ס, וואַגנערס, קאַנטס און ביסמאַרקס, וועלכע וועלען חס וחלילה נישט געבוירען ווערען, אויב דייט־ שלאַנד וועט אָננעהמען די צוויי צו דריי קינדער סיסטעם.

און זיי זענען געקומען צו דעם בעשלוס אַז פיער קינדער איז דאָס ווינציגסטע וואָס דער נאַצי־ שער רייך ערוואַרט פון זיינע געזונטע בירגער... און וואָס מעהר, זיי וועלען קינדלען דעסטאָ בעסער...

דאָס איז די עפענטליכע מאָטיווירונג וואָס די נאַציִשע היגיעניסטען שטעלען אַרויס געגען געבורט קאָנטראָל.

זיי זאָרגען זיך נאָר פאַר די צוקונפטיגע, נישט געבוירענע גרויסע מענשען.

אַז זיי זענען געגען געבורט־קאָנטראָל נישט אַזוי צוליב די פאַר צעהנדליג נישט געבוירענע גרויסע מענשען, ווי צוליב די צעהנדליגער מיליאָנען נישט געבוירענע גרויסע זעלבער, וועלכע וועלען ווי אמת'ע מענער שטאַרבען אויף די שלאַכט־פעלדער — דאָס פערשווייגען זיי.

זייער פּראָפּ. באַנזע האָט דעם סוד אַרויס־ געכליאַפּטשעט, און האָט זיך מיאוס אָפּגעבריהט. די וועלט האָט זיך דערשראָקען און היטלער האָט גע בעזן געמוזט אָפיציעל דעם פּראָפעסאָר בעזייטיגען.

רעהען שוין די אַנדערע שומרים פון דער דייט־ טשער ראַסען־ריינקייט אַביסעל פאָרזיכטיגער, קולטו־ רעלער, זיי זאָרגען זיך יאַקבי נאָר פאַר די נישט גע־ בוירענע גרויסע מענשען...

מען קען שטאַרק צווייפלען צי אַ סך ניכטערע מענשען וועלען זיך לאָזען אָפּנאַרען פון די נאַציִשע היגיעניסטען.

נישט אַריינגעהענדיג אין דער עצם פראַגע פון געבורט קאָנטראָל, און צי פעלקער האָבען אַ רעכט מקריב צו זיין זייערע נישט געבוירענע גאונים (און די פראַגע איז וויסענשאַפטליך אַבסאָלוט נאָך נישט אויסגעפאָרשט געוואָרען) וועט אָבער יעדער איינער — צי ער איז אַ היגיעניסט צי נישט — לייכט דערשפירען אַז די נאַציִשע סאָציאַלע און נאַציאָנאַלע היגיענע איז אין דער אמת'ן אַ קאַזאַרמע היגיענע.

אין בעסטען פאַל קען זייער זאָרג פאַר דעם „נישט געבוירענעם גאון" אַרויסרופען נאָר אַ שמייכעל.

וואָרים אויב דאָס זאָל זיין זייער איינציגע זאָרג וואָלטען זיי אפשר איבערהויפּט קיין היגיעניסטען נישט געווען, און זיי וואָלטען נישט אַזוי געצענדיגט ריש געדינט זייער קולט פון ראַסען־ריינקייט.

עס וואָלט די געוואָרען קלאָר, אַז נישט נאָר די צוויי קינדער סיסטעם וואָלט נישט געלאָזט געבוי־ רען ווערען אַ ביסמאַרק, אַ קאַנט, אַ באַך און אַ וואַגנער, נאָר אויך אַנדערע היגיענישע מעטאָדען, וואָס זיי פּרעדיגען יאָ, וואָלטען אפשר איבגאַנצען אויסגעמערקט אַט די גרויסע מענשען, וועלכע זענען איצט דייטשלאַנד'ס און דער גאַנצער מענשהייט שטאָלץ.

וואָלטען די אַלע עלטערען פון די אויסגעצייכ־ נעטע און נישט אויסגעצייכענטע גרויסע דייטשען אויסגעהאַלטען דעם עקזאַמען פאַר אַ הייגטיגער נאַ־ ציִשער היגיענישער קאָמיסיע, צו אַפילו פאַר אַנדערע מאָדערנע היגיעניסטען?

וואָלטען זיי בעטראַכט די עלטערען פון די גע־ טעס, בעטהאָווענס, קאַנטס, מענדעלסאָנס און שפּי־ נאָזאַ אַלס „געזונטע פּאָרלעך" וואָס מעגען האָבען קינדער וויפיל זייער האַרץ גלוסט?

נישט רעדענדיג שוין פון זייער בלוט: זיי וואָל־ טען נישט נאָר אַ מענדעלסאָן נאָר אפשר אויך אַ וואַגנער נישט געלאָזט געבוירען ווערען צוליב דעם חשד אַז איינער פון זיינע עלטערען האָט בעהאַטליכ־ דיש בלוט...

און נישט נאָר וואַגנער אַליין... און וואָלטען די הייטיגע נאַציִשע היגיעניסטען אַ יעזוס געלאָזט גע־ בוירען ווערען? אַ סך פאַול?

אָבער זוכען סתירות אין די נאַציִשע צו פאַר־ שיסטישע „אידעאָלאָגיעס" איז פּונקט ווי זוכען אַ לעפ־ פעל אין אַ זיפּ...

פּונקט ווי זייער סאָציאַליזם איז אַ קאַזאַרמע סאָציאַליזם, וועלכער שטרעבט צו מאַכען פון זייערע אַרבייטער געזונטע סאָלדאַטען, איז אויך זייער ראַ־ סען־היגיענע נאָר אַ קאַזאַרמע־היגיענע.

פון אונטער אַלע זייערע אָפענע צי בעהאַלטענע אידעאָלאָגיעס קוקט אַרויס דער גייסט פון דער קאַ־ זאַרמע מיט „אַ הער גאָט" — אַ אַלטער דייטשער גע־ נעראַל מיט דעם קאַלטען בליאַסק פון אַ באַקענער שווערד אין די ברוסטע האַלב אויסגעלאָשענע אויגען.

די יודישע פראַגע פון אינעווייניג און פון דרויסען

פון ד"ר ה. זשיטלאָווסקי

„דער הלוך צווישען אונז און איך איז, וואָס מיר קוקען האַריך פון אינעווייניג און איהר — פון דרויסען", — אַזוי האָט מיר אַ מאָל אַ זאָג געטאָן דר. נחמן סירקין אונז אַלעמען צו אַנגע יאָהר.

מיט דר. סירקינען פלעגען מיר זיך אָפט אַמ־ פערען אין דעם משך פון אונזער יאָהרע־לאַנגער בע־ קאַנטשאַפט. אין אַלע מאָל — דער עיקר וועגען די צוויי קאַרדינאַל־פראַגען, וואָס האָבען אונז פונאַנ־ דערגעטיילט: אַרץ־ישראל און העבראַאיזם, און די פראָבלעמען פון אַנאַלגעמיינער און אַ סאָציאַליס־ טישער וועלט־אָנשויאונג זענען מיר גראָד געווען באַ הענטע חברים: מיר ביידע זענען געווען פריי פון דעם מאַרקסיסטישען כישוף, ביידע געגלויבט אין דער „מאַכט פון אידעאַל", ביידע געלייקענט די היס־ טאָרישע נויטווענדיגקייט פון דער „קאַפּיטאַליסטי־ שער עוואָלוציע", ביידע — געווען בעגייסטערטע אָנ־ הענגער פון דעם, וואָס מען רופט איצטער: „סאָ־ ציאַליזם איז איין לאַנד" און „סאָציאַליזם אין אונ־ זער טעג", (איך בין עס נאָך עד היום).

איינמאָל, געדענק איך, איז אונזער היציגער וויכוח אַרויף אויף גאַנץ אַנדערע רעלסעס: שיטע־ נישט אויף דער ליניע פון געגענזייטיגער „השתפכות הנפש", מיט אַנ'אמת'ן פערלאַנג, צו פערשטעהען איינער דעם אַנדערען.

גראָד אין אַט דעם איין־איינציגען געשפּרעך האָט דר. סירקין נאָך אַ ווייַלע פון איינטימען שווייגען, געפרוּבט, אין די אויבען ציטירטע ווערטער, אָנ־ צאַפּען דעם טיפסטען גרונט פון מיין נישט קענען בעגעהמען זיין שטאַנדפּונקט: ער, הייסט עס, זעהט די זאַך פון „אינעווייניג" בעת איך טועט צו צו איהר „פון דרויסען".

ווי זעהט „דאָס" אויס „פון אינעווייניג"? עס זעהט אויס אַזוי, — ווייניגסטענס, האָט דאָס אַזוי אויסגעזעהען ביי דר. סירקינען: „ער", — דער וואָס איז „אינעווייניג" און אַלע אמת'ע יודישע קינדער, וואָס זענען אויך „אינעווייניג", זענען איינס: זיי לע־ בען מיט דער איין־איינציגער נשמה פון דעם יודישען פאָלק, און אין די טיפסטע טיפען פון יענער נשמה לעבט די גלוסטיגע בענקשאַפט, צו וואוינען, ווי אַ פאָלק דווקא אין אַרץ־ישראל, אויסלעבען זיך דווקא אין העבראַאיש, כדי אין אַט דער פּאַלעסטינישער־העב־ ראַאישער אַטמאָספערע ווידער אַמאָל אַרויסצוברענ־ גען פאַר דער גאַנצער מענשהייט בייטע רעליגיעז־ עטישע אמת'ן, ווי אין דער צייט פון די גרויסע נביאים. און איז איינעם מיט אַט דער בענקשאַפט לעבט אין דער נשמה פון דעם יודישער ...לק דער

זיכערסטער גלויבען אַז אַזוי מוז דאָס זיין, אַזוי וועט דאָס זיין.

פאַר וואָס דווקא אַרץ־ישראל? פאַר וואָס דווקא העבראַאיש? פאַר וואָס נייע אמת'ן דווקא נאָך אַמאָל פון דעם יודישען פאָלק? אויף וואָס בויט זיך די זיכער־ קייט, אַז דאָס מוז און וועט זיין אַזוי?

— אויף אַט די אַלע שאלות קאָן, נאָך זיין מיינונג נאָך, נישט געגעבען ווערען קיין ראַציאָנאַלער ענטפער. סיי די ענטפערס, וואָס די ציוניסטען פוס פערשידענע ריכטונגען פרובען געבען אויף זיי, סיי די געגנערישע אַרגומענטען וואָס צעקלאַפּען זיי און צעמאָלען זיי אויף שטויב, זענען „חיצוניותדיגע" צוטריטען. לאָגישער שפּינוועבס, „פון דרויסען", אַ־ דער אַנ'אויסטייטש פון צופעליגע ריין־ענפּירישע פאַק־ טען. אָבער מיט דעם „נסיון" — דעם אויספרוב אין דער עמפּירישער געניטקייט — און מיט דעם „הגיון" דעם ראַציאָנאַל־לאָגישען איבערקלער — קאָן מען נאָך ווי עס איז קראַצען באַ די אויבער־ פלאַך; קאָן מען נאָך וואָס עס איז אַרויסדריבגען פאַר דער „יודען־פראַגע" מען קאָן אָבער מיט זייער הילף גאָרנישט אַרויסדריבגען פאַר דעם „יודישען פּראָבלעם". זיין תוך קאָן מען נישט אַרויסדריבגען, מען דאַרף אין איהם אַריינדרינגען. און דאָס קאָן געשעהען נישט מיט „נסיון" נאָר מיט דעם „חזיון" דעם קלאָרען זיכערען מיסטישען איינ־ זעהען, ווען מען איז „אינעווייניג" ווען מען לעבט אין און מיט דער נשמה פון דעם פאָלק.

אַזוי, אַנ'ערך, האָט אויסגעזעהן ד"ר סירקינ'ס יודישער גלויבען. קיין נייעס איז דאָס פאַר מיר נישט געווען. אין תוך דעמועלביגען איינשטעל האָט אַרויסגעבראַכט יהודה הלוי אין זיין „כוזרי", דעמועל־ ביגען איינשטעל האָט אויך געהאַט שלמה מולכו אין זיין „ספר המפואר", וואָס זיין גאַנצער אינהאַלט דרייט זיך אַרום איינגעטליך אַרום איין־איינציגער אַקט, אַרום דאָס, וואָס ד"ר סירקין האָט אָנגערופען „דאָס יו־ דישע פּראָבלעם". אין דעם אונטערשייד פון „דער יודישער פראַגע": דאָס פּראָבלעם פון דעם מעטאַ־ פיזישען, קאָסמישען בעריוט פון דער יודישער עק־ זיסטענץ אויף דער וועלט, פון דער שייכות צווישען „יוד" און „נישט יוד", פון דער זיכערקייט, אַז עס קאָן נישט זיין קיין וועלט אויף דער וועלט אָהן דעם יודישען פאָלק.

גראָד שלמה מולכו'ס „ספר המפואר" איז בע־ זונדערס אינטערעסאַנט פאַר דעם „יודישען פּראָב־ לעם", ווי ער ווערט געזעהען פון „אינעווייניג". מולכו איז געווען אַ געבוירענער קריסט אין וויכטיגען דור. ווען ער האָט זיך, „פון דרויסען" אומגעקעהרט צו זיין יודישען פאָלק, האָט ער, אין זיין נאַציאָנאַלער התלהבות, דורכגעבראָכען די „אויבערפלאַך" און איז אַריינגעשפּרונגען „אינעווייניג", אין דעם „סאַמע תוך". אַ סך אינטערעסאַנטע חזיונות האָט אַט דער קאַנדי־ דאַט אויף אַ משיח געזעהען „פון אינעווייניג". צווישען זיי אויך די זיכערקייט, אַז אין דער צוקונפט וועלען אַלע נישט יודישע פעלקער פערשווינדען. בלייבען וועט נאָר איין־איינציגע מענשהייט, וואָס וועט בע־ שטיין פון איין־איינציגען פאָלק, דעם „פאָלק ישראל".

מיר, אַט די אַלע, וואָס קומען „פון דרויסען" קאָנען זיך גאַנץ גוט אַריינטראַכטען אין די פערשי־ דענע „חזיונות פון אינעווייניג", ווי אַ פּסיכאָ־אַנאַליטי־ קער טראַכט זיך אַריין אין דער חלומות־וועלט פון זיין פּאַציענט. אָבער מיר קאָנען זיך נישט אַריינלעבען אין זיי. מיר קאָנען זיי נישט אויפנעמען ווי אַ נויטווענדיגע שפּייז פאַר אונזער אייגענער, — האָפענט־ ליך, „אויך" יודישער, — נשמה. פאַר אונז עק־ זיסטירט נישט קיין יודישער „פּראָבלעם" אין דעם סירקינשען בעדייט פון דעם וואָרט. פאַר אונזערע אוי־ גען שטייט די מאָטיוויבגע „יודען־פּראַגע", וואָס קאָן און זאָל, און מוז פערענטפערט ווערען נאָר מיט „נסיון", — מיט דער דערפאַהרונג, דעם פּראַקטישען שכל, דעם ממשות'דיגען אויספרוב, דעם איינגעגעבענעם אויפטו, — און מיט דעם שטרענגען, ראַציאָנאַל־ לאָגישען איבערקלער און אַנאַליז. יעדען פּרוב אַוועק צושטופען די „יודען־פּראַגע" אויפ'ן צווייטען פּלאַן, אַרויסצורוקען אויף דעם ערשטען פּלאַן „דאָס יודי־ שע פּראָבלעם", מיט דער פאָדערונג פון אַנ'איבער־ ראַציאָנאַליטעט, איבערזעצונגען צוטריט צו איהם, מוזען מיר בעטראַכטען פאַר עפּעס אַזוינס, וואָס בייסט להיפך צו די ממשות'דיגע, וואָס לעבעדיגע אינטערעסען פון די גרויסע יודישע פאָלקס־מאַסען, פאַר וועלכע מיר שטעלען זיך איין.

דעם פּראָטעסטירען מיר, ווען מען פאַרלאַנגט, מיר זאָלען זיך אויסאיינען פון די אומצאָליגע קרבנות און יסורים, וואָס דאָס איצטיגע יודישע לעבען ברענגט מיט זיך, אַלץ, — ווי מען פּרוּבירט אונז פאַר־ זיכערען, צוליב דעם איבערזינליכען זין פון דער יודישער עקזיסטענץ אויף דער וועלט.

* * *

איצט, אין די צייטען פון דער אַסימילאַציע, — שטאַמט דען באמת דער אַנטיסעמיטיזם דערפון, וואָס יודישע סאָציאַליסטען און קאָמוניסטען טראָ־ גען הויך די פאָהן פון מענשען־פערברידערונג און פעלקער־פערברידערונג? אַקוראַט ווי די דאָזיגע פאָן וואָלט האָבען אַריינגעשטעקט זיי אין די הענט דער ווילנער גאון, אָדער דער „חפץ חיים". אַפילו נישט פון די נביאים האָבען זיי זי איבערגענומען, אַפילו נישט פון די יודען, מאַרקס און לאַסאַל, וואָס האָבען גאָרנישט געוואָלט וויסען פון דער גאַנצער יודישקייט, מאַרקס און לאַסאַל אַליין האָבען די דאָ־ זיגע פאָן איבערגענומען פון די גוים, — פון פּוריצען, פון סימאָנ'ען, פוריעץ, פּרודאָנ'ען וכו', וכו'.

ס'איז אמת, און איך בין מודה, אַז צו די „גוים" איז די פאָן געקומען פון אונזערע נביאים, דורך דעם קריסטענטום. מענשען־פערברידערונג און פעל־ קער־פערברידערונג איז דער תוך פון דעם נביאימי־ שען וועלט־בענעם. אָבער נישט פאַר אונזער יודישע וועלט־באַנעם רודפ'ט מען אונז. לויט אונזערע סאָצי־ אַל־עטישע בליקען און, נאָך מעהר, לויט אונזער טאָג טעגליכען לעבען, שטיען מיר אויפ'ן זעלבען באָ־ דען, וואָס די „גויאישע" וועלט. פערפאָלגען טוט מען אונז נאָר דערפאַר, ווייל מיר זענען די געשליפענסטע קאָנקורענטען אויף אַלע יענע שטאַטישע פּראָפעס־ יעס, וואָס פערמאָגען פּריווילעגירטע פּאָזיציעס, דער טריאומפירענדיגער אַנטיסעמיטיזם שטויסט אונז איצט אַרויס פון זיי, דערפון — אונזערע ליידען.

דערפון אָבער אויך אונזערע בייזע איבווייניגסטע „חזיונות". מיר ווילען נישט קוקען אויף אונזער לאַגע „פון דרויסען", ווייל מיר האָבען מורא צו קוקען דעם אמת אין אויג אויף אויג... פערבלענדען מיר אונזער אויג מיט „איבער־ראַציאָנאַלע" פּראָב־ לעמען.

וואַרפען זיך יודען אין די אויגען?

פון ש. ראָזענפעלד

פאַרוואָס וואַרפען זיך יודען אין די אויגען? די פראגע איז אַזוי אַלט ווי דער יודישער גלות. מיט צעהנדליגער און צעהנדליגער דורות צוריק האָט זיך יודען געשטעלט די פראַגע און אין פערשידענע צייטען האָבען פערשידענע יודישע פיהרער אָבגעפונען פערשידענע מיטלען געגען דעם אויגען־[illegible] וואַרפען זיך אין די אויגען.

אָבער אַלע האָבען בעגריפען, אַז דער דאַזיגער יודישער ווילען, זיך „אַרויסצוווייזען", „אַנגעבען זיך" צו ווערען, צו זיין דער ערשטער אין דער רייה, איז די טבע פון יעדען „פּאַרוועניו", פון יעדען פעדוואָרפענעם, וואָס איז „אויפגעקומען", וואָס ס'האָט איהם אָבגעגליקט זיך אַרויסצורייסען פון די הינטערשטע רייהען צו די ערשטע...

דאָס איז נישט דווקא קיין יודישע טבע, נישט קיין גויאישע טבע, נאָר אַ ריין־מענשליכע טבע, מעג דער מענש אָנגעהערען צו וועמען ער וויל, קיין חילוק נישט. די גלייכע בעדינגונגען ברענגען צו די גלייכע פאלגען...

אויב מיר בעמערקען דאָס ביי גוים זעלטענער ווי ביי אונז, איז עס נישט דערפאַר, ווייל מיר זענען ערגער ווי די אַנדערע, נאָר ווייל אונזערע לאַגע איז אַנ'אַנדערע.

הערצל האָט עס אין זיינע „ערינערונגען" ערקלערט דערמיט, וואָס יודען זענען אַ „כבוד־הונגעריג פאָלק". און דאָס איז ריכטיג. עס איז, למשל, אויסגעשלאָסען, אַז דאָס אַמעריקאַנער פאָלק זאָל זיך גרויס האַלטען דערמיט, וואָס זייגער אַנ'אָנגעהעריגער איז געוואָרען אַ מיניסטער. וואָרים וואָס איז דען דאָ דער אויפטו? געוויס זאָל אַנ'אַמעריקאַנער זיין מיניסטער אין אַמעריקע. און אַזוי איז עס דאָך אויך שטענדיג. אָבער אַ יוד אַ מיניסטער, אַפילו אַנ'אַמעריקאַנישער יוד, דאָס איז שוין ווייט נישט קיין שטענדיגע ערשיינונג. אַז אַ יוד זאָל ווערען אַ מיניסטער, אַפילו אין אַמעריקע איז אַ זעלטענהייט, און ווייל אַ זעלטענהייט, דערפאַר ווערט עס מעהר אונטערגעשטראָכען; דערפאַר גרויסט מען זיך דערמיט; דערפאַר בערימט מען זיך אַזוי מיט דעם שטיקעל כבוד, וואָס איז אויסגעפאַלען אויף אונזער חלק. אַזוי האַנדעלט יעדער פּאַרוועניו, יעדער אויפגעקומענער, און דערמיט שטילט מען דעם כבוד־הונגער, וואָס פייניגט אַ פאָלק, ווי עס פייניגט אַנ'איינצעלנעם־

און ווייל כבוד־הונגער, און ווייל עס זענען דאָ אַזוי ווייניג כבוד־קוועלען פאַר איינצעלנעם, ווי פאַר'ן כלל, דערפאַר איז מען ביי אונז אַזוי ווייניג איבערקלייבעריש אין מיטלען, ביים אויסנוצען די ווייניג כבוד־קוועלען, וואָס קומען אונז צו האַנד. איין ביישפיל:

דייטשלאַנד האָט אַלעמאָל געהאַט וועלט־בעריהמטע געלערנטע אויף פערשידענע געביטען פון דער וויסענשאַפט. די וועלט האָט מיט זיי געקליבען און דייטשלאַנד האָט זיך בעגרויסט מיט זיי. און זיי זענען אויך געווען אַ כבוד פאַר זייער צייט און פאַר זייער פאָלק.

אָבער קיינמאָל האָט די וועלט נישט בעקומען צו הערען דערפון, אַז מענשען פון פאָלק זאָלען זיך האָבען בעקליגט אויסצונוצען די גרויסע פון פאָלק, פון זייער אייגענעם כבוד וועגען. נאָר אַט האָט זיך איינער פון יענעם מין גרויסע געלערנטע אָבגעטיילט פון זיינע בעכטיגע חברים און האָט געשטעלט אַ פוס אויף אונזער כבוד־הונגעריגען געזעלשאַפטליכען באָדען. געהט דאָך נישט אַוועק קיין טאָג און עס געהט נישט פערביי די מינדעסטע געלעגענהייט, מיר זאָלען נישט מודיע זיין דער וועלט און זיך נישט בערימען פאַר איהר, אַז דער גרויסער געלערנטער איז אונזע'ר... געהט אויף אונזערע בריתן, קוילעט אונזערע כפרות, מעלקט אונזערע בהמות, שרייבט אין אונזערע צייטונגען — הגם ער איז אפשר דער ערגסטער צייטונגס־מענש אויף דער וועלט (—א. א. ז.). און דאָס איז דערגאַנגען אַזוי ווייט, אַז עס האַלט ביי שאַפען אַ ספּעציעלע אָרגאַניזאַציע, כדי צו שיצען דעם כבוד פון יענער גרויסער וועלט־בערימטער פערזענליכקייט, וואָס איז פלוצים אַריינגעפאַלען אין אונזערע הענד.

און פאַרוואָס, מיינט איהר, געשעהט עס אַזוי, אַז יענעם געלעהרטען — וואָס פון זיין כבוד וועגען וויל איך זיין נאָמען נישט דערמאָהנען — אויס שלעכטסקייט? חלילה! דער הונגער נאָך אַביסעל כבוד און נאָך נאָך אַביסעל כבוד און נאָך אַביסעל כבוד, ברענגט עס דערצו, מען זאָל איהם אַזוי בעהאַנדלען. אדער אַזוי אויסנוצען

* * *

אָבער די דערהויבענע אַליין —

פּערקעהרט, עס זענען געווען פאַלען אין אייראָפּעאישע לענדער, ווען יודען האָבען נישט געוואָלט אָננעהמען קיין הויכע פעראַנטוואָרטליכע מלוכה־פּאָסטענס, וואָס מ'האָט זיי פאָרגעלעגט — ווייל זיי האָבען זיך נישט געוואָלט „וואַרפען אין די אויגען". זענען דאָן געקומען די ליבעראַלע נישט־יודען און פאַרגעוואָרפען די „בעשיידענע" יודען, אַז זיי זענען נישט קיין פּאַטריאָטען; אַז זיי רעכענען זיך נאָר מיט זייער מעגליכער בעקוועמליכקייט, ווילען אָבער נישט דינען דעם לאַנד, ווען עס נויטיגט זיך אָן זייער דינסט. און דערכדעם שטעלען זיי זיך אַוועק אין דער לאַגע פון פּרעמדע, פון נייטראַלע, וועמען ס'געהט נישט אָן דאָס גליק און נישט דאָס אומגליק פון לאַנד, וואו זיי ווילען געהאַלטען ווערען פאַר פולבערעכטיגטע בירגער...

מיינט עמיצער, אַז אויך אַזאַ פאַרוואורף איז גרינג צו ענטפערען?...

קלאָר, אַז דאָס בעהאַלטען זיך אונטער'ן נאַציאָנאַלען פּאַרטון, בעת מלוכה רופט צו בירגערליכע־פעראַנטוואָרטליכען דינסט, אָדער בעת דאָס פאָלק רופט צו אַרבייט, מיט'ן אויסרייד: למאי זאָל מען אונז באַכדעם בעשולדיגען, אַז מיר וואַרפען זיך צופיל אין די אויגען — איז נישט בירגערליך. און ווילענדיג זיך ראַטעווען פון אַ בער, שפּרינגען מיר אין אַ גראָבען...

* * *

אָבער עס איז נישטאָ געגען וואָס צו פּראָטעסטירען און איינליגען די וועלט.

אויב מ'דאַרף אין דעם פאַל פון „וואַרפען זיך אין די אויגען" יאָ פּראָטעסטירען, איז עס אפשר דערפאַר, וואָס מיר זענען אַזוי נישט איבערקלייבעריש אין דעם פּרט, וואָס ביי אונז איז קיין חילוק נישט צווישען „ארור המן" ביז „ברוך מרדכי" — קיין חילוק נישט ווער עס רייט אויפ'ן פערד, צי אַ רייטער, טראַגט מען איהם אונטער אַ יודישען מעטריקע. אפילו אַנ'אונטערוועלט־העלד, — קען אַ העלד זוכט מען איהם צו יודישען ווי... אויב נישט גאַנץ, איז כאָטש האַלב, איז אַ פּעדשעל איז נישט פון אונזערע דורות, רעכט פון פּערציטיגע, אַבי נאָר ראַטעווען פאַר אונז כאָטש אַ מינדעסטען טראָפּען העלדען־כבוד...

עס איז געווען מיט צעהנדליגער יאָהרען צוריק. אַ היסטאָרישע נאַכט־זיצונג אין דער רוסישער גאָסודאַרסטווענער דומע: סטאָליפּין דערצעהלט די דומע פון דער טייוועלשער ראָלע, וואָס דער וועלט־בערימטער פּראָוואָקאַטאָר יעוונא אזעף האָט געשפּילט אין רוסישען פּאָליצייַ־דעפּאַרטאַמענט. די גאַנצע וועלט האָט געוואוסט, אַז אזעף איז אַ יוד. די אַנטיסעמיטען אין דומע האָבען עס דעם אָוונט אונטערגעשטראָכען. דאַן האָט דער נאַפּעלער רוס ראָדיטשעוו געמאַכט זיין בעריהמטע בעמערקונג:

„בעוואונדערען דאַרף מען אַזאַ גרויסע ראַסע, וואָס האָט אַרויסגעגעבען אַזי יעזוס, אַזי יודאַס, אַ גערשוניק, אַ אזעפען..."

און ווי גרויס וואָלט געווען זיין בעוואונדערונג ווען ער וואָלט דאַן געוואוסט, ווי שטאַרק און ווי גלייך מיר יאָגען זיך נאָך בידערליי העלדען און וויפיל „מיר וואַרפען זיך אין די אויגען" מיט אונזער גרויסהאַלטעריי הערויף, וואָס זיי זענען אַ פּיין פון אונזערע ליבער.

אַט געדענקען מיר דאָך נאָך אַלע מיט וואָס אַנ'אימפעט מיר האָבען זיך בעמיהט צו בעווייזען דער וועלט און איבערצייגען זיך אַליין, אַז דער אַנטיסעמיטישער מאַנסטער היטלער האָט אַ יודען ערגיץ אויף אַ יודישען בית־עולם...

ממש: יעזוס און יודא, גערשוני און אזעף. אפשר נישט?

און אַט די העסליכקייט וואַרפט זיך אויך אין די אויגען. וואָלט מען אפשר טאַקע געדאַרפט געגען איהר פּראָטעסטירען? אָבער וואָס קען העלפען אַ פּראָטעסט געגען געזעלשאַפטליכע קורצזיכטיגקייט!..

(!) דריי זענען זיי געזעסען... (!)

אדער: לאדזער יודען גרינדען א גמילת־חסדים־קאסע

פון י. אַבערזשאַנעק

זענען זיך צונויפגעקומען די שעהנסטע, די בעסטע, די פיינסטע, די דריי גרעסטע... קבצנים פון שטעטעל.

איינער אַ שניידערל, דער צווייטער אַ שוסטער'ל און דער דריטער אַ בעל־עגלה'טשיקעל.

רופט זיך אָפּ דאָס שניידערל:

איי, איי, רבותי, איז עס געקומען אַ צייטעל. ס'לעבען איז אינגאַנצען אַרויס פון פאַסאָן. די מענשהייט דרעהט זיך אַרום אָהן אַ שטאָך־אַרבייט. דער סקאַרב פרעסט אָהן אַ פּרעסאייזען. דער וואָרט „מעסט מיך אָן" פון קאָפּ ביז פיס. די בעלי־חובות שטעכען ווי מיט נאָדלען. און קיין פּאַדים אין קאָפּ אַדיין איז נישטאָ!..

— ועך... ועך... האָט געזאָגט דאָס שוסטער'ל: ס'גאַנצע הייטיגע לעבען איז געגליכען צו אַ געלאַטעטען שוך: מ'האַלט אין איין לייגען לאַטעס: לייגט מען אַ לאַטע אויפ'ן פשאָדעק, פּלאַצט דער טילעק. איז אויבען גאַנץ, איז אַ בראַך פון הינטען. פון הינטען גאַנץ, זענען פון אויבען צרות.

אַפילו די הייטיגע ווייבליך זענען געגליכען צו אַנ'אַלטען לאַטש: פון אויבען זענען אָפּגעגלאַנצט און אויסגעשמירט, און פון אינעווייניג איז גרויסע, געהאַקטע צרות, די גלאַנצען פון דערווייטען, און נאָענטער קומסטו נעהנטער, זעהסטו, אַז אַלץ איז מאַנדריט, שמיגנע דעגיבנע, קיין גראַשען זענען זיי נישט ווערט — די אַלטע שקאַפּעס...

יאָ, רבותי, די ווייבער זענען היינט געגליכען צו שוך: געלע שוך פאַרבט מען איבער אויף שוואַרץ און שוואַרצע מיזען פאַרבען זיך איבער אויף געל, שיך ווערען היינט „אַדנאַוויעט" פון אַלט אויף ניי, און אַלטע באַבעס „אַדנאַוויען" זיך היינט די יאָהרען — די גאַנצע וועלט, זאָג איך איך, איז געגליכען צו אַ שיך...

פררר... טשפ... — האָט דער בעל־עגלה־טשיקעל אַ קנאַק געטון מיט דער בייטש. יאָך זאָג ענק, יודען, אַז די גאַנצע וועלט איז פערוואַנדעלט געוואָרען אין אַ שטאַל. אַלע זענען מיר פערד און מ'פּאַשעט אונז מיט שוטשקע. אויף טויזענד פערד האָבען מיר איין שמייסער. דער שמייסער שמייסט און מיר, די פערד, געהען אין שפאַן. מיר שלעפּען די שווערסטע משאות, און ער, דער שמייסער, קנאַלט מיט דער בייטש איבער אונזערע פעטדישע קעפּ. דער שמייסער וועהרט מיט יעהען טאָג אַלץ ברייטער און פעטער, און מיר, די פערד, דאַרען און הונגערען, יאָ, רבותי, אַ פערדיש לעבען מאַכען מיר..!

אָבער ווייטער אַזוי געהן קען עס נישט. אַ סוף זאָל עס נעמען צו די שמייסער'ס! מיר מוזען אַליין נעמען די לייצעס אין דער האַנד! גענוג געגאַנגען אין שפאַן, גענוג געגעסען האָבער און שטשקע! גענוג געדאַרט און געהונגערט — פררר!..

אַלזאָ, רבותי, האָט אַ זאָג געטאָן דאָס שניידער'ל — דער בעל־עגלה'טשיקעל איז גערעכט. מיט געוואַלד מוזען מיר אַרויסיאָגען דעם דלות.

— נו, נו, ווי אַזוי? — האָט דער שוסטער'ל געצויגען זיין בערדעל ווי אַ דראַטווע.

— איך האָב אַ פּלאַן — האָט געענטפערט דאָס שניידער'ל — מיר וועלען גרינדען אַ גמילת־חסדים־קאַסע.

— טשיפּ! טשיפּ! סטאָ! — האָט דער בעל־עגלה'טשיקעל אַ קנאַק געטון מיט דער בייטש — וואָס הייסט? וואָס הייסט, מיר זאָלען גרונדירען אַ „מילכיק כיסודים־קאַסע" — צו אַ מילכעק כיסודים קאַסע דאַרף מען דאָך האָבער האָבער — דאָס מיין איך, געלד!

— הע... הע... באַרישקייטען, האָט געשמייכעלט דאָס שוסטער'ל: וואָס געלד אַז ווער געלד? ווער האָט דאָס היינט באַלד געלד? דער עיקר איז אַ סטעמפּעל מיט אַנ'אַנאָנס אין דער צייטונג — קיין געלד וועט שוין נישט פעהלען.

— „וויאָ"! — האָט דער בעל־עגלה'טשיקעל אַ קנאַק געטון מיט דער בייטש — אויב אַזוי, טאָ זאָלען מיר גרונטעווען אַ מילכיק כיסודים קאַסע, און זאָל זיין מיט מזל און מיט ברוטיאָצען.

— אויב אַזוי, רבותי, האָט געזאָגט דאָס שניידער'ל, טרעטען מיר, הייסט עס, זאַלבעדריט צו צו גרונדען אַ גמילת־חסדים־קאַסע. מיר דריי זענען די גרינדער, וועלען מיר טאַקע זיין דער „זאַרשאַנד". איך, בעריל דער דאַמסקע שניידער, וועל זיין דער פּרעזעס. איהר, געציל דער שוסטער, וועט זיין סעקרעטאַר, און איהר זרח דער בעל־עגלה, וועט זיין דער קאַסירער.

— מסכים! מסכים! — האָבען אַלע צוגעשטימט צום פּרעזידיום־צוזאַמענשטעל.

— און וואָס איז מכוח אַ נאָמען? מ'דאַרף דאָך דעם קינד אַ נאָמען געבען — האָט געזאָגט געציל דער שוסטער.

— „זוקף כפופים" — האָט פאָרגעלעגט בעריל דער דאַמסקע שניידער.

— טשיפּ! פררר! — האָט אַ קנאַקלעצער מיט דער בייטש זרח דער בעל־עגלה — וואָס גופיפען און ווען גופיפען — אַ מילכיק כיסודים־קאַסע מיט אַ נאָמען גופיפען! איך לייג פאָר אַ נאָמען „אנקת מסלדך".

— און איך זאָג „מתיר אסורים", האָט געזאָגט געציל דער שוסטער.

— אַ וואָזשנע נאָמען! — האָט געשריגען זרח דער בעל־עגלה — איך האַלט נישט פון קיין מילכיק כיסודים־קאַסע מיט אַ נאָמען מאַטעל יעסירים — איך זאָג „אנקת מסלדך" און וויאָ — אין אַ מזלדיגע שעה!..

— מסכים! מסכים! זאָל זיין „אנקת מסלדך". האָבען מיר, הייסט עס, אַ נייע גמילת־חסדים־קאַסע אנקת מסלדך און זאָל זיין מיט מזל.

— יאָ, אַז מיר האָבען שוין אַ פּרעזידיום און אַ נאָמען אויך, טאָ וואָס איז מכוח אַ לאָקאַל? אַ גמילת־חסדים־קאַסע דאַרף דאָך האָבען אַ מקום — האָט געפרעגט דער פּרעזעס, בעריל דער דאַמסקע שניידער.

— פררר! איך האָב אַ פּראָפּאָזיציע, האָט געזאָגט זרח דער בעל־עגלה — איך וועל אָפּטרעטען מיין שטאַל. ס'וועט זיין צוגעפּאַסט כחומר ביד היוצר — ווי אַנ'אַרטשיק צו אַ וואָגען.

— וואויל! וואויל! — האָבען אַלע מסכים געווען צו דער ברייטהאַרציגקייט פון זרח דעם בעל־עגלה.

— און איך געב מיין קוילען־קאַסטען אויף אַ שרייב־טיש — האָט געזאָגט געציל דער שוסטער.

— און איך געב אַ שליסעל צו דער קאַסע — האָט געזאָגט בעריל דער דאַמסקע שניידער.

— וואָסערע קאַסע? פון וואַנען וועט איהר בעמען אַ קאַסע? — האָט געפרעגט זרח דער בעל־עגלה.

— טאַקע אַזוי! זרח דער בעל־עגלה איז דאָך גערעכט: פון וואַנען וועט מען בעמען אַ קאַסע, פון וואַנען? — האָט אונטערגעהאַלטען געציל דער שוסטער.

— מיר האָבען דאָך קיין גראָשען געלד נישט, טאָ צו וואָס דאַרף מען אַ קאַסע, צו וואָס? — האָט געענטפערט בעריל דער דאַמסקע שניידער.

— אויב אַזוי. אויב מיר האָבען קיין גראָשען געלד נישט, טאָ אויף וועלכע כפרות, דאַרף מען ווי דער אַ גמילת־חסדים־קאַסע? ווי אַזוי וועט מען קענען באָרגען גמילת־חסדים, ווי אַזוי?!

— שאַט! איך האָב אַ פּלאַן — האָט געזאָגט געציל דער שוסטער. די ערשטע צייט, וועלען מיר נעמען גמילת־חסדים איינער ביים אַנדערען: איך וועל נעמען אַ גמילת־חסד ביי בעריל דעם דאַמסקע שניידער, בעריל דער דאַמסקע שניידער וועט נעמען אַ גמילת־חסד ביי זרח דעם בעל־עגלה, און אַזוי האַנדעל שעה —גערעכט?

— גערעכט! גערעכט! האָבען אַלע מסכים געווען, און איינער האָט גענומען ביים צווייטען אַ 5־עריל אַ גמילת־חסד. דאָס 5־עריל איז געגאַנגען פון האַנד צו האַנד, און די גמילת־חסדים־קאַסע איז געגאַנגען „יאַק נאַ מאַשליע"...

ווער ווייסט ווי לאַנג די „אָפּעראַציעס" וואָלטען געצויגען ווען נישט אַ יודענע מיט אַ קעהר־בערשט וועלכע האָט אַ סוף געמאַכט צו דער גמילת־חסדים־קאַסע.

די יודענע איז געווען בעריל דעם דאַמסקע שניידער'ס ווייב, איז אַריינגעפאַלען מיט אַ קעהר־בערשט און גענומען שרייען:

— וואָס פאַרע געזעסעניש אין מיטען דערינען? האָסט שוין די קינדער איז פרייהען אויסגעגעבען? איך מיט די קינדער וועלען געשוואָלען ווערען פון הונגער, און דו וועסט זיך אַוועקזעצען מיטלען די יודענע!

— שאַ... שאַ... הינדעלע... מיר טון דאָ זעהר אַ וויכטיגע זאַך — האָט זיך פערענטפערט בעריל דער דאַמסקע שניידער... מיר גרינדען... אַ... אַ... גמילת־חסדים־קאַסע פאַר... פאַר אָרימע יודען.

— מיינע וויסטע ביטערע חלומות, וואָס האָסט זיך, מיר געחלומט די נאַכט און יענע נאַכט אַלע נעכט פון אַ גאַנץ יאָהר, זאָל מיר אויסגעהן צו דיין קאָפּ, צו דיינע הענט און פוס און צו דיין לייב און לעבען... שנאָרער'ס גרינדען גמילת־חסדים־קאַסעס? אויף מאָרגען אויף אַנבייסען האָסטו שוין וואָס דו געהסט זאָרגען פאַר אַנדערע?

צוליב אַ קעהר־בערשט איז ליקווידירט געוואָרען די נייע גמילת־חסדים־קאַסע אנקת־מסלדך — אַ שאָד!..

אין א קאלטער נאכט

א קאפיטעל פון ראמאן „אויף פעלדער פון יוד. קאלאניזאציע אין ראטנפערבאנד"

פון פרץ הירשביין

שטיל איז געהאנגען דער אנגעפריענגטער, אויסגעשטערנטער הימעל איבער'ן טונקעל־איינגעפרוירענעם סטעפ. לאנע האט איבערגעווארט דעם מזרח־צפון ווינט, וואס האט דריי מעת־לעת געשפיטען יעדען אפגעדעקטען, אפענעם פנים. ווען דער ווינט איז שטיל געווארען, — איז נישט געבליבען מעהר צו ווארטען, לאנע האט פערבעטען יוסף ראטנער מיטצופאהרען. דעם טאטען האט זי געבעטען בלייבען אינדערהיים, דאס האט זי אפגעפיהרט בײלקע'ן און נחום'ן צו דער באהן, ביי א פערציג ווערסט ווייט, — ביים ברעג ים.

די ערשטע פאר ווערסט האט נחום אנגעטריבען; לעבען איהם איז געזעסען יוסף. הינטער די, אין ווייכען שטרוי, איז געזעסען לאנע און, ביי איהר אויף דער ברוסט, — בײלקע'ס שווייגענדיגער קאפ. א צו־אומעטיגער אפשייד איז דאס געווען, נחום איז ווי ארויסגעלאפען פון שטוב; האט אפילו טאטע־מאמע נישט געקאנט קוקען גלייך אין די אויגען אריין. בער'ס פנים האט ער אויסגעמיטען אנצוקוקען, כאטש בערע האט צוגעאיילט נחומ'ס אוועקפאהרען קיין כארקאוו.

— ווילסט געהען צו נחומ'ען, בײלקע? — האט לאנע שטיל געפרעגט ביי בײלקע'ן.

— מיר איז גוט אזוי, — און בײלקע האט זיך נאך מעהר צוגעטוליעט צו לאנע'ן.

— ווילסט נישט זיצען לעבען דיין מאן?

— געה, דו לאכסט אויך פון מיר...

— דאס איז אמת, יוסף, — האט לאנע געזאגט, — אויב מיך פערדריסט און רופט ביי מיר ארויס א הארץ־וועהטאג, — איז דאס נאר דערפאר, וואס די פאהרען איצטער אוועק אין שטאט; וואס נחומ'ען ציהט עס צו דער פאבריק.

— אוודאי איז ער גערעכט, — האט יוסף געזאגט, — וואס וואלט פון איהם ווערען אין סטעפ? ס'וועט איביג דער האמער שמידען און האמערען דעם סטעפ, — נישט דער סטעפ וועט זיך שטעלען אנטקעגען האמער... נחום איז א גוטער ברודער מיט'ן האמער; ער וועט זיך אויסלאכען פון פויער, וואס זעהען מיר טאקע, כ'מיין דיך, לאנע, און זיך אליין, — אנטקעגען דעם פאבריק־ארבייטער? דער רוח ווייסט מיך, פארוואס איך האב זיך דא באגראבען אין סטעפ. א שעהן פנים וועלען מיר ביידע קריגען פאר הייגטיגען ווינטער. כ'בין זיי מקנא; מעגסט זיי אויך מקנא זיין, לאנע...

— איך בין קיינעם נישט מקנא, יוסף; פארוואס גלויבסטו מיר נישט, יוסף, ווען איך זאג, אז מיר איז גוט ביי דער ערד דערפאר, וואס נאר ביי דער ערד וועל איך זיך מיט דער צייט איינגאבצען אפרייסען פון די פעדים, וואס בינדען מיך נאך צו דער אלטער צייט... איך מיין, — וואס בינדט דעם יודען צו דער אלטער צייט. וועסט זעהען, יוסף, אז נאר ביי דער ערד וועט דער יוד איבערוואקסען זיך אליין. ער וועט נייגעבויירען ווערען; אויב נישט ער, — וועלען זיינע קינדער זיין פעסטע, געזונטע מענשען. איך האב מורא פאר די, וואס ציהען פון שטעטעל אין דער גרויסער שטאט אריין; זיי וועלען בלייבען ווי מיר זענען געווען — שלים־מזל'ניקעס און טרוסטען.

— כא.כא.כא, לאנע, ווי דו רעדסט איבער מיינע רייד!

— אפשר דיינע רייד און מיינע אויך; נאר דו האלסט זיך נישט ביי דיינע רייד. ביי מיר וועט זיין דער גליקליכסטער טאג ווען בײלקע וועט זיך אומקעהרען זומער־צייט צוריק און דא וועט זי געבוירען איהר קינד.

בײלקע האט א ציטער געטאן מיט איהר גאנצען לייב און אפיסעל זיך אפגערוקט פון לאנע'ן. לאנע האט דאס דערשפירט און געפרעגט:

— ביזט אויף מיר ברוגז, בײלקע, הלמאי איך רעד אזוי?

בײלקע האט נישט געענטפערט.

ערשט, ווען דער צוג איז שוין אנגעקומען, ביים געזעגענען זיך, ווען בײלקע האט ארומגעכאפט לאנע'ן און זיך געגראבען מיט איהר פנים אין לאנע'ס פנים, געקעצט לאנע'ס פנים מיט איהרע טרעהרען, האט בײלקע געפונען עטליכע ווערטער צו זאגען. געוואלט האט זי דערצעהלען, ווי זי האפט, — אז לאנע וועט גאר איינגיכען אויך אוועק פון סטעפ און ווערען א מענש... ס'האט איהר אבער אין דער לעצטער רגע פערקוועטשט אין האלז... כמעט אהן ווערטער האט מען זיך געזעגענט; כמעט אהן ווערטער איז איין וועלט צעריסען געווארען אויף צווייען..

ווען דער צוג האט פערנומען בײלקע'ן און נחומ'ען, האט לאנע א דרעהער געטאן מיט'ן גאנצען קערפער, געוואלט ארויסרייסען פון זיך די שפורען פון די אלע שווערע איבערלעבונגען. ווי שווער עס איז איהר נישט געווען זיך איינצוהאלטען און נישט וויינען, — האט זי פונדעסטוועגען דאס באוויזען:

— זאל איהר בײלקע נישט זעהן אין טרעהרען... זאל די יונגערע שוועסטער איהר נישט בעדויערען...

— לאמיר זיך שוין אומקעהרען צוריק, יוסף, כ'וויל דא נישט בלייבען קיין איבעריגע רגע!..

— די פערד דארפען נישט רוהען?

— די פערד וועלען מיר מוחל זיין. מיר וועלען זיך אפשטעלען אין ערשטען דארף; און אפשר זיך אויסרוהען. אין א שעה ארום וועט מסתמא ווערען טאג: כ'וויל נישט דא בלייבען, יוסף... קריך אין וואגען אריין! איצטער וועל איך אנטרייבען די פערד די זענען נישט אויסגעמאטערט... שפרינג ארויף, יוסף!

יוסף האט געפאלגט. נאר אנשטאט צו זיצען פון הינטען אין שטרוי, האט ער זיך געזעצט זייט־ביי־זייט מיט לאנע'ן.

— אז דו זיצט שוין לעבען מיר, קאנסטו דאך מיך האלטען, — מיר זאל זיין ווארימער, וואלטאק דו איינער, כא־כא־כא...

— איך זעה, דיך ארט נישט, וואס בײלקע איז אוועקגעפאהרען.

— טויגסט אויף כפרות. כ'ווייס דאך, דו האסט ליב געהאט בײלקע'ן; צום סוף האסטו דערלאזט, א יונגעל זאל זי א בעהם טאן און אוועקטראגען מיט זיך. כ'ווייס, אז דו האסט זי ליב געהאט...

— ליב געהאט... לאנע, דו רעדסט נאך פון ליבע; וואו איז דא די ליבע? די רעוואלוציע האט די ליבע דערווארגט. איך זאג עס טאקע אנטקעגען דיר, לאנע; צי דאס איז א תכלית... אט ביזטו שוין א האלבער מאנסביל אין די שטיוועל און אין מארטענ'ס מאנטעל, כא־כא־כא... רעדסט נאך פון ליבע.

לאנע האט זיך צוגעהערט צו זיינע רייד און עס האט איהר געשטופט צום לאכען; עס איז איהר געווען גוט צו הערען ווי דער שוין מגושמדיגער יוסף ראטנער שטראפט זי און זוכט ביי איהר מיידעלשע ליבע.

— אויב דאס איז די ווירקונג פון דער ערד, — האט יוסף ווייטער גערעדט, — איז גאר נישט היימליך; איז קיין חידוש נישט, וואס בײלקע האט זיך געלאזט פערפיהרען פון א יונגעל, זי איז קליגער פון דיר, לאנע... וואס שווייגסטו? כ'הער ווי ס'לאכט אין דיר... איך ווייס, וואס איך רעד.

— וואס איז ליבע, יוסף? — האט לאנע שטיל געפרעגט.

— זעהסט דארטען דעם וואלקען? איהם האט די ליבע אנגעריהרט מיט איהר ליכט און ווארימקייט... זעסטו דעם פוסל־יואנא דערפון? ליכט און ווארימקייט, — דאס איז ליבע.

— דערפאר האב איך דיך ליב, יוסף.

לאנע האט אראפגעבויגען צו זיך יוסף'ס פנים און איהם א קוש געטאן.

— און איצטער, יוסף, נא דיר די לייצעס, איך וויל האבען פרייע הענט... ניין, נישט קיין פרייע הענט, כ'מיין, מיר איז קאלט אין די הענט. פערשטעהסט, יוסף, דו רעדסט פון ליבע און בעשולדיגסט די ערד, וואס האט אונז אלעמען אויסגעקיהלט. ווער איז שולדיג, יוסף? ליבע, מהום... בײלקע האט ליב געהאט א יונגען יונגעל און האט זיך איהם איבערגעגעבען; גוט אזוי. איצטער וועט זי ווערען א מאמע פון א קינד; וועט זיין א יונגע מאמע, — דאס איז אויך ליבע. ביי דער ערד האט עס געטראפען. נאר ס'איז מקאוט געווארען איצטער, ווען זיי האבען זיך אויפגעהויבען און אנטלאפען פון דאנען. איצטער וועלען זיי דערשפירען, ווי גרויס דאס לעבען וועט זיי בעגעגענען. זאג איך דיר, אז דער יונגער נחום איז מעהר מיין פון איך אלעמען. דו זאגסט, אז די רעוואלוציע האט דערווארגען די ליבע... איהר דערווארגט די ליבע און נאמען פון דער רעוואלוציע, אט וואס!

— דער מענש, וועמען דו האסט ליב, האלט זיך נאך ביים פארטוך פון דער רעוואלוציע.

— קא־קא־כא, — האט לאנע אויסגעשאסען מיט א געלעכטער.

— וואס לאכסטו, לאנע? דער דאזיגער שמיד איז געווארען א פילאזאף — איז קיין חידוש נישט, וואס ביי אונז איז אזוי אומעטיג.

— וואס רעדסטו פון שמיד? דו ביזט דאך אליין א מאן; ביזט דאך א סך ניכטערער פון בער'ל'ען? — וואו ביזטו אין דער וועלט? זעהסט דארטען אין הימעל, ווי ס'ווערט ליכטיגער און ליכטיגער, — עס איז נישט חלילה צוליב אונזער ליבע, כא־כא־כא...

אויף יוסף'ן האט לאנע'ס געלעכטער געהאט פונקט א פערקעהרטע ווירקונג; ווי מיט קאלט וואסער וואלט זי איהם אפגעגאסען. ער איז נישט געווען אויף אזוי פיל נאריש צו גלויבען איהרע רייד. יוסף האט דאס בענומען, אז לאנע'ס איצטיגער לאכען, לאנע'ס רעדען אזוי הויך פון ליבע, — איז נאר צו פערטומלען דעם וועהטאג און דעם געשריי, וואס קומט פון איהר איינענעם הארצען ארויס. זי האט איצטער איהר שוועסטער אויף אזא טרויעריגען אופן ארויסבעגלייט און זי האט מיט איהם, מיט יוסף'ן, קיין ווארט וועגען דעם נישט פערווארפען; דוקא פון ליבע גלוסט זיך איהר רעדען.

— מיינסט, לאנע, אז דער ווינטער, וואס רוקט זיך אויף אונז אין סטעפ... יא, לאנע, מיינסט דעם ווינטער וועלען מיר קאנען מיט ליבע דערווארעמען? אמת, די רעוואלוציע האט איהר זוניגקייט, איהר ווארימקייט — ווען זי דען אונזער ווינטער ליבערען?... איך ווייס, לאנע, וועמען דו האסט ליב; נאר איהם האסטו ליב, — מעהר קיינעם נישט. דער דאזיגער מענש בעפעהלט — איהם פאלגסטו אויס, כאטש אהן ווערטער בעפעהלט ער. ער בעפעהלט דיר צו האסען דאס, וואס דו דארפסט ליב האבען, — פאלגסטו אויס. ער הייסט, דו זאלסט דערווארגען אין זיך דיין יוגענט, דיין מיידעלשקייט, — פאלגסטו. וואס איז פאר דיר יוסף ראטנער, וואס חלומ'ט נאך זיינע חלומות און וואס פערשטעהט די רעוואלוציע אויף זיין אופן?...

— ווי פערשטעהסטו די רעוואלוציע? — האט לאנע שטיל און קאלט געפרעגט.

— רעוואלוציע איז לעבען, לאנע.

יוסף'ן איז געווען גוט, וואס לאנע האט זיך אזוי געטוליעט צו איהם און געזוכט ביי איהם ווארעמקייט. דער קאלטער, גרויסער באגינען איז געוואקסען און זיך צוגעהערט צום קליפ־קלאפ פון די פערדישע קלויען, וואס האבען אפגעהילכט איבער דעם קאלטען, פערפרוירענעם סטעפ.

רבי ר' מענדעלע זיך בעזעצט אין קאצק

פון מנשה אונגער

דער „חידושי הרי״ם" איז שוין, זייט ער איז צום ערשטען מאל אנגעקומען קיין טאמאשאוו, פערבליבען א הייסער חסיד פונ'ם רבי'ן ר' מענדעלע'ן. ער פלעגט גאנצע חדשים זיצען ביים רבי'ן.

אינצווישען איז דער רבי ר' אברהם־משה, דער זוהן פונ'ם רבי'ן ר' בונם פון פשיסכע, געשטארבען, זייענדיג נאך גאר א יונגערמאן. ער האט קוים דערלעבט אלט צו ווערען 32 יאהר. אינגאנצען איז ער געווען רבי נאך זיין פאטער'ס פטירה צוויי יאהר.

נאך ביי זיין לעבען איז געווען דער גאנצער רבי ר' יצחק ווארקער. און אויך איצט, נאכדעם ווי דער רבי ר' אברהם משה איז נפטר געווארען, האבען די חסידים גערעכענט אויף זיכער, אז ר' יצחק ווארקער וועט ווערען רבי. אבער ר' יצחק ווארקער האט געזאגט, אז ער מוז קודם כל, פאהרען קיין טאמאשאוו צום רבי'ן ר' מענדעל'ען, זיך מיט איהם אדורכשמועסען, אפשר וועט איהם גאר העלפען דער דרך פון רבי'ן ר' מענדעלע און ער אליין וועט גאר ווערען זיין חסיד.

די אלטע פשיסכער חסידים האבען באלד נישט געוואלט מסכים זיין דערויף. אבער ר' יצחק ווארקער האט צו זיי געזאגט:

— „דער פסוק זאגט אין משלי: „אמת קנה ואל תמכור". פרעגט זיך דאך, אז דער וואס וויל אליין קויפען דעם אמת, וועט דאך זיכער נישט וועלען פערקויפען — טא צו וואס זאגט דער פסוק „ואל תמכור" נאר דער פשט איז: כל זמן דו פיהלסט נאך, אז ס'איז פערהאן א פערווארפען ווינקעל אויפ'ן כדור־הארץ, וואו עס איז נאך פערהאן אנ'עוקץ אמת, זאלסט אלץ נאך נישט פערקויפען פון דיין אמת, וואס דו האסט דיר אנגעזאמעלט, נאר זאלסט אלץ ווייטער קויפען, ביז דו וועסט דערפיהלען, אז ס'איז שוין אין ערגעץ מעהר נישטא קיין אמת, ווי נאר ביי דיר אליין. דעמאלסט ערשט מעגסטו אנהויבען צו פערקויפען אויך אנדערע פון דיין אמת... נו, לאמיר זעהען — צי ס'איז נאך פערהאן עפעס איינצוהאנדלען אין טאמאשאוו...

און ער איז מיט אלע זיינע חסידים אפגעפאהרען קיין טאמאשאוו צום רבי'ן ר' מענדעלע.

ווען דער רבי ר' יצחק ווארקער איז אנגעקומען קיין טאמאשאוו, האט ער אין דער גרויסער האלצערנער שאפע געטראפען כמעט אלע חסידים פון אמאל, פון פשיסכע, און צווישען זיי אויך דעם „חידושי הרי״ם". ר' יצחק ווארקער האט זיך שטארק געפרעהט, וואס ער האט דא פונקט געטראפען דעם „חידושי הרי״ם" און ער האט איהם געגעבען א ברייטען שלום עליכם, זאגענדיג:

— ס'איז באמת א שמחה צו זעהען היימישע יודען. וואס מאכט איהר עפעס?

— מען צעפלאקערט א פייער, וואס זאל די וועלט צעשיינען! — האט דער „חידושי הרי״ם" געענטפערט.

— ס'זאל נאר חס ושלום נישט ברענען — האט ר' יצחק ווארקער צוריק געגעבען אנ'ענטפער.

— די זעלבע זון וואס ווארעמט, גיט אמאל א זון־שטאך אויך — האט דער „חידושי הרי״ם" געזאגט — נו, איז דורך דעם די זון קיין זון נישט?

דערנאך האט ר' יצחק ווארקער גענומען אן דער זייט דעם חידושי הרי״ם, וועמען ער האט געוואלדיג ליב געהאט, און האט מיט איהם אנגעהויבען שמועסען וועגען דער פטירה פון ר' אברהם משה פון פשיסכע.

— מען מוז צוריק אויפשטעלען דאס חדר, וואס איז געווען ביים רבי'ן ר' בונם זצ"ל. אלע חסידים וואס זענען אהין געפאהרען, זאלען דא אהער פאהרען, און ס'וועט זיין שלום על ישראל.

— און ווער וועט זיין רבי? — האט דער „חידושי הרי״ם" געפרעגט:

— איך מיין טאקע, ער זאל זיין רבי — האט ר' יצחק ווארקער אנגעוויזען אויף דער טיר פון ר' מענדעלע'ס חדר־מיוחד — און דער גאנצער עולם זאל צו איהם פאהרען.

— ער וויל דאך אבער נישט האבען אזא גרויסען עולם — האט דער „חידושי הרי״ם" געזאגט — ער זוכט נאר יחידי סגולה, אויסדערוועהלטע...

דער שמועס צווישען ר' יצחק ווארקער און דעם „חידושי הרי״ם" האט זיך פערצויגען א היבש ביסעל צייט, ביז פלוצלונג האט זיך געגעבען אנ'עפען אויף די טיר און ס'איז ארייננעקומען דער רבי ר' מענדעלע אין א וואטענעם שפאנצער ביז די קניה, אויפ'ן שפאנצער א טלית־קטן און א גרויס קאפעל אויפ'ן קאפ. די חסידים זענען זיך צעשראקענע צעלאפען אין אלע זייטען.

דער רבי ר' מענדעלע איז תיכף צוגעלאפען צו ר' יצחק ווארקער, האט איהם געגעבען שלום עליכם און איהם גלייך געפרעגט: „וואס זענט איהר אזוי פערזארגט, ר' יצחק?"

— אונזערע הערצער ווערען צעריסען אויף שטיקער! דער רבי'נ'ס זוהן, ר' אברהם משה, איז שוין אויפ'ן עולם האמת — האט ר' יצחק ווארקער געענטפערט.

— איך ווייס שוין דערפון, אבער אויב הערצער זענען בכח צעריסען ווערען אויף שטיקער, טא פארוואס ווערען זיי נישט צעריסען, זעהענדיג, ווי די שכינה איז אין גלות און מענשען דרעהען זיך ארום ווי די קעלבער? מען האט דעם „יוד הקדוש" א נשמה פון אונטער'ן כסא הכבוד געגעבען — לאזט מען זי זיך אין דער בלאטע ארומוואלגערען, לויפען יודען גאר צו רביים, ער זאל זיי פרנסה געבען.

— די תורה הקדושה האט אבער געזאגט: „צאי לך בעקבי הצאן" — מען דארף געהן אין וועג פון אונזערע אבות הקדושים.

— צו די אלטע וועגען — האט ר' מענדעלע געענטפערט — דארף מען קיין רביים נישט, און ווער עס וויל זיין א רבי — מוז אויסהאקען נייע ליכטיגע וועגען. אבער מען מוז דערביי געדענקען, דאס אלטע, חס ושלום, נישט איינגאנצען מבטל צו מאכען. און אזוי מוזען מיר געהען וואס אמאל אלץ העכער און העכער, ביז מיר וועלען קומען צו דער מדרגה פון מתן־תורה, ווען ס'איז געווען „ההר בוער באש עד לב השמים", דאס הייסט, אז דער בארג האט געפלאקערט אין פייער, ביז דאס הארץ איז געווארען הימעלדיג... אזוי מוזען מיר די גאנצע וועלט צעפלאקערען און אין ליכטיגען הימעל...

דער רבי ר' מענדעלע האט גערעדט מיט גרויס התלהבות, אזש טראפענס שווייס זענען אראפ גערונען פון זיין שטערען. דערנאך האט זיך דער רבי ר' מענדעלע געגעבען א שטעל־אויף און האט געזאגט:

— גלויבט מיר, ר' יצחק, אז איך האב אזוי ליב די וועלט ווי איהר! אבער די וועלט וועט ערשט דעמאלט זיין א וועלט, ווען זי וועט זיין אנ'אויסגעלייזטע, מוז מען די אויגען פערמאכען נישט מתעסק צו זיין זיך מיט קליינע פרטים, כדי מען זאל גארנישט זעהען, נאר דעם אור של משיח...

און דער רבי ר' מענדעלע האט שנעל אויסגעשטרעקט די האנד צו ר' יצחק ווארקער, ווי ער וואלט זיך מיט איהם וועלען געזעגענען, און באלד איז ער צוריק ארייננעלאפען אין זיין חדר מיוחד. ער איז אבער נאך א ווייל געבליבען שטעהן אויף דער שוועל און געהערט ווי ר' יצחק ווארקער האט געזאגט צום „חידושי הרי״ם": „מיין הארץ קאן דאס נישט איבערטראגען"...

דערויף האט איהם ר' מענדעלע געענטפערט:

— דער וואס וויל אויסלייזען א וועלט מוז אלץ קענען...

ר' יצחק ווארקער איז דערנאך געבליבען שטעהן מיט זיינע חסידים און האט זיך געווענדעט צו דעם „חידושי הרי״ם":

— דאס הייסט א מנהיג הדור? אויף טרעהרען פון יודען וויל מען בויען די גאולה? און איך זאג, אז איך שטעל מיינע פלייצעס אונטער פאר דעם גאנצען כלל ישראל און בעט דעם רבונו של עולם, אז אלע צרות, וואס דארפען טרעפען אלע יודען, זאלען פאלען אויף מיין קאפ...

— און איך האב דאך אייך פריהער געזאגט — האט איהם געענטפערט דער „חידושי הרי״ם" — אז דער דרך איז נישט פאר אלעמען, נאר פאר גאר געהויבענע...

— אוודאי איז דער דרך א גרויסער, אבער נישט פאר אונז!

אין דער זעלבער נאכט האט מען זיך דערוואוסט, אז ר' יצחק ווארקער איז געווארען רבי און האט איבערגענומען דעם פשיסכער עולם.

די מחלוקת צווישען די טאמאשאווער און ווארקער חסידים האט זיך אבער וואס אמאל מעהר צעפלאקערט. עס האט גארנישט געהאלפ'ן דאס, וואס דער „חידושי הרי״ם" האט מיט אלע כחות געוואלט שלום מאכען צווישען די חסידים און אויך אפילו נישט דאס, וואס דער רבי ר' מענדעלע אליין פלעגט זעהר אפט שרייבען צו ר' יצחק ווארקער. די חסידים האבען נישט געקוקט דערויף, און גראד זענען געווען א סך ווארקער חסידים אין טאמאשאוו גופא, וועלכע האבען שטארק מצער געווען דעם רבי'ן ר' מענדעלע, ביז ר' מענדעלע האט געמוזט פערלאזען טאמאשאוו און זיך בעזעצען אין קאצק.

דער חידושי הרי״ם איז געווען זעהר צופרידען, וואס דער רבי ר' מענדעלע האט זיך איבערגעצויגען קיין קאצק, וואס ליגט נאהענט צו ווארשע, און ער פלעגט שוין פון דעמאלט אן מעהר זיין אין קאצק ווי אין ווארשע.

בוליע רשע'קע און זיינע בנים

פון **יוסף זעלקאָוויטש**

געוואָרען אַ יתום...

מיט דער טוביהטע איז עס פון טאָג צו טאָג געגאַנגען ערגער, אַלטע, קרוכע ביינער, האָבען זיי זיך נישט געוואָלט צוזאַמענוואַקסען. און די הויט פון די אָבגעבריהטע ערטער, האָט זיך אוועקגעשיילט ווי די קאָרע פון אַן אַלטען, פרוכטעוואַטען בוים, אויף דער שטעל פון דער הויט, האָבען זיך איינגעשטעלט אויפגעבלאָזענע הוילונגען, אָנגעפילטע מיט וואַסער, וועלכע פלעגען פלאַצען, ביי דער מינדסטער באַוועגונג, צעגיסען זיך און פאַרשייטען דעם אָרים און דערנעבען מיט קלייבע, דינע גריבע געשווירעלעך, וועלכע פלעגען שטעכען און ברענען גלייכצייטיג, ווי מיט אַנגעגלישטע שפּיזעלעך.

דאָקטוירים האָבען פודעלעך מיט זאַלבען פער־שריבען און זיי האָבען ווייניגער וואָס געהאָלפען, האָבען זיי געזעצט פייגען אין שפּיטאָל אָפּצוגעבען, פון וועלכען ווידער, נישט טוביה און נישט פייגע האָבען הערען געוואָלט, ווייל

— אויב איז זיין הייליגער ווילען, אַז מיינע יאָהרען זאָלען זיך אויסלאָזען, זאָלען זיי זיך ענדיגען אין מיין שטוב, צווישען מיינע פיר ווענד, אויף מיין אייגען בעט און נעבען מיין כשרן און צוהעלבען טוביה.

טוביה האָט מסכים געווען. טוביה האָט בכלל פון קיין דאָקטוירים נישט געהאַלטען, נישט מעהר, וואָס דער רבונו של עולם, אַז ער וויל דעם חולה העלפען, טוט ער דאָס דורך זיין שליח, דעם דאָקטאָר, בלייב דעם נאָר, האָט ער די דאָקטוירים, ביז איצט באַלאַרירט, היינט זשע, אַז דער רבונו של עולם, ווי עס נעמט אויס, וויל נישט העלפען, וואָס קען דער דאָקטאָר אויפטאָן? — האָט ער דעריבער, דעם איבערגעגעבען אויף זלמן דעם בעלפער און אַליין זיך אוועקגעזעצט אין אַלקיר נעבען פייגעס בעט און איהר בהדרגה מבין געווען צו דעה יעטער בסקנה, צו דעם איבערגאַנג פון פּרוזדור אין היכל.

ס'איז טאַקע איהם שווער אָנגעקומען מסביר צו זיין אַ יודענע דעם גאַנצען ענין פון טויט, דעם גאַנצען ענין עולם־הבא און תחית־המתים, נאָר, נישט־קשה, אויב האָט טוביה, במשך פון גאַנצע לעבען אין חמורים און אין הילצערנע קעפּ דעם אַלף מיט דעם בית אַריינגעהאַקט, האָט ער עס אויך צו ביסלעך ביי זיין פייגען, אַ מענש אַ בר־דעת בעוויזען און פייגע האָט צוביסלעך אָנגעהויבען תופס צו זיין דעם גאַנצען גאַרנישט מישטיינס געזאָגט פון דעם הבלי־דיגען לעבען. וואָס איז געגליכען צו אַ זייפען־בלאָז, גאָט אַ פליה־אויף און פּלאַצט און דעם גאַנצען עיקר, פון דעם שיינעם פון דעם קומענדיגען לעבען, וועל־כער איז געגליכען צו אַ קרישטאַלענעם פּאַלאַץ, וועל־כער, אויב איז ער נאָר געבויעט אויף אַ פעסטען און געזונדען פונדאַמענט, קען ער אָפּשטיין עולמית, ביז משיח וועט קומען.

אין די פרייע מינוטען, ווען טוביה האָט גע־דאַווענט, אַהער איז געווען פאַרבונדען מיט זיך, האָט פייגע אונטערזוכט איהר פונדאַמענט — אַדורכגע־בלעטערט איהר לעבען פון תחילת אַן און אויסגעפרובט זיין שטאַרקייט, צי גענוג איז ער געווען פאַרזעהן מיט מצוה און מעשים־טובים, אום צו זיין בכוח אויס־צוהאַלטען דעם גרויסען און שווערען קרישטאַלענעם פּאַלאַץ צו וועלכען איהר צוקונפטיג לעבען אויף יענער וועלט איז געגליכען, און פאַרלאָזענדיג זיך טיילווייז אויפ'ן רבונו־של־עולם'ס גוטהאַרציגקייט, טיילווייז אויף טוביהלעס „ברייטפלייציגקייט", איז זי מיט אַ לייכט האַרץ געקומען צו דער מסקנא, אַז איהר פונדאַמענט, קען בדיעבד, גוט זיין אויף צו שטעלען אויף איהם דעם קומענדיגען בנין און וועל־כען זי וואָלט זיך גערן שוין כאָטש איצט געוועהן איבערגעצויגען, ווען נאָר זי זאָל האָבען די גאַנצע צורוהיגע זיכערקייט, אַז טוביה וועט איהר שפּעטער נישט פאַרלאָזען, אויב אַפילו וועט מען יאָ אין הימעל אויסגעפינען די שפּעלטלעך און די שוואַכע זייטען פון איהר פונדאַמענט, אַז טוביה זאָל זיי מיט אַ מצוה פון די זייניגע אונטערשפּאַרען, אַז טוביה, זאָל פאַר איהר אַ גוט וואָרט וועלען זאָגען.

און יעדער, ווער ס'וואָלט געזעהן, ווי אַזוי די גרויסע, אשת־חילדיגע יודענע, האָט זיך געבעטען ביי דעם, לפנים, קליינעם און נישט־אָנזעהעוודיגען טוביהלען, וואָלט ער ערשט פאַרשטאַנען דעם גאַנצען אמת פון דער ברכה „שלא עשני אשה", וועלכער יעדער מאַנסביל וואָלט געדאַרפט זאָגען נישט בלויז איינמאָל אין טאָג, נאָר צעהנדליגער און הונדערטער מאָל אַ טאָג ביי יעדער געלעגענהייט...

אין איינעם אַ טאָג איז פייגע געוואָהר געוואָרען אַ שרעקליכען סוד, אַ מוראדיגען סוד, אַ סוד פון וועלכען איהרע אַלע פונדאַמענטען האָבען אָנגעהויבען צו וואַקלען זיך און פונאַנדערצופאַלען, אַ סוד, וועלכער האָט פון איהר גאַנץ לעבען דעם תמצית, דעם אינהאַלט אויסגעקוועטשט און געלאָזט הערפון אַ לייכקייט, אַ פּוסטקייט, אַ אפס ואפס, וואָס האָט נישט קיין אינהאַלט און שוועבט אין די לופטען — פייגע האָט אין יענעם טאָג זיך דערוואוסט, אַז סך־הכל האָט זי איהר גאַנץ לעבען אָפּגעלעבט און דאָס נישט איין איינציגע מינוט פאַר זיך, אַז אַלעס איז איהר לעבען האָט זי געטאָן פאַר טוביהן, נישט בלויז, וואָס זי האָט איהם דעם גאַנצען לעבען בעדינט, בעשפייגען, בעוואַשען און בעשפּייזט, נאָר אַפילו די מצוות איהרע, וואָס זי האָט אַזוי סקרופּולעזטעל, איינע נאָך איינע צוזאַמענגענומען און אין בינטעל פאַרבונדען, געהע־רען אויך נישט איהר, נאָר טוביהן, נישט דאָס, וואָס זי האָט אין אייזיגע מקוואות איהר קערפּער געטובלט — דאָס האָט זי נישט פאַר זיך געטאָן — פאַר טוביהן האָט זי עס געטאָן, כדי ער זאָל האָבען אַ כשר ווייב, נישט די לייכט האָט זי פאַר זיך, פאַר איהר מזל גע־צונדען — פאַר טוביהס מזל זענען די לייכט געווען, נישט דאָס חלה־בעמען איז פאַר איהר בשמה געווען, — פאַר טוביהן, אַלץ פאַר טוביהן, אַפילו די לעצטע מצוה, דאָס צואָגען אין קעמען דעם אָרימען יתום, די שטומע נשמה, בוליען, נישט זי האָט עס געקומט און געצוזאָגט, טוביה האָט עס געטאָן. טוביה וועט דערפאַר שכר בעקומען און זי איז נאָר דער שליח גע־ווען, אַ שרעקליכע און מוראדיגע ענטדעקונג און זי האָט מיט איינמאָל אָנגעהויבען אַנדערש צו קוקען אויף טוביהן, ווי זי האָט אויף איהם געקוקט במשך פון די גאַנצע צוויי און פערציג יאָהר, וואָס זיי האָבען צוזאַמען געלעבט.

זי האָט נישט געזעהען מעהר אין טוביהן, דעם מזל־טוב, דעם דימענטיגען מענש, דעם יוד אָהן אַ גאַל, טוביהן דעם תם — טוביה, דער נעביכעל איז געוואָרען אַ קאַלטער, אויסגערעכנטער גזלן, וואָס האָט זיך אויף איהר פאַרלייגט און זויגט פון איהר די עצמות, אַלייך טוט ער נישט די האַנד אין קאַלטען וואַסער, זיצט זיך איבער זיינע ספרים, און ווי עפּעס אַ שטיקעל שווערע, און גראָבע אַרבייט, שיקט ער זי, פייגן, זי, נאָר, זי גייט און אַז עס קומט צו נעהמען בעצאָהלט פאַר דעם אָפּגעטוענעם שטיקעל אַרבייט, שטרעקט ער אויס, אַ ווייך, גרייך הענדעל — איהם גיט מען און זי גייט אוועק מיט'ן פּעטיך: — אָט דאָס איז ער עס, דער טוביה, אַזאַ שטילינקער ווי ער איז! און האָט זי אויף איהם אין די בין־השמשות'ן געקוקט דורך אויגען, וועלכע האָבען געטרערט און בעוויינט איהר פינסטערען מזל פון אַ יודענע, איז טוביהס קליינע גופל איגנאַנצען, ווי צעריבען, אַוועקגעשווּ־מען און ס'איז דערפון נישט מעהר געבליבען. ווי דאָס קליינע, קרישטאָלע בערדל, וועלכעס האָט אָנגענומען די געשטאַלט פון אַ שפּיץ, פון דער שפּיץ, וועלכע האָט זיך איהר בעוויזען אין האַלדזגריבעל און זויגט איהר מיט גריבעס, שפּיציקען שבאַבעל דאָס בעסטע פון אינטערי'ן האַרץ אַרויס און לאָזט איהר איבערוויניג, אַזאַ פּוסטקייט, אַזאַ לידיגקייט און אַ געפיהל פון דער שלאַגענקייט, פון הכנעה...

„אַרבייט, האָרעווע, פּראַצעווע ביי טאָג, ביי נאַכט אָהן אַפּרוה, ווער נישט מיר און אַלס כסדר פאַר יענעם, אַלץ פאַר יענעם, גאַרנישט פאַר זיך און זיין כסדר אין דער מדרגה פון'ם הונט, וועלכער ווערט מיט'ן פוס געשטויסען און וועלכער מוז זיך כסדר ווייטער לאַשטשען, ווייל אַ נישט קען איהם דער באַלעבאָס איגנאַנצען פאַרטרייבען"...

„און פונוואַנען האָט זי דען די זיכערקייט, אַז איהר באַלעבאָס, איהר טוביה, וועט מיט איהר נישט אַזוי טאָן? — אָט האָט זי דאָך שוין דערוואוסט זיך, וואָסערע מענש — אַ שפּין דאָס איז, קוים וועט זי נאָר אָנ'אויג צו מאַכען, קוים וועט מען זי נאָר פון שטוב אַרויסנעמען, וועט ער איהר איגנאַנצען אוועקוואַרפען און וועט זיך אַריינבענעמען, אַ צווייטע, אַ פרישען משרת... אַז ער איז געוואוינט, אַז מען זאָל דאָס גאַנצע לעבען פאַר איהם אַרבייטען!..."

און פייגע האָט זיך אָנגעהויבען געוואַלדיג צו בונטעווען, יעדעס אבר אין איהר, סיי קראַנק, סיי געזונד האָט געשריגען מיט קולי־קולות:

— ניין, טוביה, וועסט מיר נישט איינרעדען, ס'אַליגען, טויט איז טויט, איך וויל נישט שטאַרבען! איך וויל לעבען, לעבען אַביסעל נאָך, אָבער לעבען פאַר מיר, אויסשליסליך פאַר מיר!

און טוביהן דערפון זעהר שלעכט געווען:

„לעבען, מהיכי תיתי, אדרבה ואדרבה, אָבער דאָס מיט בונטעווען זיך, דאָס נישט פאַרשטיין, וואָס ער האָט און איהר במשך פון אַזוי פיל שעהן אַריינגערעדט, ווייזט דאָך אויס אַזוינאַך, אַז ער איז נישט קיין גוטער בעל־מסביר, אַז אַ מענש, אַ בר־דעת, ווי עס איז זיין פייגע האָט איהם נישט פאַרשטאַנען, היינט זשע, אויב אַזוי, ווי אַזוי האָט ער געקענט זיין אַ מלמד און דעם גאַנצען לעבען לערנען מיט קינדער און נעמען דערפאַר געצאָהלט? געוואַלד־געשריגען, ער איז דאָך געווען אַ גונב דעת הבריות? — די טאַטעס, וועלכע האָבען איהם זייערע קינדער אין חדר געגעבען, זענען דאָך געווען זיכער, אַז ער איז אַ בעל־מסביר, אַז ער קען געבען צו פאַרשטיין אַ ענין און לסוף לאָזט זיך גאָר אויס, אַז לא הוי דברים מעולם און דאָס גאַנצע געלד, וואָס ער האָט פון זיי גענומען איז גנבה, גזילה, רציחה!...

עס איז טוביהן זייער שלעכט געווען, אַ סך ערגער, ווי עס איז געווען איהר און געוואוינט זייענדיג פון איבעריגאַן צו זוכען שוץ ביי פייגען האָט ער דאָס איצט אויך געטאָן און זיך געבעטען ביי איהר

— פייגע, זאָג דעם אמת, דעם גאַנצען ריינעם אמת, דו האָסט גאַרנישט פאַרשטאַנען פון דעם אַלעם, פון דעם גאַנצען ענין, וואָס איך האָב דיר מסביר געווען?...

— אַזוי האָב איך פאַרשטאַנען, נאָך צו גוט האָב איך פאַרשטאַנען, דו מאָלסט מיר אויס אַ לעכ־קיכל, נאַשוואַרג, קרישטאַלענע פּאַלאַצען און דו מיינסט, אַז אַזוי אַרום וועסטו מיך אָפּנאַרען, צו־רעדען צום טויט, אָבער איך וויל נישט שטאַרבען, דווקא נישט! איך וויל לעבען, לעבען!

און אַזוי פון שמועס צו שמועס איז טוביה דערגאַנגען, וועגען וואָס עס גייט פייגען, אַז עס גייט איהר וועגען איהר ביסעל מצוות, וועלכע זי וויל זיך בשום אופן נישט לאָזען אויסכאַפּען פון איהם, האָט ער אפשר דעם ערשטען מאָל אין לעבען זיך האַרציג צעלאַכט, צעלאַכט זיך איבער דער נאַרישקייט פון אַ יודענע און געטראַכט זיך:

„אָט איז אַ ווייבעריש פאַלק, לעבסט דערמיט דעם גאַנצען לעבען און קענסט בשום־אופן דערמיט נישט קלוג ווערען" און כדי פייגען איגנאַנצען צו בערוהיגען, האָט ער אַריינגערופען דעם ע"שטעך בעסטען יוד פון דער גאַס און זלמן דעם בעלפער און צו זיי געזאָגט:

— רבותי, כשרע יודען, פאַר אייך, פאַר צוויי עדות, וועלכע זענען על פי דין תורה בעגלייבט אַפילו אויף דיני נפשות, אַזוי ווי עס שטייט „על פי שנים עדים יקום דבר, פאַר אייך אין די אויגען, רבותי, זאָג איך זיך אָפּ פון אַלע מצוות וואָס עס האָט געטון פייגע און דעם שכר פאַר זיי שענק איך אוועק פייגען במתנה גמורה, במתנה שלא על מנת להחזיר.

ביי אַנדערע אומשטענדען, וואָלט אַזאַ מין צוזאָג זיכער גענוג געווען פאַר פייגען, איצט אָבער נאָכדעם, ווי זי האָט שוין דעם צוטרוי צו טוביהן אין בכלל צו אַלע מאַנסבילען געהאַט פאַרלוירען, איז איהר ווייניג געווען דאָס בלויזע זאָגען:

— פּיסק־מלאכה! און ווער ווייסט, וואָס ער־פעדרייעניש און קרענקעניש עס וועלען שפּע־טער דערפון זיין און טוביה האָט געמוזט דאָס אַלעס, וואָס ער האָט פאַר די עדות געזאָגט, אָנשריי־בען אויף עברי־טייטש, כדי פייגע זאָל עס מיט אייגענע אויגען איבערלייענען קענען און טוביה האָט זיך געמוזט חתמענען און די עדות האָבען זיך גע־מוזט חתמענען און פאַר'ן אַרויסגיין פון די עדות האָט זי אָנגעזאָגט:

(ווייטער זעה 19־טע זייט)

50=יעהריגער יובל פון אַקאַדעמישען פעראיין אין דאָרפּאַט

פון ד"ר משה וואָלפסאָן

אין עסטלאַנד איז דאַ אַן אַלטע שטאָט טאַרטו, וועלכע מען רופט דאָרפּאַט, אָדער אויף רוסיש — יוריעוו. אין דאָרפּאַט געפינט זיך איינע פון די עלטסטע אוניווערזיטעטען אין אייראָפּע, וועלכע האָט אַמאָל געשמט מיט איהרע בעריהמטע געלעהרטע און האָט צוגעצויגען צו זיך סטודענטען פון גאַנץ אייראָפּע, אַ ריהע וועלט־בעריהמטע געלעהרטע האָבען דאָרט געלערנט און געמאַכט זייערע גרויסע ערפינדונגען. ביז ענדע 19. יאָהרהונדערטס איז די אוניווערזיטעט געווען אַ דייטשע, דאַן האָט די רוסישע רעגירונג פּיסלעכווייז די אוניווערזיטעט רוסיפיצירט און פון דאַן אָן האָט די דאָרפּאַטער הויכשול אָנגעהויבען צו פאַרלירען איהר פריהערדיגען גלאַנץ, נאָר אַזוי ווי אין רוסלאַנד איז בכלל געווען זעהר ווייניג אוניווערזיטעטען, איז נאַטירליך די דאָרפּאַטער אוניווערזיטעט געווען איבערפילט מיט סטודענטען.

פאַר יודען האָט די דאָרפּאַטער אוניווערזיטעט געהאַט אַ ספּעציעלע בעדייטונג, ווייל ווי בעוואוסט זענען פאַר יודען די אוניווערזיטעטען צוטיילט געוואָ־רען לויט די בילדונגס־קרייזען, און יודען פון ווילנער קרייז, וועלכע האָט אַרומגענומען אַ גרויסען טייל פון תחום־המושב האָבען מייסטענס געקאָנט אָנקו־מען נאָר אין דאָרפּאַט, אין די אוניווערזיטעטען פון מאָסקווע און פּעטערבורג, וועלכע האָבען אויך גע־הערט צו דעם קרייז, האָבען געקאָנט אָנקומען נאָר די, וועלכע האָבען געהאַט גאָלדענע מעדאַלען און אַזוי ווי אין פּעטערבורג איז קיין מעדיצינישע פאַ־קולטעט נישט געווען, האָבען כמעט אַלע יודישע סטודענטען פון ווילנער קרייז, וועלכע האָט אַרום־גענומען, כמעט גאַנץ תחום־המושב, געדאַרפט שטו־דירען אין דאָרפּאַט, אַ חוץ דעם זענען אין דאָרפּאַט געווען יודישע סטודענטען פון באַלטישען קאַנט און פון נאָרד־רוסלאַנד, וואָס האָבען געוואָלט שטו־דירען מעדיצין. אַזוי אַרום האָט זיך אין דער קליינער עסטלענדישער שטאָט דאָרפּאַט צוזאַמענגעקליבען אַ שפּאַר ביסעל יודישע יוגענד, וועלכע האָט, אויסער דאָס לערנען, נאַטירליך געהאַט אַ בעדערפעניש אין געזעל־שאַפטליכען לעבען, אין פערוויילונגען און איבערהויפּט דאָס, וואָס עס פעהלט אין דעם קולטור־לעבען פון אַ יונגען מענשען, די שטאָט האָט דאָס אָבער צו נישט געקאָנט געבען, ווייל ערשטענס איז עס געווען אַ קליין שטעטעל און צווייטענס איז די שטאָט איינגאַנצען פרעמד געווען דעם יודישען סטו־דענט, סיי לויט דער שפּראַך, סיי לויט דעם גאַנצען לעבענס־שטייגער.

די דייטשע סטודענטען האָבען געהאַט זייערע אַלטע, אַריסטאָקראַטישע קאָרפּאָראַציעס, און עס האָט גאָר קיין רעדע נישט געקאָנט זיין, אַז אַ יוד זאָל אַהין אַריינקומען, שליסליך זענען די בעציהונגען פון די דייטשע, צו די יודישע סטודענטען אַלעמאָל געווען איינגאַנצען פרעמד.

עס איז דעריבער קיין וואונדער נישט, אַז די יודישע סטודענטען האָבען נאָך אין די אַלטע דייטשע צייטען געמוזט גרינדען אייגענע אָרגאַניזאַציעס, וועל־כע זאָלען אין דער ווייטער, פרעמדער שטאָט זיי גע־בען די מעגליכקייט, ווי עס איז צו לעבען געזעלשאַפט־ליך. מיט 50 יאָהר צוריק האָבען זיך דעריבער אין דאָרפּאַט געבילדעט אַזש 3 יודישע סטודענטען־פער־איינען, פון די דריי פעראיינען זענען 2 בעשטאַנען מייסטענס פון יונגעלייט פון באַלטישען קאַנט און זענען געווען יודישע נאָר לויט זייער אָבשטאַמונג, דער כאַראַקטער זייערער איז געווען זעהר נאָהענט צו די דייטשע קאָרפּאָראַציעס, דער יודישער עלעמענט האָט דאָרט געטראָגען אַ גאַנץ פּאַסיווען כאַראַקטער.

גאַנץ אַנדערש האָט אויסגעזעהן דער דריטער פעראיין, וועלכער עקזיסטירט נאָך ביז היינט און טראָגט דעם נאָמען „אַקאַדעמישער פעראיין פאַר יו־דישער געשיכטע און ליטעראַטור", אין דעם פעראיין האָבען זיך קאָנצענטרירט די אַלע, וועלכע האָבען געהאַט אַן אינטערעס צום יודישען לעבען אין אַלע זיינע פאָרמען און האָבען איבערהויפּט געפיהלט אַ בעדערפעניש אין אַ יודישער סביבה. דער פעראיין איז געגרינדעט געוואָרען דעם 11. פעברואַר 1884, צו זיינע גרינדער געהערען מענשען, וועלכע האָבען שפּעטער געשפּילט אַ גרויסע ראָלע אין יודישען גע־זעלשאַפטליכען לעבען, סיי אַלס פּאָליטיקער, סיי אַלס קולטור־טוער, ווי למשל ד"ר כהן־בערנשטיין פון קישינעוו און שפּעטער פון כאַרקאָוו, ד"ר הינדעס פון וואַרשע און אַנדערע, צווישען זיינע שפּעטערדיגע מיטגלידער געפינען מיר אויך פיל בעריהמטע נעמען, וועלכע האָבען זיך בעוואוסט געמאַכט אין יודישען געזעלשאַפטליכען לעבען.

ווי איך האָב שוין בעמערקט, האָט דער פער־איין געשטעלט זיך די אויפגאַבע, געבען דעם יונ־גען יודישען סטודענט די מעגליכקייט צו שטעהן אין פערבינדונג מיט דעם יודישען לעבען אין דער צייט פון זיין שטודירען אין דאָרפּאַט, צו דעם ציל האָט דער פעראיין אַ רייכע יודישע ביבליאָטעק, עס ווערען אויסגעשריבען יודישע צייטונגען און עס ווערען געהאַלטען רעפעראַטען וועגען פערשידענע פראַגען פון יודישער געשיכטע, ליטעראַטור, קונסט און געזעל־שאַפטליכען לעבען, פערגעסט אויך נישט אַן דער יודישער קונסט און די יודישע לידלעך, וועלכע ווערען דאָרט געזונגען. נאָך די רעפעראַטען, ווערען פונאַנדערגעטראָגען איבער דער גאַנצער וועלט. דער פעראיין האָט דעריבער געהאַט אַ גרויסע נאַציאָנאַלע ווירקונג אויף דער יודישער יוגענד אין דאָרפּאַט.

איך האָב געקענט יונגעלייט פון ווייטע געגענדען איז טיף רוסלאַנד, וועלכע האָבען זיך ערשט אין דעם פעראיין דערוואוסט, אַז עס עקזיסטירט אַ יודיש ליד און האָבען זיך אויסגעלערנט יודיש. נאַטירליך האָט אויך די העברעאישע שפּראַך פאַרנומען אין לע־בען פון פעראיין אַ געהעריגען פּלאַץ.

וואָס שייך פּאָליטישע ריכטונגען, איז דער פעראיין די גאַנצע צייט פון זיין עקזיסטענץ, גע־שטרענג, אַפּאָליטיש און יעדער פּאָליטישע און יודישע ריכטונג האָט געקאָנט האָבען דאָרט איהרע פאַרשטעהער, אָבער דער פעראיין אַליין איז געווען אָפען פאַר יעדערען, וועלכע האָט נאָר געוואָלט עטוואָס געבען, אָדער געניסען פון די אַנדערע וועלכע האָבען געגעבען אויפ'ן געביט פון יודישען, קולטו־רעלען, געזעלשאַפטליכען לעבען.

אַלס אַ פּונקט, וואו עס פלעגען זיך צוזאַמענ־ מען יונגעלייט מיט פערשידענע פּאָליטישע ריכטונ־ און געזעלשאַפטליכע טעמפּעראַמענטען, פלעגט דאָרט נישט אַלעמאָל, אַלץ פאַרקומען אַזוי אידיליש און נישט זעלטען האָבען די שכנים פון פעראיינס־לאָקאַל נישט געקאָנט שלאָפען פון די הויכע דיסקוסיעס, וועל־כע פלעגען זיך דאָרט, שפּעט אין דער נאַכט, לאָז־ הערען. אָבער עפטערס פלעגען זיך, נאָך די שטורמי־ שע דעבאַטען, לאָזען הערען טענער פון יודיש־ פאָלקס־ליד, וועלכע פלעגען ענדליך שלום־מאַכ־ צווישען די צוברענטע צדדים. דעם 24. מערץ ה־ פייערט דער פעראיין זיין 50־יעהריגען יובילעי, די דאָרפּאַטער אוניווערזיטעט האָט שוין יעצט ניש־ פאַר דער יודישער יוגענד. די בעדייטונג וואָס זי ה־ געהאַט פאַר דעם קריג. דאָרפּאַט געהערט יעצט צ־ איינע פון די קליינע מלוכות, וועלכע זענען ענטשט־ נען אויף גרענעצען פון אַמאָליגען רוסלאַנד, די צאָ־ יודישע סטודענטען איז דאָרט פיל קלענער ווי אַמ־ דער אַקאַדעמישער פעראיין מיט זיין נאַציאָנאַל־ יודישען גייסט, האָט דאָך איבערגעלעבט אַלע שטור־ פון דער געשיכטע און איז נאָך יעצט אויך אַ צענ־ פון יודישען לעבען, זיינע פריינד און געוועזענע מי־ גלידער, וועלכע זענען צושפּרייט אויף דער גאַנצ־ וועלט, קענען לייהער נישט אָנטהיילנעמען די איינלאַד־ און קומען צו דער יובל־פייערונג, אָבער די הערצ־ זייערע זענען דאָרט ביי זייערע יונגע חברים, בעהעפטען זיך מיט זיי אין דעם וואונש, אַז ד־ דאָרטיגער אַקאַדעמישער פעראיין, זאָל נישט אויפ־ הערען צו דערוואַרמען די הערצער פון יודיש־ יוגענד אויפ'ן וועג פון יודישען רענעסאַנס.

פּיניעלע מזיק
גיט לשון

צו וויי גיפעלט ענק, יאטעו, דועס פּיקל ארבעט מיט'ן וועט? צ'ווייסט בארדישפיג, אז דוס אבן גימאכט אינדוועדע יאטן פון שמולן געסל? יא, יא, דוס אב איך, פּיניעלע, אויב־גיסטרויעט — אלעווא זאל איך אזוי לעבן, ווי דוס אב איך גימאכט!

באב אזיליק גיקריגן א בורע פון פאליקסבלאט אבער דוס ארט מיך ניש—איך אב דוס גיטין. ביש פאר ענעם וועט באר פאר אנדערע ווערצלאט — פאט־קודניאקעס, און זאלן זיי זעצן, סארע מיפולע זיי עלן האבן, אז זיי עלן אעסציען די קאפיטיס.

וואס סארע שווארץ יאר איז אף זיי, אף די ווערצלאט אבן ניש וואס צי טון, מאכן זיי לעקטגמיסיעס. ס'גישפעלט זיי ניש אנדערש, באר זי־גורי געב זיי, אנדערש זעבען זיי ניש גיוואוינט באר ז'גורי — א פאמישאף קען מע ענק געבען ז'גורי, נישט קא געלד!

גאנצע קבאקערס זענע זיי, אז זיי אבע קאמיבי־אזש מיט קימארניקעס — ווארפען זיי. וואס סארע גיווארפעניש איז אף ענק, וואס? אז צעט מערטשים קריגן ס'גידוכים, עט עס ענק ווארפן.

הערץ, ווערצלאט, וואס איך פּיניעלע מזיק זאג ענק: זיצט אפ, זוג איך ענק, מיט גיטן, טאמער ניש שווער איך ענק באַ די ציציס, אז אויב צעט פיטמאכן אנ'אויג על איך ענק מאכן א קיבץ אז צעט האבן צי זיבגען און צי זוגן, גידענקט וואס פּיניעלע זאגט ענק, און אז פּיניעלע זוגט האלט ער וואריט.

איהם קומט טאקע די נאבעל־פרעמיע

— איהר הערט, פאניע פלאטפוס, מיר קומט די נאבעל־פרעמיע פאר שלום.

— ווי אזוי?

— ווייל איך האב נישט חתונה געהאט, און וועל נישט חתונה האבען.

סוף קארנאוואל

אויפ'ן פיש־מארק שמועסען צוויי יודענעס.

— זי ווייסען, פרוי האלצפרעטעל, אויפ'ן היי־יעהריגען ווינטער האב איך מיך נישט צו בעקלאגען, כ'האב אויסגעגעבען צוויי טעכטער.

— איך האב געהאט א שלעכטערען ווינטער: מיר זענען דריי אויסגעגעבענע טעכטער צוריקגעקו־מען אהיים חזרה.

פערלוירען דעם צוטרוי
דער יושר פון לאדזער גבירים

דער גביר ב. האט זיינעם אנ'ארימען ברידער געבארגט 10 זלאטעס. דער ברודער האט צוגעזאגט אין דריי טעג ארום אפצוגעבען דעם חוב, דער גביר איז געווען זיכער, אז דאס געלד איז פערפאלען. דער ארימער ברודער האט אבער געהאלטען ווארט: אין דריי טעג ארום האט ער איהם אפגעגעבען די 10 זל.

אין עטליכע חדשים ארום, איז דער ארימער ברודער ווידער געקומען בעטען 10 זל.

— ניין, דאס מאל וועל איך דיר נישט בארגען, איינמאל האב איך מיך אין דיר ענטוישט — איצט ווייס עס זיך דיר נישט איינגעבען.

דער ערגסטער חסרון
אונטערגעהערטער שמועס

— איך האב מורא, אז מיין טאכטער וועט בלייבן פערזיצען.

— פארוואס?

— ווייל זי איז אן אלטע מויד.

— דאס שאט נישט.

— און מיאוס ווי די נאכט.

— דאס איז אויך נישט קיין חסרון..

— און א שטיק שלאק — א גיפטיגע שלאנג.

— דאס איז נאר'ישקייטען.

— און זי האט נישט קיין געלד.

— יא, זי וועט שוין שטארבען א מויד.

דאקטוירים צווישען זיך

—ווי גייט אייך די פראקטיקע, קאלעגע? קומען צו אייך מעהר פאציענטען?

— אך, זייט די קהלה האט ביליגער געמאכט די פרייזען פון די קרקעות, לויגט זיך די פאציענטען בעסער צו שטארבען ווי זיך צו קורירען.

היינטיגע יוגענד

ער (צו א מיידעל אויפ'ן דאנסינג): קענען זי דעם „סוחר פון ווענעדיג"?

זי: דעם סוחר פון ווענעדיג?.. ניין, איך קען דעם סוחר פון ביאליסטאק — א מאראווע ליט וואק!

ער בעשטעלט דעם נומער 115-11

גאסט (צום קעלנער אין א היגען נאכט־לאקאל): פאניע אבער גיט מיר נאך א וויבער שניצעל, גלייכ־צייטיג גיב איך אייך איבער דעם נומער טעלעפאן 115-11.

קעלנער: וואס איז דאס פאר א נומער?!

גאסט: פון דער נאכט־פאנאטאוויע ביי „ליבת אין הצדק".

א קרבן פון דער מעדיצין
געשפרעך צווישען בעטלערס ביי דער אלטשטעטישער שוהל

ערשטער בעטלער: אוי, די דאקטוירים! זיי האבען דאך מיך אומגליקליך געמאכט אויפ'ן גאנצען לעבען.

צווייטער: וואס האבען דיר די דאקטוירים אזעלכעס געטון?

ער שטער: יאהרען־לאנג בין איך געווען בלינד און האב געהאט פרנסה בריוח, זענען געקומען די דאקטוירים און האבען מיך געמאכט זעהענדיג — ווי אזוי וועל איך איצט האבען פרנסה—אומגליקליך האבען זיי מיך געמאכט, די דאקטוירים!..

אזא אומגליק

— דו האסט געהערט, העניעק, פון מ'ין אומ־גליק? איך האב נעכטען מאנעווירט מיטן רעוואל־ווער און דערנעבען איז געשאסען מיין שוויגער.

— נו, דו האסט געטראפען דער שוויגער?

— כ'האב געטראפען אין האר דערנעבען.

אז א ווייב איז קארג

די פרוי קאנדעלצוקער איז זעהר א קארגע, דעם היינטיגען ווינטער איז איהר מאן ערנסט קראנק געווען, איידער זי איז אוועק אין דער אפטייק נאך די מעדיצין, האט זי געזאגט צום חולה:

— מנשה, אז דו וועסט פיהלען, אז דו געהסט שטארבען, זאלסטו נישט פערגעסען, אויסצולעשען די לאמפ.

פארוואס ער וויינט!

— פון וואנען קומסטו עס מיט אזעלכע פער־וויינטע אויגען?

— פון דענטיסט.

— וויפיל האט ער דיר ארויסגענומען?

— 20 זלאטעס.

אבי נאר מיט א לאמטערן

ווייב: שעהן נחת האב איך פון דיר. מ'האט מיר דערצעהלט, אז די מארגאנגענע נאכט ביזטו אהיימגעקומען טויט־שכור, און אז דו האסט דיך ארומגעכאפט מיט א לאמטערן.

מאן: נו וואס איז? אויך א לאמטערן ביזט אויך זאזדראסנע?

א יונגע און רעדט ווי אנ'אלטע

לעהרער (צו זיין 15 יעהריגער שילע־רין): הער, העלא, דו קענסט גארנישט. דו מאכסט נישט די לעקציעס. קום מארגען 5 נאכמיטאג נאך די לעקציעס צו מיר אהיים וועל איך דיך נאך אמאל אויסהערען.

שילערין: 5 אזייגער איז די לעהרערין נישטא אין דער היים?

א טיכטיגער רייזענדער
וואס קען זיין בעל־הבית

א היגער פאבריקאנט האט חתונה געמאכט א טאכטער. צו דער חתונה זענען געווען פערבעטען אלע אנגעשטעלטע און רייזענדער מיט די פאמיליעס.

זענען טאקע אלע געקומען מיט די פרויען און קינדער, א חוץ איין רייזענדער איז געקומען אליין, אהן דער פרוי און קינדער.

— פאניע איזעליאן, פרעגט דער דירעקטאר דעם רייזענדער—פארוואס זענט איהר געקומען אהן אייער בני־הבית?

— כ'וועל אייך ערקלערען — האט ה' איזעלי־אן געזאגט צום דירעקטאר — איך האב 6 קינדער, איז אז דער שעף וועט זעהען מיין כליאסטעווע, וועט ער מיינען, אז איך פערנאכלעסיג מיין ארבייט...

דער קונדס

הומאר ● סאטירע ●

● צוזאמענגעשטעלט פון אב—נעק

ביילאגע צום „נייעם פאלקסבלאט" נומער 47 — פרייטאג, דעם 23 פעברואר 1934

דאס ווירקזאמסטע מיטעל

אפצוזאגען זיך פון בעלי־חובות...

פאליטיק פון וואך

א טראגישער טויט, האט אין דער הינטערגרונט זיך אריינגעצויגען אין דער פאליטיק — דאס מיינט מען דעם טויט פון בעלגישען קעניג אלבערט.

געהערט א מעשה מיט א קעניג, וועלכער האט זיך געלאזען, איינער אליין, אויף א שפאציר אין די באסט־שטעהן, צווישען בערג און סקאלעס און דארט אין דער איינזאמקייט, געפונען דעם טויט.

מיר, דיפלאמאטען, דארפען אייגענטליך אויך עפעס זאגען וועגען דער דאזיגער טראגישער מעשה מיט דעם קעניג, נאר גאר זאג, אז עס איז א כמעשת צווישען בערג און סקאלעס, שוא, שטיל איז דארט געווען, ווען דער קעניג האט זיך אפגעשיידט פון דער לעבעדיגער פאליטיק־וועלט.

דערווייל מוזען מיר אויך שווייגען, דיפלאמאטיש שווייגען; דערווייל מוזען מיר ארויסווייזען טרויער, א קעניג, א טויטער קעניג האט מיט'ן טויט זיך בעהאפטען און מיר שטעהן ביי א פרישען, קעניגליכען קבר.

נאך דער קבורה האט דאס ערשטע הארט די פראנצויזישע דיפלאמאטיע. קעניג אלבערט איז געווען די שוץ־וואנד פון פראנקרייכס פאליטיק.

נאך פראנקרייך, וועלען מיר אויך עפעס האבען צו זאגען.

אוי, אמעריקא!

ניו־יארקער דענטיסט (צום פאציענט): איך וועל אייך פלאמבירען דעם צאהן מיט פאפיר.

פאציענט: פארוואס עפעס מיט פאפיר?

דענטיסט: דאס איז די נייעסטע אמעריקאנער מעטאדע — פאפיר אנשטאט געלד!

אויב דער דלות וועט נישט בעקומען קיין עקסמיסיע
בילדלעך איז דער נאהענטער צוקונפט

אויב דער קריזיס וועט ווייטער אנהאלטען, ווער־לען מיר אין דער נאהענטער צוקונפט זעהען אזעלכע בילדלעך:

ביים קצב:

— די מאדאם האט אייך געשיקט דעם 6 לאמפ־גען ראדיא־אפאראט, איהר זאלט דערפאר געבען א קילא לעבער.

אין אדוואקאט סקארבאווי:

— כאניע באטשעלביקו, כ'בין מסכים אויף דעם געשאצטען פאדאטיק אבראטאווא פאר'ן יאהר 1934 צוגעמט צו א קאנטא די ביי־מאשין, דעם חנוכה־לייכ־טער, מיין ווייב'ס פוטער־מאנטעל און די צוקער־ביקס.

— נאט, כ'וועל עס ביי אייך צונעמען, און וואס וועט זיין מיט די פראצענטער?

— די פראצענטער וועל איך אייך זיכערען מיט'ן „אקט־קופנא“ פון מיין פאמיליען־קבר, וואס כ'האב געקויפט אין דער גמינע.

פון עסטרייכישען פראנט
אפיציעלער קאמוניקאט פון וויען

אין א הויז אין פלאריסדארף האבען זיך פער־בארריקאדירט די שוצבונדיסטען, אונזער בראווע אר־טילעריע האט מיט עטליכע טרעפליכע שאסען דאס הויז גלייכגעמאכט מיט דער ערד, פון הויז איז קיין זכר נישט געבליבען. דער ערשטער איז אין דעם הויז אריין דער בראווער וויצע־קאנצלער פיי, די היימווער האבען בעוואונדערט זעם וויצע־קאנצ לער'ס העלדישקייט.

אין „טאבארין“

ער (צו זיין פארטנערקע ביים טאנץ): כ'בין דיר גרייט צו געבען אלץ וואס דו ווילסט.

זי: אויב אזוי גיב מיר א מאן.

בילינער אויספערקויף

פאר א קאנפעקציע־געשעפט העגגט א שילד מיט אן אויפשריפט: „1000 אויבער־העמדער צו בילינע פרייזען“. ביים פענסטער שטעהען צוויי יודען, זאגט איינער צום אנדערען: דו ווייסט, הענער, די אינהאבער פון דעם געשעפט מוז געהען פליטה.

— פארוואס? האט דער צווייטער געפרעגט.

— ווייל נאך יעדען פערקויפטען העמד, וועט ער מוזען איבערמאהלען די שילד 998, 997 א. א. ו.

אז מ'שמירט...

אויף מאנכע שאצער'ס זאגט מען, אז זיי אר־בייטען ווי מאשינען.

ווארום, אז א מאשין זאל גוט געהן, מוז מען שמירען...

שלמה־יונה יאכעט'ס ווערט א פאבריקאנט!...

(לאדזעריש) ● פון לייב פיינגאלד

אז שלמה־יונה יאכעט'ס האט מיט מזל חתונה געהאט און בעקומען א עשירות פון צעהן טויזענד זלאטעס במזומנים בתורת נדן, האט ער תיכף בעשלאסען אנצוהויבען זארגען וועגען א תכלית, וועגען פרנסה. עפעס איז עס דאך אויסגעמישט קיין שפילעכל: א ווייב מוז מען מפרנס זיין און געבען היינה און עליין — לעבט מען דאך נישט פון פלעפעס. וואס אמת, האט ער גראד געהאט חשק צו פיהרען זיין מאמעס מסחר מיט פליגען־פאפיר, פערדינט מען די־ביי גאנצע הונדערט פראצענט און אפשר נאך א שמיצעל דריבער, אבער דאס האט נישט אויסגעקומען ביי זיין ווייב באשאלע תחי', זי באשאלע האלט'לחלוטין נישט פון קיין מסחר, נאר אזוי ווי זיין ווייבעל האלט פון פאבריקאציע האט ער בעשלאסען צו פאב־ריצירען. ס'איז נאר א פראגע, וואס צו פאבריצירען, אז ר'וועט דאך נישט געהן זיין קיין בהמה און גלאט נאכמאכען, קאנקורירען מיט „ווידזעוו“ אדער „זשי־ראַרדוב“...

איז שלמה יונה געפאלען אויף א המצאה, אויף א גאונישען אויפטו: היות, ווי פוילען איז א מדינה פון איבער דרייסיג מיליאנען מענשען, וואלט געווען א שכל הישר צו פאבריצירען שניפס־טיכלעך, נאז־טיכלעך, ווארום, דרייסיג מיליאנען מענשען האט מען א קימאלך פון דרייסיג מיליאנען נעז, און ווי עריך אז יעדער נאז כאפט נישט אמאל א קאטער... איז אן נישט קיין קאטער, אזוי איז א פראסטען מיטוואך דארף מען אודאי אויך שנייצען די נאז וואס ניין? און אז מ'האט טיכלעך, פערלירט מען אביסעל, גאביסעל ווערען קאליע, צוריבען אין דער וועש פון כלאריק... איז עס דאך א ריזען פאבריקאציע! און הערסט, פאצעטען דארפען אויך טיכלעך אין די טעשלעך פון די מארינארקעס און חתנים מיט כלות דארפען אויך טיכלעך צו פער־שטעלען די אויגען פאר דער חופה... האט אבער די פאבריקאציע נישט נושא חן געווען אין זיין שווערס אויגען.

דער שווער בעהויפטעט אז ס'איז לכתחילה א טעות די גאנצע מעשה: קיינער אויכעט די חברה פאצעטען מיט דעם ביסעלע חתנים יכלות דארפען אבסאלוט נישט קיין טיכעל. ווארים אז מ'האט שוין יא א קאטער, רייבט מען זיך גיט אויס די נאז מיט די ארבעל, איז מען א מפונק, ווייל מען באמת זיין א פיינער מענש געהט מען אוועק אין א ווינקעל און מ'שנייצט אויס די נאז, געהט עס נישט — העלפט מען זיך אונטער מיט די פינגער... אלא א יודענע, האט נאך אנ'עצות: זי שנייצט אריין אין פארטוך אריין, אז נישט, — צו וואס טראגט א יודענע א לאנג פארטוך?

מילא, אז דער שווער גיט אזוי צו פערשטיין און האלט נישט פון דער פאבריקאציע — איז נישט! האט שלמה יונה גארנישט קיין שלעכט קעפיל, איז ער געפאלען נאך אויף א בעסערע המצאה: מעו־וועט פאבריצירען זאקען. גאר פשוט: מפי דרך הטבע, האט יעדער מענש צוויי פיס, דארף מען טאקע זאקען דאפעלט, ווי נאז־טיכלעך, יואי א מענש האט סך־הכל איין נאז, און אויב זאקען פערלירט מען נישט און זיי ווערען זעלטען צוהאקט אין די וועש — האט עס אבער א מעלה, וואס דאס טראגט מען אין פיל נארבען, לויט דער קאליט פון דער הלבשה,

איז אבער א פרישע צרה, וואס דאס געפעהלט באין אופן נישט זיין ווייבעל, וועלכע איז א מאדערנע פרוי, האלט זי, אז קיינער טראגט נישט אין די הייגי־ניגע צייטען קיין זאקען, ס'איז נישט סמארטמעניש, אז אפילו אין ווינטער טראגט מען שקארפעטקעס, מען געהט „אפען־פיסיק“, ווייל ס'איז געזונט, דאס הארטעוועט... אלא, טאמער געהט נאך איהר מאמע און די באבע יא, זאקען — לוינט דאך נישט פאר זיי זיך צו פערליגען א פאבריק, פון מאנסבילען אין דאך שוין אבגערעדט, זיי דארפען עס זיכער נישט, זיי זענען יוצא מיט אביצעס...

האט טאקע שלמה יונה געמוזט רעזיגנירען פון דער פאבריקאציע, וואר יעט עס זיך איינשטעלען צו פאבריצירען געגען דעם ווייבס ווילען?

אבער נישט געזארגט, שלמה יונה איז דאך עפעס יאכעטילס א זוהן, איז ער ברוך השם פעהיג אויסצוגעפינען נאך א פאבריקאציע אויך און טאקי אזוי: וועט מען פאבריצירען הענטשקעס, וואס האבען דיזעלבע מעלות, וואס זאקען, ווייל א מענש האט פשוט צוויי הענט און דאס טראגט מען אויך לויט דער קאליר פון דער הלבשה.

און זעהט איהר, דאס איז טאקע וואויל געפעלען סיי דעם שווער און סיי זיין באשאלען, הענטשקעס איז באמת א פיינע פאבריקאציע און אפשר אויך א ראקפעלערישע צוקונפט... ס'איז נאר א שטיקעלע צרה מיט די פאצעטען, וואס האבען א טבע צו בע־גריסען, צו געבען שלום מיט די האנד, מילא געהן זיי אהין א הענטשקע און טראגען בלויז אין הענט־קע אויף דער לינקער האנד?

שבת הגדול און קורצער פרייטאג

קורצער פרייטאג: וואס הערט זיך עפעס, פאניע שבת הגדול?

שבת הגדול: ווי אויף א קאטארינקע.

קורצער פרייטאג: וואס הייסט דאס?

שבת הגדול: אזוי לאנג ווי מ'דרעהט, הערט זיך נישט שלעכט!..

קורצער פרייטאג: און איך קען מיך אויך נישט בעקלאגען — איך בין אנ'ערפינדער.

שבת הגדול: אויב אזוי, וואלט איהר אפשר גע־קענט ערפינדען א זשיראנט, וואס זאל מיר וועלען זשירירען א וועקסעלע?

וואס איז א וועקסעל!
לאדזער „סאלידע“ פירמעס

קלאגט זיך א יוד:

אוי, די פלייטעס! זענען עס היינט אין לאדז צאהלערס! דער בעסטער צאהלער צאהלט הייגט... מארגען.

נעכטען קום איך צו מיינעם א בעל־חוב מיט א פראטעסט, הייסט ער מיך צו געהען צ דער דינסט.

— פרעג איך איהם: פאניע באנקראטאלסקי, וואס עפעס צו דער דינסט?

— ווייל זי הייצט גראד דעם אויוון — האט ער געענטפערט.

אין סוחרים־פעראיין

— זאגט מיר פאניע קאנדעלצוקער, ווער איז הייגט בעסער: דעם לעבעדיגען, צי דעם טויטען?

— דעם טויטען.

— פארוואס?

— ווייל די איזבא סקארבאווא שיקט נישט אויף יענער וועלט קיין „גאקאזען“.

הײנטיגע געשעפטען

קליענט (צום אדוואקאט): פאניע מעצענאשע, כ'בין אנגעקלאגט אין געריכט פאר ארויסציהען פון א פרעמדער קעשענע 100 זל. וויפיל וועט איהר ווער־לען פאר דער ספראווע?

אדוואקט: 150 זל.

קליענט: וועל איך דאך נאך מוזען צולעגען 50 זל. צו דעם געשעפט.

„סוואי דא סוועגא“

— זאג מיר, יונה, פארוואס בענוצען דאקטוירים ביים שרייבען רעצעפטען לאטייניש?

— ווייל דאס איז א טויטע שפראך

וואר־קלאנגען
פון גראף קארי

קעניג אלבערט איז געשטארבען
יא רבותי, ס'איז א שאר,
ס'איז געווען א מלך־חסד
פול מיט ליבע און גענאד

איז א וועלט פון היטלעריזם
וואו ביים רודער שטעהט דער קאט
איז געוועזען קעניג אלבערט
גאר א גרויסער דעמאקראט...

פאפען ווענדט זיך צו די יודען
דארטען פונם סאר־געביט,
שטימען זאלען זיי פאר דייטשלאנד
אין דער צייט פון פלעביסציט...

— קיעדי בידא, טא דא זשידא
ס'איז מקוים איצט דער טייטש,
אט אזא „זשידאווסקע חוצפה“
קען מען טרעפען נאר ביים דייטש...

אויך פון אונזער שטאט, רבותי,
איז כדאי אצינד צו שרייבען.
500 יודישע שול־קינדער
וועלען איצט אהן עסען בלייבען...

ס'קען די יודישע קהלה
מעהר נישט שפייזען זיי, א פנים,
ווייל זי מוז דאך אנגאזשירען
שפאגעל נייענקע רבנים...

איי ר' לייבעל, איי ר' לייבעל,
הערט גראף קאלי וואס ער רעדט
זוכט אוים אנדערע פאזיציעס
איינצוקארגען דעם בודזשעט...

דער קאפ און דער מאגען
איציק מאנגער ביי א גלעזעל משקה

דער דיכטער יצחק מאנגער זיצט אין א ביר ביי א לעדיג גלעזעל און רעדט צו זיך:

— זאל איך טרינקען נאך א גלעזעל צי ניין?

דער קאפ — זאגט ניין. דער מאגען — זאגט יא!

הם... דער קאפ איז קלוג, דער מאגען איז נאריש. דער קלוגער דארף אבער אפטרעטען דעם נאר...

— פאניע אבער, דערלאנגט א גלעזעל משקה!

דעם אייגענעם קאפ מעג מען!
פון די ראבינאט־מעשה'לעך

רב (צו א פרוי): וואס טוט זיך מיט דיר, יודע־נע? אזוי טראקטירט מען א מאן?

יודענע: וואס האב איך איהם דען געטון?

רב: וואס הייסט? איהר פרעגט נאך? איהר שעמט און צודראפעט און צוקאליעטשעט א מאן דאס פנים אוי דעם קאפ? ווי אזוי האט איהר געהאט די חוצפה געגען דעם קאפ פון דער משפחה? זענט איהר איהר אייגענעם קאפ?

יודענע: איך פרעג אייך רבי, פון ווען אן, טאר מען זיך נישט צודראפען דעם אייגענעם קאפ?

פאר אונזערע קינדער

וועכענטליכע ביילאגע פון „נייעם פאלקסבלאט"

יאסעלע

פון ת. י. פארבער

— ברוט שוין יאסעלע זעקס יאהר אלט,
דארפסט אין שול געהן אלס באלד!

זאגט די מאמע און פוצט איהם אויס,
בעגלייט איהם ליב פון שטוב ארויס;

זאגט איהם אָן זיך אויפפיהרען גוט
(ווי אַ געטרייע מאמע טוט).

— מעגסט שוין, מאמעניו, רוהיג זיין:
איך וועל דער בעסטער שילער זיין!

באר ווען ער איז שוין אויף זיין אָרט,
פערגעסט ער גלייך און זיין ווארט...

גיט אויף דער באנק אַ שרייב, אַ קריץ;
ברעכט פונים בלייער אַב דעם שפיץ...

גיט דעם חבר אַ ריס, אַ ציה;
מאכט ווי אַ פויגעל: — פיר־פיר־פי!

זאגט דער לעהרער אין גוטען מוט:
— פיהרסט זיך יאסעלע אויף נישט גוט!

הערט ער יאסעלע, הער'ט זיך איין
און ער ענטפער'ט: ס'קען נישט זיין!..

לאכט דער לעהרער: אַ שעהנער שפאס!
צולאכט זיך שוין דער גאנצער קלאס.

ווען ער איז ווידער שוין אין הויז,
בעטט די מאמע און פארשט איהם אויס:

— סיקערער יאסעלע, זאג מיר זאג!
ווי איז געווען דער ערשטער טאג?

ענטפערט יאסעלע: אָהן אַ שפאס...
איך בין דער בעסטער פונ'ם קלאס!

———:00:———

קינדערלעך און פייגעלעך

פון אליעזר שינדלער.

איז דרויסען א פראסט,
אַ קעלט און אַ שטורעם,
פליהען דארט פייגעלעך
באקעט און ארעם...

דארפען דאס קינדערלעך
שטענדיג געדענקען —
און קרישעלעך ברויט
פאר די פייגעלעך שענקען.

די האק און די זעג

צוויי פויערים זענען געגאנגען אין וואלד באַך האַלץ. איינער האט גענומען א האק, און דער צווייטער — אַ זעג. האבען זיי אויסגעקליבען א בוים און גע־נומען אַמפּערן זיך. איינער זאגט: דעם בוים דאַרף מען אַראָפּהאַקען, און דער צווייטער זאגט: ניין, מען דאַרף איהם אַראָפּזעגען.

רופט זיך אָן צו זיי א דריטער פויער: „איך וועל אייך באַלד איבערבעטען: אויב די האַק איז שאַרף, איז בעסער צו האַקען, באַר אויב די זעג איז נאָך שאַרפער, איז בעסער צו זעגען". ער האט גע־נומען די האַק און געפרובט האַקען דעם בוים. אַבער די האַק איז געווען אַזוי טעמפּ, אַז מען האט מיט איהר אינגאנצען נישט געקענט האַקען.

האט ער גענומען די זעג: די זעג איז געווען אַ שלעכטע און האט אינגאנצען נישט געשניטען. דאַן האט ער געזאָגט: „וואַרט צו, קריגט זיך נישט: די האַק האַקט נישט און די זעג זעגט נישט. שאַרפט פריהער אָן די האַק און מאַכט צורעכט די זעג, וועט איהר שפּעטער צייט האבען צו קריגען זיך". אַבער די פויערים זענען נאָך מעהר איינער אויפ'ן צווייטען אין כעס געוואָרען פאַר וואָס איז ביי דעם די האַק נישט שאַרף און ביי יענעם די זעג טעמפּ, און זיי האבען זיך אָנגעהויבען צו שלאָגען.

די הינט און דער קוכער

אַ קוכער האט געקאָכט מיטאג: ביים טיר פון קיך זענען געלעגען הינט. דער קוכער האט געקוילעט אַ קעלבעל און אַרויסגעוואָרפען די געדערים אויפ'ן הויף. האבען די הינט געכאַפּט די געדערים, אויפגע־געסען און האבען געזאָגט: „אַ גוטער קוכער: קאָכט גוט".

אַ ביסעל שפּעטער האט דער קוכער גענומען רייניגען אַרבעס, רעטעך, און ציבעלע און האט אַרויס געוואָרפען אויפ'ן הויף די שאָלעכץ. האבען זיך די הינט א וואַרף געטאָן אויף דער שאָלעכץ, אַבער באַלד א דריי געטאָן מיט די נעזער און האבען גע־זאָגט: „קאַליע געוואָרען אונזער קוכער: פריהער גוט געקאָכט, און איצט טויג ער שוין אויף גאָרנישט".

דער קוכער האט זיך נישט צוגעהערט צו זיי, און האט געקאָכט, ווי ער פערשטייט. דעם מיטאג האבען געגעסען און געלויבט די בעלי־הבתים, און נישט די הינט.

דער לאנגער שטרוי

— „אַבראַמעק, כאַפּ אַריין אַ פּאָר שטיקער קוילען פון קעמערל, אַ — נישט גייט מיר גלייך אויס דאָס פייער", — זאגט די מאמע.

— יאָ, איך גיי, מאַמעשי, — ענטפערט אַב־ראַמעק און גייט פאַמעלעך אַרויס פון דער טיר.

ער גייט נישט גערן, ווייל עס איז אָוונד, עס איז שוין טונקעל, און דאָס קעמערל אונזער'ס איז אויפ'ן בוידעם. אַבער קיינער האט נישט בעמערקט אַז ער איז נישט צופרידען.

די טרעפּ אַרויף זענען שוין טונקעל און אין קעמערל, וואו עס ליגט דער הויפען קוילען, איז שוין גאָר פינסטער. אַבראַמעק מאַכט זיך האַרץ, און זינגט אַ לידעל, ווי הויך ער קען נאָר:

דער ווינטער געקומען,
דער שניי שיט און שיט.
מיר זיצען אין צימער
און זינגען אַ ליד....

מוטיג גייט ער צו צום הויפען קוילען, ער נעהמט איינס, צוויי, דריי, פיר שטיקער קוילען און וויל שוין מיט זיי אַראָפּגיין, מיט אַמאָל בע־קומט ער גרויס פחד, ווייל ער הער'ט, אַז הינטער איהם מאַכט עמעס עמיצער שטיל'ע'הייט: ס־ס־ס!

דאָס האַרץ קלאַפּט איהם, און פאַר שרעק קאָן ער מעהר קיין קלאַנג נישט אַרויסברענגען.

מיט אַ פנים, ווייס ווי קרייד, קומט ער אַריין אין שטוב.

— „קינדעניו, — רופט אויס די מוטער, — וואָס איז מיט דיר? קוקט, ווי ער זעהט אויס!"

— „עמיצער איז מיר נאָכגעגאַנגען" — ענט־פערט ער. און אַז ער לאָזט זיך צום אויווען מיט די קוילען, הערט ער אויך דאָ אין שטוב: ס־ס־ס! ס־ס־ס!

אַבער עס איז גאָרנישט געווען צו זעהן.

ער מאַכט נאָך אַ שריט פאַראויס — און בעמערקט, אַז דאָס מאַכט „ס־ס־ס! ס־ס־ס!" גאָר אַ לאַנגער שטרוי, וואָס ער האט פערשלעפּט מיט זיך פון קאַמער. דער שטרוי האט זיך נאָכגעשלעפּט די גאַנצע צייט הינטער איהם.

פראגעס און ענטפערס

— אַ גראָבע מאַמע,
אַ רויטער טאַטע,
אַ הויכער זוהן,
אַ משוגענע טאָכטער
אַ קוימען, אַ פייער, אַ רויך, אַ ווינט.

* * *

— מאַן און ווייב,
קורץ און לאַנג,
שוואַרץ און ווייס,
ווער זענען זיי?

— די דריי פאַר העניתים: צום גדליה, און תענית אסתר, עשרה בטבת און שבעה עשר בתמוז, ט' באב און יום כפור.

* * *

— גרין ווי גראָז,
נאָך נישט דאָס;
רויט ווי בלוט —
נאָך נישט גוט;
שוואַרץ ווי קויל —
אַ, דאָס איז וואויל
— אַ קערש.

* * *

— זיצט אַ צווייפוס
אויף אַ דרייפוס;
האַלט אַן איינפוס
קומט דאָן אַ פירפוס;
לויפט דער צווייפוס
יאָגט דעם פירפוס
פאַלט דער דרייפוס.

— זיצט אַ שוסטער אויף אַ דרייפיסיגע בענ־קעל און האַלט אַ שיך, קומט אַ הונט און כאַפּט אַרויס דעם שיך, לויפט דער שוסטער יאָגען דעם הונט, פאַלט דערווייל דאָס בענקעל.

* * *

— צוויי ברידער זיצען אויף איין בוים און זעהען זיך נישט.
— צוויי אויגען.

* * *

— פיר ברידער
טראָגען איין היטעל.
— אַ טיש.

* * *

— הונדערטער ברידער אָהן אַ מאַמען
שטעהען געבונדען אַלע צוזאַמען.
— אַ בעזים.

* * *

— פיר פריילינס יאָגען זיך
און קענען זיך נישט דעריאָגען.
— פיער רעדער.

א בעריהמטער יודישער ראמאן

א. מאפו'ס „אהבת ציון"

— 6 —

די ארבייט ווערט פארשנעזעצט

און נאָך דעמזעלבען אָוונד איז אין אַ פער־פערוואָרפענעם ווינקעל אָפּגעהאַלטען געוואָרען אַ בעראַטונג. וואו עס האבען זיך בעטייליגט די דייגע־שאַפט פון אַמנון און תמר, די צוויי מענשען וואָס האַבען בעגלייטעט די מכשפות אַרום ירושלים, עוריקס און זמרי. און עוריקם'ס פערוואַלטער אויך. דאָ איז אויסגעאַרבייט געוואָרען אַ געניוער פּלאַן פון דער אַרבייט, וואָס זאָל געטון ווערען כדי נישט צו דער־לאָזען אַז אַמנון און תמר זאָלען חתונה האבען.

און שוין פון דעם קומענדיגען פריהמאָרגען האָט זיך די אַרבייט געדאַרפט אָנהויבען, און זי האט זיך אויך אָנגעהויבען.

אַ ליכטיגער, זוניגער פריהמאָרגען איז דער אָב דערער געווען, אַ פרעהליכע און אַ זינגענדיגע איז תמר געזעסען און צוגעגרייט אַ מתנה פאַר איהר חתן צום נאָהענטען חתונה־טאָג.

איז אַריינגעקומען איהר דינסט מיט אַ זיפץ און מיט אַ פרום פנים און האט צו תמר'ן אַזוי געזאָגט:

— מענשען פרעהען זיך און ווייסען נישט וואָס הינטער זייער רוקען טוט זיך. שוין דריי נעכט נאָכאַנאַנד הער איך, ווי אַ ראָב קראַקעט אויף אונ־זער דאַך, און עס איז נישט אומזיסט, און אפשר בעווייזט עס דאָסזעלבע וואָס אמנונס דינער האט מיר דערציילט וועגען אמנונס נאַכט־לעבען...

— אַמנון'ס נאַכט־לעבען? — האט תמר אַ צוּ שראָקענע געפרעגט.

— יאָ, האַיינטע; יענער האט מיר דערציילט אַז אַמנון פערקעהרט מיט מכשפות. דאָס איז אַ מאַמע מיט אַ טאָכטער, און אמנונ'ס קנעכט ווייסט אַפילו וואו זייער וואוינונג איז.

תמר האט זיך איצט דערמאַנט אַן תימנ'ס ווערטער וועגען אמנונס פערקעהר מיט פרעמדע פרויען, אפשר זענען דאָס די זעלבע? און נאָך דעמ־זעלבען אָוונט האט תמר איז דער בעגלייטונג פון תימן זיך געפינען אַרום דעם פערוואָרפענעם (שטיי־קעל, וואו די דינסט האט די אַנטפּלוידען, אומ־בייגען איז געווען פינסטער אין די אויגען פון דעם, וואָס זיי האָבען דורך אַ שפאַרונע, גע־זעהען... אויב תמר האט דאָ געזעהען ווי איהר אמנון פאַר־בריינגט אַ טאָג פאַר איהר חתונה מיט פרעמדע פרויען, האט תימן אין די צוויי פרויען דערקענט יענע מיידעל און איהר מוטער, וואָס ער האט פריהער אַ־מאָל געטראָפען אויפ'ן כרמל און וועלכע האבען איהם צוויי מאָל אויסגענאַרט.

און דעם אַנדערען פריהמאָרגען, אַז אמנון איז געקומען צו תמר'ן איז זי געווען האַרט צו איהם, גע־רעדט מיט איהם קורץ און בעליידיגענד, און איהם בעשוואוירען אַז אין דריי טעג אַרום זאָל ער פער־לאָזען די שטאָט און דאָס לאַנד און נישט מעלדען דערפון איהרע עלטערן. דער מאָטיוו וואָס זי האט אַנ געגעבען צו איהר האַנדלונג איז געווען: זי האט זיך בעטראַכט אַז עס איז שעהנער פאַר איהר צו הער־לען איהר פאַטער האַלטען דאָס וואָרט, וואָס ער האט געגעבען דיין פריינט יורם, און חתונה האבען מיט עזריקם.

נישט־דערוואַרטענדיג האט זיך דאָ אונטערגע־דרעהט זמרי, זעהענדיג תמר'ס טרויער, האט ער איהר אויסגעדריקט מיטלייד און אָנגעבאָטען מיטהילף. און נאָך לאַנגע ווייבען און שאַרפער היסטעריקע, האט זי איהם דערלויבט צו פרובען רעדען מיט אַמ־נונען ער זאָל אַנטלויפען פון די מכשפות, וועט זי איהם נעהמען צוריק.

האט זמרי די שליחות אָנגענומען און/אַז ר'איז געקומען צו אמנונען אין האט איהם געטראָפען נישט אין קיין קלענערען טרויער, ווי תמר'ן האט ער אויך איהם אויסגעדריקט מיטלייד און מיטהילף אָנגעבאָ־טען. נאָך לאַנגען רעדען און בעראַטען זיך האט זמרי געעצהט אַמנונען אַז דעם אַנדערען פריהמאָרגען זאָל ער איהר שיקען אַ קרוג בעסטען ווין, ווי עס פלעגט דאָס אַלעמאָל טון, און דערצו אַ בריף, וואו ער זאָל זי מיט טרעהרען בעטען אַז זי זאָל זיך נישט אָפּקעהרען פון איהם. וועט זי דאָס אָננעהמען, איז גוט; אויב נישט — וועט ער פערלאָזען שטאָט און לאַנד, ווי תמר האט איהם בעשוואוירען.

די נאַכט האט זמרי געגעכטיגט ביי אַמנונען, און אין פריהמאָרגען האט ער גערופען אַמנונען צו גרייטען דאָס ווין, וואָס אַמנון האט געשיקט צו תמר'ן, צו דער צייט ווען זי נעהמט איהר מאָרגען שפּאַציר אין פאַטערס גאָרטען. אַלץ פאַרטיג געמאַכט, איז זמרי אַוועק אין שטאָט אַריין. דער קנעכט איז מיט'ן ווייז אַוועק צו תמר'ן און אמנון איז געבליבען זיצען און וואַרטען אויף תמרס ענטפער און אויף איהר גנאָד.

נאָר אַז אַמנונ'ס קנעכט איז אַהינגעקומען מיט'ן קרוג ווין און מיט'ן בריף, האט ער שוין זמרין דאָרט געטראָפען — תמר האט איבערגעלייענט אַמ־נונ'ס בריף און עס איז קענטיג געווען, אַז זי איז געווען גערירט פון איהם, נאָר אַז/זי האט אויסגע־שטרעקט איהר האַנט צום קרוג ווין, וואָס די דינסט האט געהאַלטען פאַר איהר, האט זמרי אויסגעשריען:

— נישט ריהר אָן! טויט איז אין דעם קרוג!

און אַז זמרי האט געזעהען אַז תמר צווייפעלט אין דעם ערנסט פון זיין וואָרנונג, האט ער אַוועק־גענומען פון איהר האַנד די ווייסע טויב, וואָס זי פלעגט שטענדיג מיט זיך טראָגען און איהר געגעבען טרינקען אַ פּאָר טראָפּען פון דעם ווין, באַלד האט די טויב אָנגעהויבען אָנמעכטיג פּאַטשען מיט איהרע פליגעלעך און אין אַ מינוט אַרום איז זי גע־ווען טויט....

דאָס האט פערחתמעט אַמנונס גורל, און זמרי איז אַ צופרידענער אַוועק איבערגעבען עוריקם'ן אַ בעריכט פון זיינע לעצטע אויפטועי, און אַז אַמנונס דינער איז דעמזעלביגען נאָכמיטאָג געקומען צו תמר'ן נאָך אַן ענטפער, אויף אַמנונס בריף, האט איהם תמר געהייסען איבערגעבען איהר פערפיהרער, אַז ער זאָל האַלטען וואָרט און זאָל פערלאָזען ירושלים און דאָס גאַנצע לאַנד יהודה.

און אַז תמר האט דערציילט איהר פאַטער וועגען אַמנונס אומגעהן מיט מכשפות, וואָס האט איהר שיער געקאָסט דאָס לעבען, וואָז אַמנון האט אַמאָל געראַטעוועט, האט ידידיה פעראָרדענט אַז נאָך די זעלבע נאַכט זאָל מען די מכשפות כאַפּען און זיי איבערגעבען צום געריכט פון די עלטסטע.

דעמזעלבען אָוונט איז זמרי געזעסען מיט עוריקמען אין ווינשענק, און אידער נאָך זמרי האט איבערגעגעבען עוריקמען דעם בעריכט וועגען זיינע גרויסע אויפטוען האט זמרי איהם פאָלגענדעס דער־ציילט:

הייגט האָב איך גענומען מיין פערוואַלטער און מיר זענען ווידער אַוועק ביידע צו יענער שעהנ־הייט. און אַז איהר מוטער האט מיך געפרעגט: „פאַרוואָס האָב איך נישט געזאָגט ביז'ן סוף חודש, ווי מיר האבען אָפּגעמאַכט?" האָב איך איהר גע־ענטפערט, אַז „איך האָב דאָס געטאָן דעריבער, וואָס די האָסט נעכטען אויפגענומען אמנונ'ען". איך האָלט נאָך אַזוי אין רעדען, און די צוויי „יאָהר־עדות", אַז יענע, וואָס האבען געזעהען נעמען, יורמ'ס זייב, ענטלויפען מיט אַ מאַן, וואָס האבען נאָכדעם בעזע־געגט די צוויי מכשפות — זענען אויך אַריינגעקומען. און איינער פון זיי האט צו מיר שטיל געזאָגט: „דאָס זענען די צוויי מכשפות, וואָס מיר האבען דיר דער־ציילט פון זיי". און מיין פערוואַלטער, וואָס האט פיינט די דאָזיגע צוויי שטענדיגע עדות, האט צו זיי געזאָגט: „וואָס האט איהר דאָס צו קומען אַהער מיט אייערע סודות?" האבען זיי איהם געענטפערט: „די ביזט אַהערגעקומען געוואָהר צו ווערען פון אַט די ווייבער דאָס, וואָס עס דאַרף נאָך ערשט זיין, און מיר ווילען דאָ געוואָהר ווערען דאָס, וואָס עס איז שוין געווען, כדי מיר זאָלען אויך וויסען, ווי אַזוי מ'מאַכט עס, אַז די נאַכט זאָל ליכטיג זיין, ווי דער מיטען־העלער טאָג? און וואָס טוט אַ קנעכט, ווען ער איז אין כעס אויף זיין באַלעבאָס? הא, אפשר קאָנסטו עס מיר ערקלערען?" און מיין פערוואַלטער האט געזאָגט צו זיי: „לאָזט צורוה מיך, און די דאָ־זיגע בכבוד'ע פרויען, און הערט אויף צו רעדען, וואָרים מיט זאַמד־שטיינער וועל איך אייך פערשטאָ־פען די מיילער"... יענע האבען זיך איבערגעקוקט און אַז זאָג געטון: „אַט לאָמיר בעסער גאָר געהן צו די עלטסטע און דערציילען, אַז עוריקמ'ס פערוואַל־טער האט עסקים מיט מכשפות, און דו, עוריקם — האבען זיי צו מיר געזאָגט — געה אַוועק פון האַנטען און לאָז זיך נישט פערפיהרען פון דיין משרת". דערויף האט מיין פערוואַלטער זיי געענטפערט: „אויב אַזוי, טאָ לאָמיר אַלע דריי געהען צו די עלטסטע; מיר האבען זיך שוין גענוג אָנגעזינדיגט, און אַז איך וועל פריילאָזען מיין צונג, וועלען אַלע ליגנער פערשטומט ווערען; באַר דערווייל, שווייגט". דערביי האט ער זיי עפּעס אַ וואונק געגעבען אויף די צוויי פרויען; זיי האבען זיך איינגעקוקט אין די פרויען, און ביידע זענען בלאַס געוואָרען, און אַלע דריי זענען אוועק, און ביים אַוועקגעהען אָפּגעמאַכט נאָך היינט ביינאַכט זיך צונויפקומען ביי מיין פער־וואַלטער אויף אַ בעראַטונג. און אַז איך בין אַהיימגע־קומען, איז מיין פערוואַלטער אַריינגעקומען צו מיר אין צימער, מיך געקושט און געהאַלזט און אַזוי געזאָגט:

(סוף — אנפאנג)

ניעד פאלקסבלאט

דאס לאדזער לעבען

ניעד פאלקסבלאט

פרייטאג 23 ח אדר תרצ"ד

פעברואר
זון־אויפגאנג 6.40
זון־אונטערגאנג 5.00
ליכט־צינדען: 4.46

די זיצונג פון קהלה־פערוואלטונג

אויף וועלכער עס איז אנגענומען געווארען דער בודזשעט אין דער דריטער לעזונג

עהערנעכטען איז פארגעקומען א זיצונג פון דער קהלה־פערוואלטונג. נאכן איבערלייענען דעם פראטאקאל פון דער פריערדיגער זיצונג, איז מען צוגעטרעטען צו דער ווייטערדיגער בודזשעט־דיס־קוסיע. פרנס רזמקאווסקי האט אפגעגעבן דיי ערקלערונג וועגן דער בעציהונג פון דער ציוניס־טישער פראקציע צום בודזשעט (די ערקלערונג האבן מיר געבראכט אין נעכטיגן נומער) און האט פערלאזען די זיצונג.

מיט קליינע ענדערונגען איז דאן אנגענומען געווארען דער שחיטה־בודזשעט.

דאן טרעט מען צו צו דער דריטער לעזונג פון גאנצען בודזשעט.

ביי דער ראבינאט־אפטיילונג איז געהעכערט געווארען די פאזיציע פאר מורה־הוראה מיט קנאפע 20 טויזענד זל. אויף צו אנגאזשירען נאך זעקס עטאטמעסיגע מורה־הוראה, וועמענס נעמען זענען נאך נישט בעקאנט, ווייל ס'האט צוערשט מוזען פאר־קומען א קאנקורס. זיי וועלען אנהייבען צו אמטירען פון 1. מאי מיט שכירות פון 800 זל. אחודש יעדער.

דאמאלס האט זיך ארויס געגען אנגאזשירען איצט נייע מורה־הוראות, כל־זמן ס'איז נישט ער־לעדיגט געווארען די פראגע פון די בית־דינים נישט־עטאטמעסיגע רבנים.

פרעזעס מינצבערג ענטפערט, אז די פראגע פון די נישט־עטאטמעסיגע רבנים וועט ערלעדיגט ווער־דען צוזאמען מיטן קאנקורס אויף נייע מורה־הוראה.

די פאזיציע אויף צו היילען קראנקע אין „מרפא" און אין פריוואט־שפיטאלען איז פערגרע־סערט געווארען ביז 40 טויזענד זל.

סובווענצירען דאן נאך פערגרעסערט די סובסידיעס פון א גאנצע ריי רעליגיעזע אינסטיטוציעס. די נייע אינסטיטוציעס וועלען בעקומען נאך סובסי־דיעס: דאס חדר „קול יעקב" — 500 זל. און דער פעראיין פון יידישע קעמפער פאר פוילענס אומאפ־הענגיקייט — 250 זל.

דאן ווערט דער בודזשעט אנגענומען אינגאנ־צען אין דער דריטער לעזונג.

דאן איז מען צוגעטרעטען צו די קאמוניקאציע אויף דעם וואונש, אז ס'אלען בילליגער ווערען דאס אדורכפיהרען פערשידענע פארמאליטעטען אין ראבינאט. האט דער ראבינאט געענטפערט, אז דער טאריף קען נישט בילליגער ווערען, ווייל ס'איז סיי דאן א גרויסער פראצענט, וועלכע בעקומען אלץ ליי דאקומענטען איינגאנצען אומזיסט.

מיט ערלעדיגען עטליכע פראגען וועגען שותפים ווערט די זיצונג בעשלאסען.

צוגאב־פאבאר פאר 1912

מיטוואך דעם 28. פעברואר ה. י. 8 פריה וועט אין לאקאל פון מיליטעריש־פאליציאישען ביורא (פיעטריקאווער 165) אמטירען א צוגאב־פאבאר־קאמיסיע פאר'ן פ. ק. או. לאדז — שטאט „צוויי".

צו דער פאבאר־קאמיסיע דארפען זיך צו שטעלען די מאנסלייט פון יאהרגאנג 1912 און עלטערע, וועלכע האבען נאך נישט רעגולירט זייער בעציהונג צום מיליטער־דינסט, וואוינען אויפ'ן שטח פון 1, 4, 6, 7, 10, 12, 13 און 14 פאליציי־קאמיסאריאטען און האבען בעקומען נאמענטליכע רוף־צעטלען פון דער שטאט־סטאראסטווע.

דאס אפיציעלע לאדז האט נעכ־טען געטרויערט אויפ'ן טויט פון בעלגישען קעניג

(2) נעכטען, אינ'ם טאג פון דער לויה פון בעלגישען קעניג אלבערט דעם ערשטען, זענען אויף אלע רעגירונגס־און שטאטישע געביידעס ארויסגעהאנגען געווארען די נאציאנאלע פוילישע פעהנער, ארפגעלאזט אין דער העלפט און צייכען פון טרויער.

דער בעלגישער אמבאסאדאר אין לאדז איז נעכטען ארויסגעפאהרען קיין ווארשא, כדי אנטייל־צונעמען אין דער טרויער־תפילה, וואס איז אפגע־ריכט געווארען פאר דער נשמה פון פערשטארבע־נעם קעניג.

פערזאנען, וואס ארבייטען אויף עטליכע פאסטענס

מוזען אפגעבען זעזאניעס וועגען הכנסה ביז'ן 5 מערץ

(2) די לאדזער פינאנץ־קאמער אינפארמירט, אז צאהלער פון הכנסה־שטייער, וועלכע בעזיצען עטליכע שטענדיגע פערדינסט־קוועלען, זענען מחויב ביז'ן 5 מערץ ה. י. אפצוגעבען „זעזאנ־ניעס" וועגען דער הכנסה. די דאזיגע פעראָרדנונג איז חל קודם כל אויף די פערזאנען, וועלכע אר־בייטען אויף 2 פאסטענס אדער בעקומען פענסיע אין עטליכע ערטער.

גלייכצייטיג מיט'ן אפגעבען די „זעזאנניעס" ביז'ן דערמאנטען טערמין, איז די בעטרעפענדע פערזאן פערפליכטעט איינצוצאהלען א העלפט פון דעם שטייער, וואס פאלט אויס פון דער סומע, וועלכע איז אנגעגעבען אין דער דעקלאראציע.

אפטייקען

הייינטיגע נאכט־דיזשורען

(2) הייינט בייגאכט דיזשורירען: ק. ליינ־וועבער (פרייהייטס־פלאץ 2), י. הארטמאן (מלי־נארסקא 1), וו. דאנילעצקי (פיעטרקאווער 127), א. פערעלמאן (ציגעל־גאס 32), י. צימער וואוי־טשאנסקא 37), פ. וואיטשיצקי (נאפיורקאווסקיעגא 27).

קלאנג־קינא־טעאטער
ZACHĘTA
זגערזשער 26

היינט און פאלגענדע טעג!
— I. —
זיין עקסעלענץ סוביעקט
אין די הויפטראלען:
Eugeniusz Bodo i M. Ćwiklińska
— II. —
„רויטער שפור"
אין דער הויפטראלע
WARNER OLAND

געפעלשט א בעשטעטיגונג פון א ווירט

כדי אפצווארפען אנ'עקסמיסיע

(2) די ווירטשאפט פון קילינסקי־גאס 166 ווייגקראנץ און ווייגגאלד האבען אין זיין צייט ארויסבעקריגען אנ'עקסמיסיע אויפן לאקאטאר יהודה מושקאט, וועלכער וואוינט אין דעם הויז צוזאמען מיט זיינע זיהן מענדעל און שלמה. דער טערמין פון דער עקסמיסיע איז דורכן געריכט בעשטימט געווארען אויף יאני ס"י.

אינצווישען האט מושקאט מיט זיינע זיהן זיך געווענדעט צום געריכט מיט דער ביטע מבטל צו מאכען דעם עקסמיסיע־אורטייל, בייליגענדיג דערביי א קוויטונג פון מיטאייגענטימער פונם הויז, ווייגקראנץ, בכן די מושקאטס האבען שוין בע־צאהלט פאר א האלב יאהר דירה־געלד פאראויס.

בעת דער פערהאנדלונג איז קלאר געווארען, אז די דאזיגע קוויטונג פונם ווירט איז א געפעלשטע. דאס איז נאך געמאכט אויף אזא אופן, אז צו ווייג־קראנץ'ס, אמאליגע בעשטעטיגונג פאר מושקאט'ן צו דער שטייער־מאכט איז פערקלעפט געווארען און אויף דעמזעלבען ארט איז ארויפגעקלעפט גע־ווארען א טעקסט וועגען כלומרשט בעצאהלטען דירה־געלד. דערנעבען, איז גענוען איבערגעלאזט ווייגקראנצ'ס אמת'ע אונטערשריפט.

יהודה מושקאט מיט זיינע זיהן זענען דער־פאר נעכטען געזעסען אויף דער בעשולדיגונגס־באנק. מענדעל מושקאט איז פערמשפט געווארען אויף 1 יאהר תפיסה, יהודה מושקאט און זיין זוהן שלמה זענען בעפרייט געווארען.

פלענאר זיצונג פון קרן היסוד קאמיטעט

געוועהלט דעלעגאטען צו דער קאנפערענץ אין ווארשא

אונטערן פארזיץ פון הערן ד"ר ראזענבלאט איז פארגעקומען א זיצונג פון די היגע קרן היסוד עסקנים.

ה' קאלאדני, דער דעלעגירטער פון קה"י־די־רעקטאריום אין ארץ־ישראל גיט אפ א בעריכט פונים גאנג פון דעם קרן היסוד־קאמפיין אין לאדז. ווי עס איז צו זעהן פונ'ם בעריכט, זענען די רע־זולטאטען פון דער הייי־יעהריגער זאמלונג ערפאלג־רייך, נישט קוקענדיג אויף דעם ווירטשאפטליכען קריזיס, האבען די הכנסות איצט בעדייטענד איבער־געשטיגען די פאראיאהריגע. נאך א מיינונגס־אויס־טויש וועגען די אופנים פון דער ווייטערדיגער אר־בייט, אין וועלכע עס בעטייליגען זיך די ה"ה: ס. פאוסט, מ. זעלווער, דירעקטאר פראנקפורט די־רעקטאר טעמפעלהאף, אינזש. ליגדער, ק. לעוועב־טאן, דעם. ד"ר ראזענבלאט א. א. ווערט בעשלאסען אנצונעהמען מיטלען, כדי נאך מעהר צו פערשטאר־קען און פערברייטערן די ארבייט פאר'ן קרן־היסוד.

דער פארזיצער טיילט מיט, אז זונטאג, ד. 25 ה. ח. קומט פאר אין ווארשא א לאנדעס־קאנפערענץ פון די קרן־היסוד עסקנים אין פוילען מיט דער בעטייליגונג פונ'ם הויפט־דירעקטאר פון קרן־היסוד אין ירושלים, דירעקטאר לייב יפה. דערויף ווערען אויסגעוועהלט אלס דעלעגאטען צו דער קאנפערענץ דעם. ד"ר ראזענבלאט, ד"ר ז. עלענבערג, פ. גר־שאווסקי, י. גאלדין, ב. זאקס, מ. זעלווער, ד"ר ג. מארטאקאווער, א. יאעל, ק. לעוועטאן, אינזש. ליגדער, וו. סקורא, ש. פאוסט, א. קאלאדני, פרו' מ' רעזניק, ד"ר ש. שוויג, שמואל לעוי, א. שאפיר.

אלפערבאנדישע פעראייניגונג „טארגסין" אין ראטען־רוסלאנד

גיט ארויס פון איהרע מאגאזינען פערשידענע סחורות און לעבענסמיטעל ארטיקעל און מעהר אויך קיין סאוויעט־רוסלאנד שפיז־פעקלעך נאך איבערשיקען געלד פון אויסלאנד.

900 מאגאזינען פון „טארגסין" געפינען זיך אין פערשידענע פונקטען פון רוסלאנד, די בעזיצען אלערליי סארטען טעקסטיל־סחורות, שיכוואַרג און פערשידענע געגענשטאנדען פון טעגליכען געברויך פאר זעהר בילליגע פרייזען. איצט איז אויך געגעבען געווארען א נייער צענניק פון „טארגסין" וועלכען אלע פרייזען זענען ווידער אמאל נידעריגער געווארען. דער „צעניק" ווערט ארויס געשיקט אהן געלד.

כדי איבערצושיקען דורך „טארגסין" שפיז־פעקלעך אדער סחורות, דארף מען שיקען צו טארגסין געלד אין גאלד־וואלוטעס, אין פראנקען, דאלארען אדער פונטען דורך דער פאסט, באנק, ספאדארסטווא קראיאווענא, אלגעמיינע קרעדיט באנק, געז. „היאס", איבערווייזונגס־ביורא, נאו גראדזקא 39, ברידער פאקולסקי, בראצקא 22 ווארשא אנגעבענדיג דעם גענויען אדרעס פון נעהמער. געלט קאן מען אויך שיקען אין א וועל־בריף צו „טארגסין". אינפארמאציעס גיט ארויס האנדעלס־פארשטעהערשאפט פון סאוויעט־רוסלאנד אין פוילען, ווארשא, קאשיקאווא 4, טעל. 66־70.

אנ'אונטערגעווארפעני קינד אויפ'ן בית־עולם

(2) אויפ'ן יודישען בית־עולם איז נעכטען געפינען געווארען דאס טויטע קערפערל פון א נייגעבוירענעם קינד, א יונגעלע.

פאליציי פארשט אויסצוגעפינען די מוטער.

קאמוניקאט.

מיר מעלדען דער עפענטליכקייט און גיבען איבער צו א געהעריגער אפשאצונג פאלג. פאקט: די דייטשע פירמע

ROTH & BUECHNER, G. m. b. H. BERLIN, „ROTBART"

וועלכער מ'האט פערבאטען אריינצופיהרען קיין פוילען ראזיר־מעסערלעך איז ארויסגעטרע־טען געגען אונזער יונגער אבער שנעל זיך ענטוויקלענדער אונטערנעהמונג דורך דער פער־מיטלונג פון דער פראקוראטור. די סבה פון אזא ארויסטרעטונג און פאר'ן פער'חתמ'ענען אונזערע ראזיר־מעסערס

POLONIA—LUKSUSOWE

איז געווען דאס כלומר'שטע אונגעזעצליכע בענוצען זיך דורך אונז מיט'ן שטעמפעל אויף די קלינגלעך אין דער פארם פון בוכשטאב Z דעם שטעמפעל האבען מיר שוין געברויכט זייט'ן י. 1930, בעת די דייטשע פירמע „ROTBART" האט דעם צייכען רעגיסטרירט ערשט אין י. 1932. דעמזעלבען ענין האבען מיר איבערגעגעבען דעם געהעריגען געריכט צו בעטראכטען.

שטעמפלענדיג די דערמאהנטע דייטשע קאנקורענץ־מעטאדען, מעלדען מיר אונזערע ג' קאנ־סומענטען, אז ביז צום אורטייל פון געריכט, וועלען מיר אונזערע קלינגלעך Polonia Luksusowe שטעמפלען מיט אנ'אנדער שטעמפעל, וואס האט נישט די מינדסטע ווירקונג אויף דער אויסארבייטונג פון די קלינגלעך, וועלכע זענען אנערקענט פאר'ן שטאלץ פון דער פוילישער פראדוקציע, א דאנק דעם בענוצען א ספעציעלען שליף־סיסטעם און דאס פערהארטעווען פון די קלינגלעך, וואס איז דאס אויסשליסליכע געהיימניש פון אונז אליין, וועלכע שטיצט זיך אויף דער לאנגיעהריגער ערפאהרונג פון אונזערע אינזשינירען.

מיר ווענדען זיך אויך דעם וועג צו די ג' קאנסומענטען מיט דער בקשה אויך אויף ווייטער צו שטיצען די היימישע עכט־פוילישע אונטערנעהמונג, וואס שטיצט זיך אויף פוילישען קא־פיטאל און פוילישע ארבייטער, וועלכע די דייטשע קאנקורענץ „ROTBART" וויל פערניכטען, כדי אויסנוי אנצושטאפען די קעשענעס פון די פרעמדע קאפיטאליסטען, וועל־כע עקספלואטירען אונז, מיט געלדער, וועלכע קאנען און דארפען בלייבען אין פוילען ביי א געהעריגער איינשטעלונג פון פובליקום.

Warszawska Fabryka Ostrzy do Golenia „POLONÓŻ"

גרויסער אינטערעס צו דער אויסשטעלונג פון פראבען און מוסטערן אין לאדז

(—) ווי שוין מיטגעטיילט, וועט פון 10־טען מערץ ביז'ן 8. אפריל ד. י. פארקומען אין בנין פון דער לאדזער האנדעלס־באנק (אלעע קאשטשוש־קי 15) א בעוועגליכע אויסשטעלונג פון מוסטערן און פראבען פון דער לאנד־אינדוסטרי.

דער אויסשטעלונגס־קאמיטעט, וואס זיין פארזיצער איז וויצע־וואיעוואדע האוקע־נאוואק, בע־שטעהט פון די אנגעזעהענסטע פארשטעהער פון ווירטשאפטליכען און געזעלשאפטליכען לעבען. דער קאמיטעט האט בעשלאסען צו פעראינטערעסירען מיט דער אויסשטעלונג דעם האנדעל, די אינדוסטריע און דאס גאנצע האנדווערק, אזוי, אז זעהר א גרויסע צאהל פירמעס מעלדען אן דייער אנטייל אין דער אויסשטעלונג.

עס ווערט אומעטום צו הערען, ווי אינטערנעהמער מער בעקלאגען זיך אויף דער שלעכטער צייט, אז מ'לייזט נישט, מען קויפט נישט. דאס אויסמיידען וועט מען קענען דורכפיהרען, וואס יעדע פירמע, וועל־כע וועט זיך בעטייליגען אין דער פראבען־אויסשטע־לונג, וועט אויף אזא אופן האבען די בעסטע גע־לעגענהייט צו רעקלאמירען זייערע אויסארבייטונגען. א חוץ די עקספאנאטען, וואס וועלען געוויזען ווערען אויף דער אויסשטעלונג, וועלען פארקומען פאר־לעזונגען, בעווירטמעט אלע צווייגען פון דער לאנד־אינדוסטריע.

אין דער צייט פון דער אויסשטעלונג וועלען אין לאדז אפגעהאלטען ווערען א רייהע סוחרישע און פאבריקאנטישע צוזאמענפאהרען.

Dr.
Wołkowyski
4 ציגעל־גאס 4, טעל. 66־90
נעהמט אן אין הויט־ און וועגערישע קראנקהייטען, מענער־שוואכע
אויפנאהמ־שעה'ן פון 8—1 מיטאג און 5—9 אוו.